

# 2013

**Erasmus Universiteit Rotterdam**

*Erasmus school of history culture and communication*

Mirjam de Rover

Studentnummer: 371540

371540mr@eur.student.nl

Masterthesis Media & Journalistiek

Begeleider: Dr. Bernadette C.M. Kester

Tweede lezer: Jiska Engelbert

Juni 2013



## [DE MEDIA & DE RECHTSPRAAK]

Onderzoek naar de rechtbankverslaggeving in Nederland

## Inhoud

Abstract .....	4
Voorwoord .....	5
1. Inleiding.....	6
1.1 Maatschappelijke relevantie.....	7
1.2 Wetenschappelijke relevantie .....	8
Deel 1: Literatuurstudie .....	10
2. Literatuurverkenning .....	10
2.1 Openbaarheid .....	10
2.1.1 Transparantie .....	13
2.1.2 Toegankelijkheid.....	14
2.1.3 Responsiviteit .....	15
2.1.4 Persrichtlijn rechtbank .....	17
2.2 Rechtspraak en media .....	20
2.2.1 Rol van de media in de rechtsstaat .....	20
<i>Invloed van de media op het publiek</i> .....	21
<i>Medialogica</i> .....	23
2.2.2 Het veranderende medialandschap .....	25
<i>Invloed van social media op de rechtbankjournalistiek</i> .....	25
<i>Rechtspraak TV</i> .....	27
<i>Burgerjournalistiek</i> .....	29
2.3 Eerder onderzoek .....	31
3. Hoofdvraag en deelvragen .....	34
4. Methode.....	35
4.1 Onderzoeksopzet .....	35
4.1.1 Onderzoeksmethode .....	35
4.2 Analyse.....	38
5. Resultaten .....	40
Deel 2: Resultaten interviews .....	41
5.1 Resultaten betreffende de onderlinge relaties.....	41
5.1.1 Relatie met rechters .....	41
5.1.2 Relatie met persrechters .....	43
5.1.3 Relatie met voorlichters .....	45
5.1.4 Relatie met het Openbaar Ministerie.....	46
5.1.5 Beschikbaarheid en toegankelijkheid informatie .....	47
5.1.6 Toegankelijkheid rechtszaken .....	49
5.1.7 Faciliteiten rechtszaal .....	50

5.1.8 Persrichtlijn 2013.....	51
5.1.9 Ideaalbeeld journalisten.....	55
5.2 Resultaten betreffende de visie op rechtbankverslaggeving.....	55
5.2.1 Invloed van social media op rechtbankverslaggeving.....	56
5.2.2 Het uitzenden van rechtszaken.....	59
5.2.3 Visie op burgerjournalistiek.....	61
5.2.4 De toekomst van de rechtbankverslaggeving.....	62
Deel 3: Resultaten tekstanalyse tweets.....	69
5.3 Resultaten betreffende de tweets van rechtbankverslaggevers.....	69
5.3.1 Algemene resultaten betreffende het twitteren.....	69
1. Jasper S. ....	69
2. Rechters.....	70
3. Advocaat Jasper S.....	71
4. Getuigen-deskundigen en Officier van justitie.....	72
5. Familie Vaatstra.....	73
5.3.2 Toevoegingen van de journalisten.....	74
6. Nabeschuiving & Conclusie.....	78
6.1 Terugkoppeling naar literatuur.....	78
6.1.1 Openbaarheid.....	78
6.1.2 Rol van de media in de rechtsstaat.....	81
6.1.3 Het veranderende medialandschap.....	82
<i>Invloed van social media op de rechtbankverslaggeving.....</i>	82
<i>Rechtspraak TV.....</i>	83
<i>Burgerjournalistiek.....</i>	84
<i>Persrichtlijn 2013.....</i>	84
6.2 Antwoorden op de hoofdvragen.....	85
7. Discussie.....	87
8. Literatuur.....	88
9. Bijlagen.....	93
9.1 Persrichtlijn 2013 (Raad voor de rechtspraak).....	93
9.2 E-mail zoals verstuurd naar de journalisten.....	98
9.3 Codeboeken.....	99
9.3.1 Codeboek interviews rechtbankverslaggevers.....	99
9.3.2 Codeboek analyse tweets.....	102
9.4 Overzicht journalisten waarvan de tweets zijn geanalyseerd.....	103

## Abstract

De aandacht van de media voor de rechtspraak is de afgelopen jaren sterk toegenomen. Dit heeft als gevolg dat enerzijds van de rechterlijke macht wordt verwacht dat zij zich meer openstelt voor de media (en de burgers) en anderzijds wordt van journalisten verwacht dat zij gedegen verslag doen van de rechtszaken, terwijl de media zelf ook drastische veranderingen hebben ondergaan. In dit onderzoek worden de opvattingen van de rechtbankverslaggevers over deze kwesties beschreven op basis van interviews. Daarnaast is een tekstanalyse van de tweets van journalisten tijdens de zaak Vaatstra uitgevoerd. Uit de interviews blijkt dat journalisten hun relatie met rechters als ontoereikend definiëren en hun relatie met persrechters, voorlichters en het OM als goed beschrijven. Daarnaast zijn de rechtbankverslaggevers tevreden over de inhoud van de Persrichtlijn 2013, maar zeer ontevreden over het functioneren ervan. Wat betreft de toegankelijkheid van de zittingen zijn de rechtbankverslaggevers wel tevreden. Verder zijn rechtbankverslaggevers positief over de invloed van social media op de rechtbankverslaggeving, staan zij positief tegenover het uitzenden van rechtszaken op internet of televisie, zijn zij ook niet tegen burgerjournalistiek en zien zij toekomst van de rechtbankverslaggeving met vertrouwen tegemoet. Ten slotte blijkt uit dit onderzoek dat Twitter de klassieke rechtbankverslaggeving verandert, omdat er meer details, quotes, meningen en sfeeraanduidingen aan het twitterverslag worden toegevoegd. Dit in tegenstelling tot de rechtbankverslaggeving in de reguliere media.

Keywords: rechtbankverslaggever, rechtspraak, persrichtlijn, social media, Vaatstra.

\* Foto voorpagina: Bauke Vaatstra staat de pers te woord. Bron: ANP.

## Voorwoord

Voor u ligt de masterthesis ‘De media en de rechtspraak’ die ik heb geschreven ter afsluiting van de master Media & Journalistiek. De thesis is het eindresultaat van een intensief studiejaar. Voorafgaand aan de master besloot ik dat ik stage wilde gaan lopen gedurende de opleiding. Ik heb dit tijdens mijn bachelor Communicatie- en informatiewetenschappen niet gedaan en als toekomstig journalist vond ik enige praktijkervaring toch wel noodzakelijk. In het cursusoverzicht zag ik dat er een half jaar gepland stond voor de masterthesis. Die periode leek mij perfect om stage te lopen. “Die thesis doe ik er gewoon naast”, dacht ik. Ik werd gewaarschuwd voor de hoge werkdruk, maar ik hield voet bij stuk en zo geschiedde. Ik startte met mijn stage bij het ANP en werkte in de avonden en de weekenden aan mijn thesis. Het begon voorspoedig, maar na enkele flinke tegenslagen, werd het toch wel erg hard werken. De steun van mijn begeleidster Dr. Bernadette C.M. Kester, mijn familie en mijn vriend heeft mij door deze zeer drukke periode heen gesleept en ik wil van de mogelijkheid gebruik maken om hen te bedanken.

Ik wil allereerst Bernadette bedanken voor haar onvoorwaardelijke steun en vertrouwen. Zij heeft er geen moment aan getwijfeld dat ik mijn thesis met succes zou afronden en ik voelde me daar erg door gesteund. Na ieder gesprek met haar ging ik vol enthousiasme en goede moed weer naar huis. Daarnaast hielp haar deskundige commentaar mij steeds weer verder als ik ergens op vastliep. Ik had mij geen betere begeleider kunnen wensen. Ik wil ook mijn familie en lieve vriend bedanken voor hun hulp en steun. Zij hebben bijgesprongen waar dit kon (bijvoorbeeld de spellingfoutjes uit mijn thesis gehaald) en mijn gestress gelaten over zich heen laten komen. Ten slotte wil ik mijn respondenten bedanken. Niet alleen voor hun medewerking, maar vooral ook voor hun enthousiasme. Na ieder interview was mijn eigen passie voor het onderwerp ook weer naar een hoger level gestegen en dat maakte het onderzoek ontzettend leuk om te doen. Door mijn persoonlijke affectie met het onderwerp, heeft het schrijven van de thesis mij geen moment verveeld en ik denk dat dat terug te zien is in het eindresultaat. Ik hoop dat mijn onderzoek journalisten, rechters, communicatiemedewerkers van de gerechten en de Raad voor de rechtspraak een beter (en actueler) inzicht geeft in de relatie tussen de pers en de rechterlijke macht.

Hardinxveld-Giessendam, 17 juni 2013

Mirjam de Rover

\* Er bestaat een verschil tussen de begrippen ‘Rechtspraak’ en ‘rechtspraak’. Rechtspraak met een hoofdletter verwijst naar het instituut Rechtspraak. Rechtspraak met een kleine letter verwijst naar de rechtspraak in de praktijk, de rechtspleging. Om verwarring te voorkomen, wordt in deze thesis rechtspraak altijd met een kleine letter geschreven (met uitzondering van titels en namen).

## 1. Inleiding

*“Tegenwoordig staan er bij grote zaken zo ontzettend veel media. De mediadruk, en dan vooral wat betreft camera’s, is enorm toegenomen de laatste jaren. Bij een spraakmakende rechtszaak staan er verslaggevers van het NOS journaal, NOS op 3, het Jeugdjournaal, het ANP, Novum, RTL Nieuws, RTL Boulevard, Editie NL, SBS Shownieuws, Hart van Nederland, BNR, EenVandaag en ga zo maar door. En daar komen dan nog de lokale en regionale media bij. Als iedereen er is, dan is het aantal journalisten gewoon enorm.”*

(Pepijn Crone, 2013)

De aandacht van de media voor de rechtspraak is de afgelopen jaren sterk toegenomen (Ruigrok, Ismaili & Goelema, 2011; Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak, 2012; Van Spanje en De Vreese, 2013; Ruigrok et al., 2011a). Kwaliteitskranten, populaire kranten, amusementsprogramma’s of achtergrondrubrieken, ze berichten steeds meer over criminaliteit, misdaad, justitie, politie en de rechtspraak. De Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR) constateert dat de rechtspraak in een paar jaar tijd is uitgegroeid tot een van de meest besproken onderwerpen in Nederland (NVvR, 2012). De rechtspraak is daardoor niet meer het exclusieve domein van magistraten. In het publieke (en politieke) debat is de rechtspraak steeds vaker onderwerp van gesprek. Volgens de NVvR is de groeiende aandacht voor de rechtspraak een positieve ontwikkeling. Zij stelt dat het spreken over de rechterlijke macht van groot belang is voor het functioneren van de democratie. Dat er ook kritiek wordt geuit op de rechtspraak, ziet de NVvR als een uitdaging. Zij ziet voor zichzelf een rol weggelegd om de stem van de magistratuur te laten horen in het publieke debat en zo bij te dragen aan de juiste beeldvorming rondom de rechtspraak (2012). De beeldvorming over de rechtspraak leidt namelijk ook regelmatig tot discussies over het functioneren van het instituut (NVvR, 2012).

Vanuit de maatschappij klinkt kritiek op zowel concrete strafzaken, als het rechterlijk functioneren in het algemeen. Deze kritiek is bijvoorbeeld gericht op de eisen van het Openbaar Ministerie (OM) of de vonnissen van de rechters, maar ook de positie en de rol van de rechterlijke macht is niet meer vanzelfsprekend. De rechtspraak wordt vanuit verschillende disciplines kritisch belicht (Van de Bunt, De Keijser & Elffers, 2004). Journalisten stellen vragen bij onduidelijkheden, zijn kritisch over uitlatingen en het gedrag van rechters en wijzen op problemen (NVvR, 2012). Juristen discussiëren over de plaats van de rechter ten opzichte van de politiek, rechtspsychologen kijken met een kritische blik naar de manier waarop de rechters in strafzaken tot hun oordeel komen, vanuit de samenleving klinkt de roep om grotere maatschappelijke veiligheid en de politiek bemoeit zich ook steeds meer met het strafrecht (Van de Bunt, De Keijser & Elffers, 2004). Deze partijen uiten publiekelijk hun twijfels over de juistheid, onpartijdigheid en rechtvaardigheid van de rechterlijke macht (Van Spanje en De Vreese, 2013).

De complexe en gesloten structuur van de rechtspraak heeft de kloof tussen de bevolking en de rechterlijke macht veroorzaakt. Geconfronteerd met deze ontwikkelingen, wordt de rechterlijke macht als het ware gedwongen om op een meer gelijk niveau met de samenleving te communiceren. Hierbij spelen de media een belangrijke rol. Zij treden op als intermediair tussen de rechtspraak en de burgers. De meeste burgers zijn voor hun beeld van de rechtspleging grotendeels afhankelijk van de berichtgeving in de media. Het is dan ook de taak van de journalist om de rechtspraak inzichtelijk en begrijpelijk te maken en daarnaast van duiding te voorzien. Wanneer de rechtspraak zich meer openstelt voor de media, dan is de (burger)journalistiek verplicht

om op een verstandige manier verslag te doen van rechtszaken (Ruigrok & Kester, 2011). De journalistiek is echter ook aan verandering onderhevig. De druk van concurrentie dwingt journalisten om te zoeken naar een primeur. Daarnaast richten ze zich vooral op wat het publiek wil horen, zien of lezen. Hierin schuilt het gevaar van 'trial by media'; de verdachte wordt al publiekelijk veroordeeld door de media voordat hij terecht staat. Tevens zorgt de opkomst van internet voor een andere vorm van journalistiek. Burgers krijgen de mogelijkheid om nieuws te verspreiden en de journalisten zelf krijgen andere middelen om verslaggeving te doen, bijvoorbeeld op een weblog of via social media (Ruigrok & Kester, 2011).

Enerzijds wordt dus van de rechterlijke macht verwacht dat zij zich meer openstelt voor de media (en de burgers) en anderzijds wordt van journalisten verwacht dat zij gedegen verslag doen van de rechtszaken, terwijl de media zelf ook drastische veranderingen hebben ondergaan. Hoe reageren nu de rechtbankverslaggevers op deze maatschappelijke druk? Hoe definiëren zij de omgang met rechters, persrechters, voorlichters en het Openbaar Ministerie? Hoe ervaren ze de invloed van social media op de rechtbankverslaggeving? Wat vinden ze van de opkomst van de burgerjournalistiek? En hoe zien zij de toekomst van de rechtbankverslaggeving? De opvattingen van de rechtbankverslaggevers over deze kwesties zijn tot nu toe onbekend. In dit onderzoek worden die opvattingen beschreven op basis van interviews met rechtbankverslaggevers en een tekstanalyse van de tweets van journalisten tijdens een grote rechtszaak. Daarbij staan de volgende hoofdvragen centraal:

1. Hoe definiëren journalisten hun huidige relatie tot rechters, persrechters, voorlichters, Openbaar Ministerie en de persrichtlijn (2013) en wat is hun ideaalbeeld van deze relaties?
2. Wat vinden journalisten van de huidige ontwikkelingen wat betreft de rechtbankverslaggeving en hoe zien zij de toekomst van de rechtbankverslaggeving?
3. Op welke manier maken journalisten gebruik van Twitter voor hun rechtbankverslaggeving?

Het onderzoek bestaat uit drie delen, alsmede een deel met algemene conclusies. Het eerste deel bestaat uit een literatuurverkenning. Hierin worden enerzijds de heersende opvattingen over openbaarheid (het recht van de burger op toegang tot bij de rechterlijke macht berustende informatie), transparantie (informatie over de rechtszaken), responsiviteit (samenhang tussen rechtspraak en maatschappelijke opvattingen) en toegankelijkheid (begrijpelijkheid van de officiële documenten) in kaart gebracht en anderzijds wordt de rol van de media in de rechtsstaat, de veranderingen in het medialandschap en de gevolgen van deze veranderingen voor de journalistiek besproken. Aan de hand van de literatuur worden de deelvragen opgesteld. Daarna wordt eerder onderzoek dat relevant is in het licht van deze studie doorgenomen. Vervolgens worden de hoofd- en deelvragen die centraal staan in dit onderzoek op een rijtje gezet en wordt de opzet van de interviews en tekstanalyse uiteengezet. Het tweede deel bevat de resultaten van de interviews met de rechtbankverslaggevers en in het derde deel volgen de resultaten van de tekstanalyse. Deze drie delen moeten in hun onderlinge samenhang worden begrepen. Het onderzoek wordt afgesloten met de algemene conclusie en discussie.

## 1.1 Maatschappelijke relevantie

Dit onderzoek is in meerdere opzichten maatschappelijk relevant. Ten eerste is dit onderzoek relevant in het licht van de openbaarheid en de democratie. Zoals eerder al aangeven, is de aandacht voor de rechtspraak in

de afgelopen jaren sterk toegenomen (Ruigrok, Ismaïli & Goelema, 2011; NVR, 2012; Van Spanje en De Vreese, 2013, Ruigrok et. al. 2011a). Daarnaast is er een groeiende behoefte aan meer openbaarheid rond rechtszaken en een betere informatievoorziening (RVR, 2012a). De media hebben hierbij een belangrijke functie, want zij fungeren als intermediair tussen de rechtspraak en het publiek. Burgers zijn in hun informatievoorziening en beeldvorming van de rechtspleging voornamelijk afhankelijk van de media, omdat zij zelf zelden een rechtszaak bijwonen (Van Vree, 2012). Het doel van de openbaarheid van de rechtspraak is onder meer het mogelijk maken van controle op de rechtspleging. Deze taak komt voornamelijk neer op de media, omdat burgers de informatie over de rechtspraak hoofdzakelijk via de media verkrijgen. Daarbij is het noodzakelijk dat de gerechten de pers in staat stellen deze taak te vervullen. Het is dus van maatschappelijk belang om inzicht te krijgen in de manier waarop de gerechten de media in de huidige samenleving faciliteren. Wanneer namelijk blijkt dat de media hun functies niet goed kunnen uitvoeren, kunnen eventueel maatregelen worden getroffen. Dit onderzoek brengt het functioneren van de rechtspraak in de democratie in kaart en de resultaten kunnen gelden als aanbevelingen voor de verbetering van de openbaarheid van de rechtspraak.

Ten tweede is dit onderzoek maatschappelijk relevant, omdat het functioneren van de persrichtlijn nader wordt onderzocht. In de persrichtlijn van de Raad voor de rechtspraak worden waarden als openbaarheid, vrijheid van meningsuiting, pluriformiteit in de media, onafhankelijkheid van de media, publieke verantwoordelijkheid van de media en het respect voor de persoonlijke levenssfeer gewaarborgd. Deze waarden zijn van grote betekenis in een democratie. De persrichtlijn geeft aan op welke manier de Raad voor de rechtspraak de media kan ondersteunen om aan de openbaarheid van de rechtspraak gestalte te geven en schept voorwaarden waaronder de journalisten optimaal verslag kunnen doen van rechtszittingen en ontwikkelingen in de rechtspraak. In maart 2013 is een nieuwe persrichtlijn ingevoerd. Uit eerdere onderzoeken naar het functioneren van de persrichtlijnen (2003/2008) kwamen steeds meerdere punten naar voren waarop de richtlijnen niet goed functioneerde. Het is dus van groot belang dat ook het functioneren van deze nieuwe persrichtlijn wordt onderzocht. Ten eerste worden daarbij de praktische knelpunten in de dagelijkse omgang tussen (pers)rechters, communicatieadviseurs en journalisten blootlegt. Daarnaast wordt in het licht van maatschappelijke ontwikkelingen dieper liggende knelpunten in de verhouding tussen openbaarheid, rechtspraak en media geïnventariseerd. De persrichtlijn functioneert namelijk niet in een maatschappelijk vacuüm.

## 1.2 Wetenschappelijke relevantie

Dit onderzoek is ook in meerdere opzichten wetenschappelijk relevant. De resultaten kunnen namelijk meerdere eerdere onderzoeken aanvullen. Ten eerste zal in deze MA thesis het onderzoek van Malsch et. al. (2003) worden aangevuld. Zij beschrijven het model van 'De Ideale Rechtbank'. Dit model laat zien hoe de ideale rechtbank er uit zou zien met betrekking tot de openbaarheid. Dit model zal in deze MA thesis worden getoetst aan de huidige werkelijkheid. Ten tweede zal het onderzoek van Ruigrok et. al. naar het functioneren van de persrichtlijn (2011b), gedeeltelijk worden herhaald, aangevuld en geactualiseerd. Het medialandschap is ten opzicht van de periode dat zij het onderzoek hebben uitgevoerd namelijk enigszins veranderd en er is een nieuwe persrichtlijn (2013) ingevoerd, dus een herziening van het onderzoek is noodzakelijk.



Ten derde wordt in deze MA thesis het onderzoek naar de verstandhouding tussen de journalistiek en de rechterlijke macht van Van der Meer (2012) aangevuld. Van der Meer heeft zich wat betreft deze verstandhouding gericht op de visie van de rechter. In deze MA thesis staat echter de mening van de journalisten over deze relatie centraal. Op deze manier wordt het onderzoek van Van der Meer (2012) aangevuld. Daarnaast kunnen de resultaten naast elkaar worden gelegd voor een completer beeld van de relatie tussen journalisten en de rechterlijke macht. De relatie tussen de rechterlijke macht en de media is essentieel voor het functioneren van de rechtspraak in de democratie, dus inzicht in deze relatie is noodzakelijk. De beide onderzoeken vormen een aanvulling op het onderzoek van Ruigrok et. al. (2011b). Ten slotte zal in deze MA thesis het onderzoek van Malsch (2013) worden herhaald en aangevuld. Malsch (2013) heeft een onderzoek uitgevoerd naar de feitelijke openbaarheid en transparantie van de rechtspraak. Daarbij zijn zittingen bezocht en bezoekers op de publieke tribune geïnterviewd. Malsch (2013) heeft zich met de interviews vooral gericht op het aanwezige publiek tijdens een zitting. In mijn onderzoek ligt de nadruk op de mening van de journalisten. Het wordt gevraagd naar hun ervaringen wat betreft de transparantie, toegankelijkheid en responsiviteit van de rechtspraak in Nederland. Op deze manier vult mijn onderzoek dat van Malsch (2013) aan.

## Deel 1: Literatuurstudie

### 2. Literatuurverkenning

#### 2.1 Openbaarheid

Openbaarheid is een belangrijke voorwaarde voor het functioneren van de rechtspraak in een democratie. In het licht van dit onderzoek is het daarom van belang om allereerst vast te stellen wat dit concept precies inhoudt. Op deze manier verkrijgen we een beter inzicht in de relatie tussen de rechtspraak, de media en de burgers. De Duitse filosoof Jürgen Habermas heeft het begrip openbaarheid geïntroduceerd in zijn boek *Strukturwandel der Öffentlichkeit* (1962). Hij definieert openbaarheid, ook wel publieke sfeer genoemd, als 'een domein in ons maatschappelijk leven waar een openbare mening gevormd kan worden'. De publieke sfeer is er om te debatteren, te discussiëren en om commentaar te geven over zaken die de gehele samenleving aangaan. Volgens Habermas zijn voorwaarden van de publieke sfeer, dat burgers de vrijheid moeten hebben om hun mening te geven en dat zij hun mening baseren op rationele gronden. De media spelen een belangrijke rol in de ontwikkeling en het in stand houden van de openbaarheid. De burgers worden via de media geïnformeerd en de media bieden hen een platform om een openbare mening te uiten en te vormen. Volgens Habermas kunnen de burgers met de informatie die zij via de media verkrijgen, de machtsuitoefening van de staat onderwerpen aan een kritische blik, wat tot grotere transparantie leidt (Habermas, 1964). De werkelijkheid ligt echter wel iets verder af van het ideaalbeeld dat Habermas schetst, maar in het licht van de democratie blijft zijn theorie relevant.

De Raad voor de Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) beschouwt de relatie tussen burgers, de overheid en de media als een driehoeksverhouding. Bovenaan de driehoek staat de overheid, op het tweede punt de burgers en op het derde de media. Tussen deze drie punten ligt het publieke domein, de plaats om kennis op te doen en te debatteren (RMO, 2003). Deze verhouding is typerend voor de deliberatieve democratie. In Nederland heeft een verschuiving plaatsgevonden van een representatieve naar een deliberatieve democratie (Ruigrok et. al., 2011b). In tegenstelling tot de representatieve democratie, wordt informatievoorziening aan de burgers in de deliberatieve democratie als een recht beschouwd. De openbaarheid staat centraal en het publieke debat is essentieel. Alle burgers moeten de mogelijkheid hebben om argumenten te formuleren op basis van informatie en de kans krijgen hun stem te laten horen, zodat bestuurders die mee kunnen wegen in hun besluitvorming. Het tellen van de stemmen volstaat daarbij niet. Het draait om de uiteindelijke instemming van alle burgers, ongeacht hun verschillende meningen en argumenten. De besluitvorming is dan gebaseerd op uitwisseling van informatie en argumenten. Op die manier kan een optimaal beleid worden gecreëerd in het publieke belang (Engelen, 2004).

Om de rechtspraak in de (deliberatieve) democratie goed te laten functioneren, eist de samenleving ook openbaarheid van de rechtspraak. Dit wordt als noodzakelijk geacht, omdat in een democratie gebrek is aan controle op de rechter. De rechters in Nederland worden namelijk niet gekozen door de burgers. Daarom moet iedereen kennis kunnen nemen van de berechting van zaken door zittingen en uitspraken te bezoeken. In de huidige samenleving wordt namelijk niet getolereerd dat machtsuitoefening in het geheim plaatsvindt en daarom wordt transparantie en controleerbaarheid geacht. Openbaarheid van de rechtspraak houdt dus in dat

inzicht wordt geboden in de wijze van rechtspleging. Aan de hand van dit inzicht kan de samenleving beoordelen of de rechter zijn taak 'overeenkomstig de wet' uitvoert (Malsch, 2003). Dit houdt concreet in dat de zittingen en de uitspraken openbaar moeten zijn, dat uitspraken gemotiveerd moeten worden, dat vonnissen begrijpelijk moeten zijn voor het publiek, dat de toegang tot de zittingen gerealiseerd wordt, dat het publiek wordt geïnformeerd over de plaats en tijd van de zittingen, dat de rechtszalen eenvoudig toegankelijk en groot genoeg zijn en dat de rechters en de andere procespartijen verstaanbaar zijn (Lent, 2008).

Openbaarheid biedt de burgers en de media de mogelijkheid om de rechtspleging te controleren en wanneer nodig kritiek te uiten op de rechtspraak. Daarnaast heeft de openbaarheid als effect dat de verdachte een eerlijk proces krijgt. Wanneer de burgers aanwezig zijn in de rechtszaal, blijven onregelmatigheden niet onopgemerkt waardoor de verdachte wordt beschermd tegen onrechtmatig overheidsoptreden. De aanwezigheid van burgers stimuleert de rechter(s) om zich aan het recht te houden. De openbaarheid dient zo de waarheidsvinding, doordat er wordt toegezien op de juiste toepassing van het recht. De openbaarheid waarborgt ten derde de legitimiteit van de rechtspraak, doordat het bijdraagt aan het vertrouwen van de burgers in de rechtspraak (Lent, 2008). Ten vierde kan de openbaarheid de generale preventie bevorderen. Doordat burgers inzicht krijgen in wat voor straffen er worden opgelegd, kan eventueel worden voorkomen dat zij zelf een strafbaar feit plegen. Daarnaast zou de openbare berechting de verdachte ervan kunnen weerhouden opnieuw een delict te plegen (Malsch, 2003).

De openbaarheid van de rechtspraak ligt in de wet besloten. In 1814 is in de Grondwet vastgelegd dat het verplicht is om in het vonnis de gronden en de wetsartikelen te vermelden waarop de uitspraak is gebaseerd. Daarnaast is het verplicht om het vonnis publiekelijk uit te spreken. In 1848 is in de wet opgenomen dat de zittingen openbaar moeten zijn (Ruigrok et. al., 2011b). De verplichtingen tot een openbare zitting en een openbare uitspraak, staan voorgeschreven in artikel 121 in de Grondwet, in artikel 4 en 5 in de Wet op de Rechterlijke Organisatie, in artikel 269 en 362 in het Wetboek van Strafvordering, in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv), in de Algemene wet bestuursrecht (Awb) in artikel 6 van het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden (EVRM) en in artikel 14 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke rechten (IVBPR) (Lent, 2008). De rechter kan echter te allen tijde besluiten om de zitting (gedeeltelijk) achter gesloten deuren te laten plaatsvinden (de uitspraak is zonder enige uitzondering openbaar). In de persrichtlijn (2008) staat beschreven welke afwegingen kunnen meespelen in het besluit van de rechter om de toegang tot de zitting te beperken:

- de persoonlijke levenssfeer van procesdeelnemers;
- een ordelijk verloop van de zittingen;
- de veiligheid;
- de aard van de behandelde zaak: strafzaken zullen in het algemeen een zwaardere inbreuk op de persoonlijke levenssfeer maken dan bijvoorbeeld een gemiddeld civiel- of bestuursrechtelijk geschil;
- het recht van een ieder op een eerlijke behandeling van zijn zaak;
- het beginsel dat ieder, tegen wie een vervolging is ingesteld, voor onschuldig wordt gehouden totdat zijn schuld in rechte is komen vast te staan;

- de beïnvloeding van procesdeelnemers door de aanwezigheid van de media, in het bijzonder van de audiovisuele media;
- de belangen van een behoorlijke rechtspleging;
- het gezag en de onpartijdigheid van de rechter (Persrichtlijn, 2008).

Rechtszaken zijn in het beginsel voor iedereen openbaar (met de bovengenoemde uitzonderingen), dus ook voor de media. De media hebben een belangrijke functie ten opzichte van de openbaarheid van de rechtspraak, want zij fungeren als intermediair tussen het gerecht en het publiek. Burgers zijn in hun informatievoorziening en beeldvorming van de rechtspleging voornamelijk afhankelijk van de media, omdat zij zelf zelden een rechtszaak bijwonen (Van Vree, 2012). Het doel van de openbaarheid is onder meer het mogelijk maken van controle op de rechtspleging. Deze taak komt voornamelijk neer op de media, omdat burgers de informatie over de rechtspraak hoofdzakelijk via de media verkrijgen. Daarbij is het noodzakelijk dat de gerechten de pers in staat stellen deze taak te vervullen. In de persrichtlijn is vastgelegd op welke manier de gerechten de pers behoren te voorzien van informatie voor, tijdens en na rechtszaken en wat de pers van de gerechten mag verwachten. De rechter mag echter te allen tijde afwijken van de persrichtlijn. De media is dus wat betreft hun informatievoorziening sterk afhankelijk van de gerechten (Persrichtlijn, 2008).

De Raad voor de rechtspraak (RVR) constateert een groeiende behoefte aan meer openbaarheid rond rechtszaken en een betere informatievoorziening (2012a). De samenleving accepteert niet meer onvoorwaardelijk de vonnissen van de rechters (Corstens, 2009; Gommer, 2008). Om te blijven functioneren in een deliberatieve democratie, moet de rechtspraak dus de verbroken verbinding tussen de juridische werkelijkheid en die van de burgers herstellen. Het vertrouwen in de rechtspraak in Nederland is hoog (in vergelijking met andere Europese landen), maar lijkt de laatste jaren sterk onder druk te staan en de rechtspraak kan haar rol alleen uitvoeren wanneer de samenleving vertrouwen heeft in de rechtspleging (Corstens, 2011). Marijke Malsch et. al. (2003) geven in hun onderzoek 'De ideale rechtbank: openbaarheid en gerichtheid op de buitenstaander' aan hoe de ideale rechtbank eruit zou zien met betrekking tot de openbaarheid. Zij zijn van mening dat de openbaarheid niet beperkt moet blijven tot de zitting en de uitspraak. Het model 'De Ideale Rechtbank' dat zij presenteren, omvat ook de fasen voor en na de zitting en de uitspraak.

Het model 'De Ideale Rechtbank' (Malsch et. al., 2003) schetst het volgende beeld van de ideale openbaarheid betreffende de rechtspraak<sup>1</sup>:

1. De burgers en de media ontvangen op eenvoudige wijze adequate informatie over de inhoud, de tijd en de plaats van de zitting.
2. In de rechtbank kunnen de burgers en de pers de juiste rechtszaal snel en efficiënt vinden en worden zij tijdig op de hoogte gebracht wanneer een zitting uitloopt of vervalt.
3. In de rechtszaal zijn alle procespartijen goed te zien en te verstaan.
4. Er is voldoende ruimte voor het publiek en de pers.
5. De pers beschikt over voldoende middelen om de zitting te registreren (zoals een perstafel en stopcontacten). Camera's worden toegestaan (conform de persrichtlijn) en daarbij wordt de

---

<sup>1</sup> Dit model zal in deze MA thesis worden getoetst aan de huidige werkelijkheid.

persoonlijke levenssfeer van niet-professionele procesdeelnemers niet geschaad. Wanneer de camera's niet worden toegelaten, is daar een duidelijke, goed onderbouwde motivering voor.

6. Tijdens de rechtszaak wordt het juridische jargon tot een minimum beperkt en nader toegelicht. Waar nodig geeft de rechter extra uitleg aan de verdachte en het publiek.
7. Na de rechtszaak hebben de burgers beschikking over het vonnis. Dit vonnis is in begrijpelijke taal geschreven en goed gemotiveerd.
8. De rechterlijke beslissingen worden via verschillende kanalen (geanonimiseerd) verspreid, die ook goed toegankelijk zijn voor de burgers en de pers (Malsch, 2003).

### 2.1.1 Transparantie

De openbaarheid van de rechtspraak kan worden gedefinieerd als de beschikbaarheid van informatie, de toegankelijkheid en begrijpelijkheid van deze informatie en de mate van responsiviteit van de rechtspraak (de mate waarin de rechter in zijn berechting rekening houdt met de ontwikkelingen in de maatschappij). Deze aspecten hebben een belangrijke rol in het verwezenlijken van de legitimiteit van de rechtspleging (Lent, 2008) en worden daarom in de volgende paragrafen besproken.

Het begrip openbaarheid heeft betrekking op de juridische eisen die aan processen worden gesteld en het begrip transparantie verwijst naar de empirische eisen die aan het proces worden gesteld om het toegankelijker en begrijpelijker te maken voor burgers. De twee termen worden naast elkaar gehanteerd, maar overlappen elkaar ook deels (Malsch, 2013). Transparantie kan worden gedefinieerd als: *'De mate waarin de rechtspraak voldoet aan de eisen van doorzichtigheid (open houding), begrijpelijkheid (helder oordeel) en bekritiseerbaarheid (toetsbaar functioneren)'* (Prins et. al., 2013). Door middel van transparantie legt de rechtspraak verantwoordelijkheid af aan de samenleving, waardoor rechtvaardigheid wordt gewaarborgd en machtsmisbruik kan worden voorkomen. Daarnaast kan transparantie ook bijdragen aan de kwaliteit van de dienstverlening van de rechtspraak (Dubnick, 2005).

De voorwaarde voor transparantie van de rechtspraak, is dat informatie beschikbaar wordt gesteld aan de burgers. Dit betreft informatie over de tijd en plaats van een zitting en de beschikbaarheid van rechterlijke uitspraken. Momenteel bepaalt de rechterlijke macht zelf welke uitspraken er worden gepubliceerd, omdat er geen overeenstemming is over hoe de transparantie van de rechtspraak gestalte moet krijgen (Ruigrok et. al., 2011b). Op de website [www.rechtspraak.nl](http://www.rechtspraak.nl), worden rechterlijke uitspraken gepubliceerd, maar dit betreft nog geen 1% van alle uitspraken (Mommers & Zwenne, 2010). Wetenschappers en journalisten hebben regelmatig kritiek op de rechtspraak, omdat de openbaarheid van de rechtspraak, wat betreft de transparantie, volgens hen onvoldoende is. De burgers en de media krijgen namelijk ook geen toegang tot het schriftelijk dossier. Hierdoor is de rechtszaak voor het publiek en de pers niet goed te volgen. Het onderzoek is al voorafgaand aan de rechtszaak afgerond en wordt maar summier aangehaald, en het horen van getuigen ter zitting is heel zuinig. Tijdens een zitting wordt uiteindelijk maar een klein deel van het dossier besproken, waardoor de burgers en de pers veel essentiële informatie missen (Malsch, 2013).

De traditionele openbaarheid van de rechtspraak biedt het publiek toegang tot de zittingen en inzage in de vonnissen. In navolging van het gedachtegoed van de moderne transparantie, eisen de burgers echter ook inzage in de gedachte- en besluitvorming van de rechters. Het publiek moet de mogelijkheid krijgen om de

beweegredenen van de rechter te doorgronden (Prins et. al., 2013). Hoe uitgebreider de rechters hun gedachtegang weergeven en motiveren in het vonnis, hoe transparanter de rechtspraak. Dit kan ook positieve gevolgen hebben voor het vertrouwen in de rechtspraak (Corstens, 2009). De rechterlijke beslissingen moeten inzichtelijk en begrijpelijk zijn (Van Lent, 2008). Daarnaast gebiedt de moderne transparantie een kritische beschouwing en evaluatie van het werk van de rechterlijke macht. Hiervoor moet het redenerende element van het recht meer tot uitdrukking komen in het vonnis. De rechterlijke macht heeft echter moeite om aan deze eisen van transparantie te voldoen, omdat de inhoudelijke afweging in een zaak tot de kern van de positie van de autonome rechter behoort. Ook het geheim van de raadkamer speelt hierbij een rol. De kwaliteit en integriteit van de rechtsgang, alsmede het rechterlijk oordeel moet worden bewaakt. De bekritiseerbaarheid van individuele rechtszaken kent dus zijn grenzen. Toch zijn er nog wel mogelijkheden om de transparantie van de rechter te vergroten. De onpartijdigheid van de rechter mag niet worden overschreden, maar de communicatieve stijl van de rechters kan wel worden aangepast. In de huidige samenleving draait het niet per se om meer transparantie, maar vooral om betere transparantie (Prins et. al., 2013).

Uit onderzoek van Malsch (2005) is gebleken dat de rechtspraak in Nederland niet zeer transparant is. De conclusie luidt dat het openen van deuren er niet toe leidt dat de openbaarheid op grote schaal door de burgers of de media wordt 'geconsumeerd' (Malsch, 2005). Er valt ten eerste veel te winnen bij de begrijpelijkheid van het proces en het vonnis, zeker bij zaken die maatschappelijk in de belangstelling staan (Prins et. al., 2013). Tijdens de zittingen en in de vonnissen kan begrijpelijker taal worden gehanteerd, zonder dat dit afbreuk doet aan de juridische juistheid. Bovendien zouden de burgers meer kunnen worden aangemoedigd om een rechtszaak te bezoeken en de uitspraken zouden ook op grotere schaal kunnen worden verspreid. Daarnaast kunnen rechters ook vaker het debat met de samenleving aangaan (Prins et. al., 2013; Prins, Van der Mijl & Tiemeijer, 2013). Rechters hebben zelf de behoefte aan een meer actieve, alerte en strategische houding en communicatie van het instituut rechtspraak richting de samenleving en de media. Betere communicatie over het belang, de rol en de werkwijze van het instituut rechtspraak, zou het begrip van de burgers bevorderen en een tegenwicht bieden aan vertekende beelden en onterechte vergrotingen van de rechtspraak (Prins, Van der Mijl & Tiemeijer, 2013). Lent (2008) pleit ten slotte voor een inzage-recht in het schriftelijk dossier voor de pers.

### **2.1.2 Toegankelijkheid**

Een begrip wat met openbaarheid en transparantie overlapt, is toegankelijkheid. Toegankelijkheid is ook een van de kernwaarden die door de rechtspraak moet worden uitgedragen. Het begrip verwijst naar de mogelijkheid voor burgers en professionals om rechtszaken te bezoeken en kennis te nemen van het recht. Het recht op toegankelijkheid betekent zowel toegang tot de rechter in wettelijke en formele zin, als de toegang in praktische zin. Het begrip omvat de toegankelijkheid van de zitting, de toegankelijkheid op de zitting en de toegankelijkheid na de zitting. Toegankelijkheid heeft daarbij betrekking op informatieverschaffing, zoals het (digitaal) verstrekken van de rolijsten en het inzien van de dagvaardingen, en meer 'fysieke' aspecten, zoals de bereikbaarheid van de rechtbank en de toegang tot de zalen. Ook de verstaanbaarheid en zichtbaarheid van de procespartijen in de rechtszaal zijn hierbij relevant (Ruigrok et. al., 2011b).

Volgens van Lent (2008) blijft de toegankelijkheid van de rechtspraak in Nederland steken op het algemeen niveau van informatie over wat de rechtspraak inhoudt, doordat De Raad voor de rechtspraak zichzelf een achtergrondrol toekent. De Raad ziet de communicatie met het publiek op de eerste plaats als de taak van de gerechten. Van Lent (2008) stelt echter dat De Raad voor de rechtspraak, in lijn met de externe openbaarheid, juist de aangewezen instantie is om uniforme toegang tot en informatie over het bijwonen van zittingen aan de burgers te verlenen. Het is daarbij van belang dat bezoekers op dezelfde manier worden benaderd en dat dezelfde informatie wordt verschaft wat betreft de inhoud van de zitting (verdachte en feiten), de locatie, de voorwaarden voor toegang en het tijdstip. Volgens Van Lent (2008) mag, opnieuw in lijn met de externe openbaarheid, niet door de individuele gerechten zelf worden bepaald welke informatie er wordt verstrekt en onder welke voorwaarden het publiek wordt toegelaten (Van Lent, 2008). Vanuit de media wordt de persvoorlichting vanuit de rechtspraak bekritiseerd. Journalisten pleiten voor het operationaliseren van de openbaarheid van de rechtspraak en een verbetering van de faciliteiten voor de media en de rechtbankverslaggevers. Vooral de geluidskwaliteit in de rechtszalen laat te wensen over en de journalisten zouden graag (minimaal) een fotokopie van dagvaardingen en vonnissen tot hun beschikking hebben. Daarnaast achten zij een uitbreiding van de persvoorlichting noodzakelijk, omdat er meer behoefte is aan systematische voorlichting bij lopende onderzoeken en zittingen (Voorhoof, 1998).

De Raad voor de rechtspraak besteedt al jaren specifiek aandacht aan het verbeteren van de toegankelijkheid van de rechtspraak. De laatste tijd draait het daarbij vooral om digitale toegankelijkheid. Zo is in het Jaarplan Rechtspraak 2013 opgenomen dat de digitale toegankelijkheid tot de rechtspraak versterkt moet worden. Daarvoor zijn projecten opgezet die er op gericht zijn dat de rechtspraak in 2014 voor een groot deel digitaal toegankelijk is. Daarmee wil de Raad voor de rechtspraak de communicatie met de burgers en de procespartijen te verbeteren. Stukken kunnen digitaal worden ingediend, de voortgang van een zaak kan via de digitale weg worden ingezien, de informatie binnen de rechtspraak gaat via een intern digitaal dossier en registers worden wanneer mogelijk ter beschikking gesteld via [www.rechtspraak.nl](http://www.rechtspraak.nl). Eind 2013 start daarnaast een proef met de E-kantonrechter op de rechtbanken Rotterdam en Oost-Brabant. Het streven van de Raad voor de rechtspraak voor de aankomende periode is om de openheid naar de media te vergroten, de informatievoorziening via internet te versterken en de publiekscommunicatie te intensiveren. De prioriteiten daarbij zijn: het versterken van de externe informatievoorziening via onafhankelijke, sociale en eigen media, implementatie van het Programma Rechtspraak & Samenleving en de geactualiseerde persrichtlijn, het versterken van de publiekscommunicatie en het verbeteren van de kwaliteit van de opleiding en de organisatie van de communicatie. Daarnaast staan de uitvoering van de adviezen ter verbetering van [www.rechtspraak.nl](http://www.rechtspraak.nl) en een proef met het live streamen van beeldbepalende processen op internet op het programma. Om deze doelen te bereiken worden de gerechten vanuit de Raad voor de rechtspraak geadviseerd over hun communicatiestrategie en ieder communicatieteam met de juiste kwaliteiten uitgerust (RVR, 2013).

### **2.1.3 Responsiviteit**

Het derde begrip wat invulling geeft aan het concept openbaarheid, is responsiviteit. Responsiviteit is namelijk de laatste schakel in de democratische functie van openbaarheid. Voor het vertrouwen in de rechtspraak is transparantie noodzakelijk, maar niet afdoende. Responsiviteit is essentieel bij het behouden en het vergroten

van het vertrouwen van de maatschappij in de rechtspraak. Responsiviteit houdt in dat rechters en de rechtspraak open staan voor de heersende opvattingen in de maatschappij en blijf geven van het ‘vermogen om aan maatschappelijke verwachtingen en wensen tegemoet te komen’ (Van Lent, 2008, p,225). Doordat rechters uit hun ‘ivoren toren’ komen, wordt de democratische rechtspleging gelegitimeerd. De opvattingen uit het publieke debat krijgen weerklank in de rechtspraak en op die manier wordt democratische verantwoording afgelegd. Hierbij is de visie van belang dat de rechtspraak zich niet van de ontwikkelingen in de maatschappij kan onttrekken en dat een geïnformeerd publiek noodzakelijk is. Dit kan worden beschouwd als de verbondenheid tussen responsiviteit en openbaarheid; het publiek moet informatie over de rechtspraak krijgen, zodat zij hun wensen kunnen uiten. Alleen op die manier kan de rechtspraak zich maatschappelijk oriënteren en aan de democratische eis voldoen (Van Lent, 2008).

Via het vonnis kan vorm worden gegeven aan de responsiviteit. Het vonnis biedt namelijk de mogelijkheid om te laten zien in hoeverre maatschappelijke opvattingen en verwachtingen hebben meegespeeld in de overwegingen van de rechter. Via het vonnis kunnen rechters ook laten zien dat zij oog hebben voor wat er in de maatschappij leeft, vooral wanneer het spraakmakende rechtszaken betreft. De straf van de rechter kan namelijk mede bepaald zijn door de maatschappelijke impact die een rechtszaak heeft gehad. Een andere mogelijkheid om vorm te geven aan responsiviteit is een actiever mediabeleid. Rechters kunnen meer de publiciteit opzoeken. Het optreden in een (serieus) televisie- of radioprogramma biedt namelijk ook ruimte om dieper in te gaan op wat er in de maatschappij leeft (Van Lent, 2008; Ruigrok et. al., 2011b). Rechters worden echter enigszins beperkt in hun responsiviteit, omdat zij binnen de grenzen van de rechterlijke vrijheid hun standpunt moeten bepalen. Er is dus een spanningsveld tussen de rechterlijke onafhankelijkheid en de druk van de publieke opinie (Beyens, 2000).

Uit het onderzoek Responsieve rechters van Van de Bunt, de Keijser en Elffers (2004) blijkt dat rechters erkennen dat er een kloof bestaat tussen hen en de burgers. Zij zien dat de eisen, verwachtingen en opvattingen van de burgers en de rechterlijke macht sterk uiteenlopen. Volgens de rechters (Van de Bunt, de Keijser en Elffers, 2004) is dit echter niet te wijten aan hun mate van responsiviteit, maar aan de media. De media zouden niet genoeg informeren, maar zich vooral richten op entertainment en sensatie. Op die manier heeft het publiek een gebrek aan kennis en een vertekend en eenzijdig beeld van de rechtspraak. Wanneer de media de burgers meer zou informeren, dan zouden de beslissingen van de rechters veelal door het publiek gedeeld worden en de kloof tussen de rechtspraak en de samenleving kleiner zijn, zo is de overtuiging van de rechters. De legitimiteit van de rechtspraak wordt nog niet meteen door de ‘kloof’ bedreigd, zolang het publiek maar vertrouwen behoudt in de rechtvaardigheid, onpartijdigheid, onafhankelijkheid en het kritische oordeel van de rechter (Van de Bunt, de Keijser & Elffers, 2004).

De Raad voor de rechtspraak ziet in dat responsiviteit van groot belang is voor de positie van de rechtspraak in de democratische samenleving. Ze hechten veel waarde aan de aansluiting met de samenleving. Zoals zij het zelf verwoorden in de Agenda van de Rechtspraak 2011-2014: *“Voor verankering in de samenleving is het van belang dat de Rechtspraak de dialoog aangaat met haar omgeving, zichtbaar is in de media, kritische signalen oppakt en openheid van zaken geeft. Daarnaast moeten de verschillende bevolkingsgroepen zichtbaar worden in de personele bezetting en de kennis over de maatschappelijke en culturele achtergronden van die*



*bevolkingsgroepen worden vergroot*” (RVR, 2010). Om aan de eis van responsiviteit te voldoen, faciliteert de Raad voor de rechtspraak ten eerste per gerecht een afdeling communicatie en persrechtshouders (een rechter die persvoorlichting heeft als neventaak). Andere instrumenten om aan te haken op de samenleving zijn: de publicatie van vonnissen, een goede informatievoorziening over rechtspraakgerelateerde onderwerpen en ontwikkelingen, versterking van de informatievoorziening via internet ten behoeve van interactie met het publiek, het toelichten van maatschappelijke thema’s uit het recht op [www.rechtspraak.nl](http://www.rechtspraak.nl) door het bieden van achtergronden en uitleg, het systematisch benutten van nieuwe media voor interactie met de maatschappij, een nadrukkelijker dialoog met de journalistiek, bezoeken van rechters aan scholen, het organiseren van een open dag van de gerechten in 2013 (Dag van de Rechtspraak), campagnematige inzet van Meet the Judge, het aangaan van samenwerkingsverbanden met partijen als ProDemos en waar mogelijk gaan vertegenwoordigers van de Raad voor de rechtspraak debatten met verschillende doelgroepen in de samenleving (RVR, 2012a).

#### **2.1.4 Persrichtlijn rechtbank**

Geert Corstens stelt in zijn toespraak ‘Media en rechtspraak in Nederland (2010)’ dat de belangstelling voor de rechtspraak, met name voor strafzaken, sinds 2001 steeds meer is toegenomen. Vanuit de media groeide de vraag naar uitleg van uitspraken en naar de motivering van rechters achter hun vonnis. Tegelijkertijd werden er binnen de media steeds meer algemeen verslaggevers ingezet, zonder enige juridische achtergrond. Mede als gevolg van deze twee ontwikkelingen werd er door de Raad voor de rechtspraak een mediabeleid ontwikkeld. Dit mediabeleid is gebaseerd op het rechtsbeginsel van openbaarheid van de rechtspraak. Het beleid is gericht op het bekend maken van het takenpakket, de werkwijze en de betekenis van de rechter bij het brede publiek, het bevorderen van vertrouwen in de rechtspraak, het verbeteren van de kwaliteit van de berichtgeving en het bijdragen aan een goede voorlichting over de rechtspraak aan het publiek en de pers. Informatievoorziening is daarbij essentieel. De Raad voor de rechtspraak voorziet daarom in rollijsten, vonnissen of uitspraken, persberichten en mondelinge of schriftelijke toelichtingen op rechtszaken (Corstens, 2010).

Met een persrichtlijn wil de Raad voor de rechtspraak gestalte geven aan het actieve mediabeleid. Daarbij wordt geprobeerd om de verslaggeving zo goed mogelijk te organiseren en faciliteren. Evenzeer wordt de openbaarheid en andere waarden, zoals vrijheid van meningsuiting, pluriformiteit in de media, onafhankelijkheid van de media, publieke verantwoordelijkheid van de media en het respect voor de persoonlijke levenssfeer in de richtlijn gewaarborgd. De Raad voor de rechtspraak verwoordt het doel van de persrichtlijn als volgt (2008): *“Het doel van de openbaarheid van de rechtspraak is onder meer het mogelijk maken van controle op het werk van rechters, officieren van Justitie en advocaten. Omdat de meeste burgers voor hun beeld van de rechtspleging afhankelijk zijn van berichtgeving in de geschreven pers en op radio en televisie, fungeert de pers als intermediair tussen het gerecht en het grote publiek. De gerechten dienen de pers in staat te stellen deze taak te vervullen”* (RVR, 2008). De persrichtlijn geeft aan op welke manier de Raad de media kan ondersteunen om aan de openbaarheid van de rechtspraak gestalte te geven en schept voorwaarden waaronder de journalisten optimaal verslag kunnen doen van rechtszittingen en ontwikkelingen in de Nederlandse rechtspraak. De richtlijn geldt als een gedragscode voor de media en de gerechten, geeft duidelijkheid over hoe de gerechten de pers behoren te voorzien van informatie voorafgaand, tijdens en na rechtszaken en geeft aan wat de pers van de gerechten mag verwachten (RVR, 2008; RVR, 2013).

De eerste persrichtlijn werd in 2003 ingevoerd. Malsch deed in 2004 in opdracht van de Raad voor de rechtspraak onderzoek naar het functioneren van de richtlijn, waaruit bleek dat er nog een aantal ‘onzuiverheden’ in voorkwamen. Zij constateerde onder meer dat journalisten het taalgebruik van rechters moeilijk te begrijpen vonden en dat ze ontevreden waren over de bereikbaarheid, reactiesnelheid en servicebereidheid van persrechters en voorlichters. Verder wilde een groot deel van de journalisten dat het dossier beschikbaar wordt gesteld aan de media (Malsch, 2004). In navolging van het onderzoek van Malsch (2004) en de constatering dat het denken over de taak van de pers in relatie tot de openbaarheid in de loop der jaren veranderde, werd de persrichtlijn herzien. De ‘nieuwe’ persrichtlijn was op een aantal dingen aangepast en werd in 2008 ingevoerd. De belangrijkste verschillen ten opzichte van de eerste persrichtlijn zijn:

1. “De persrichtlijn richt zich tot de medewerkers van de gerechten en geeft aan wat de pers van de gerechten mag verwachten;
2. het gratis beschikbaar stellen van rollijsten aan journalisten;
3. het uitbreiden van de opnamemogelijkheden voor radio en televisie;
4. een verplichte motivering als de rechter afwijkt van deze richtlijn.” (Persrichtlijn, 2008).

Een half jaar na het invoeren van de persrichtlijn 2008 heeft Novum in opdracht van de Raad voor de rechtspraak de ervaringen met de persrichtlijn geïnterviewd. Daaruit bleek dat er opnieuw een aantal knelpunten zijn. Het grootste probleem blijkt het verstrekken van de informatie. Van uniformiteit, wat betreft de wijze waarop informatie (rollijsten en dagvaardingen) wordt verstrekt, blijkt geen sprake. De inzage van de dagvaardingen is niet altijd even toegankelijk en de informatie op de rollijsten is soms zeer summier. Uit het onderzoek van Ruigrok et. al. (2011b) naar het functioneren van de persrichtlijn 2008 (in opdracht van de Raad voor de rechtspraak) blijkt ook dat de richtlijn op een aantal punten nog niet werkt. In het onderzoek komt naar voren dat niet alle gerechten de rollijsten gratis verstrekken, de vonnissen niet altijd op tijd beschikbaar zijn, de dagvaardingen niet altijd konden worden ingezien en dat de bereikbaarheid van de voorlichting buiten werktijd onvoldoende is. Daarnaast vindt bijna de helft van de rechtbankverslaggevers de persrichtlijn te streng en voorziet de richtlijn niet in regels over het gebruik van Twitter en mogelijkheden om informatie op internet te zetten, waardoor het niet duidelijk is of journalisten hier gebruik van mogen maken (Ruigrok et. al., 2011b).

De persrichtlijn is naar aanleiding van de onderzoeken opnieuw herzien en in maart 2013 is de nieuwe persrichtlijn ingevoerd (zie bijlage 1). Het eerste verschil met de persrichtlijn 2008 is dat er nu tijdens de zitting tekstberichten via de mobiele telefoon, tablet of laptop mogen worden verstuurd, mits het geluid van het apparaat uit staat. De rechter mag het versturen van tekstberichten echter te allen tijde nog verbieden. Deze beslissing moet hij of zij wel goed kunnen motiveren. Ten tweede mogen journalisten tijdens strafzittingen: “in ieder geval beeld- en geluidsoptnames maken van de opkomst van de rechtbank, de opening van de zitting door de voorzitter, de voordracht van de tenlastelegging, de behandeling van de feiten, requisitoir, pleidooi, repliek en dupliek en van de uitspraak, behoudens uitzonderlijke omstandigheden” (RVR, 2013). De journalisten mogen daarnaast een verzoek indienen om ook van andere delen van de zitting optnames te maken. De journalisten moeten wel altijd toestemming vragen aan getuigen, deskundigen, slachtoffers en publiek om beeld- en geluidsoptnames van hen te maken. Ook de verdachte moet toestemming geven om beeldoptnames te maken. De stem van de verdachte mag wel zonder toestemming worden opgenomen. De rechter mag de

beeld- en geluidsopnames echter altijd nog verbieden. Bij overige zittingen mogen journalisten beeld- en geluidsopnames maken van de gehele zitting en kunnen ze zelfs aanvragen om delen van de zitting rechtstreeks uit te zenden. De grootste veranderingen ten opzichte van de persrichtlijn 2008 zijn dus dat het versturen van tekstberichten is toegestaan, dat de mogelijkheid voor het maken van beeld- en geluidopnames is verruimd en dat de stem van de verdachte mag worden opgenomen (RVR, 2013).

---

In het tweede deel van deze studie zal de openbaarheid van de rechtspraak in de huidige samenleving worden beschreven aan de hand van de interviews met de rechtbankverslaggevers. Hen wordt gevraagd naar hun ervaringen wat betreft de transparantie, toegankelijkheid en responsiviteit van de rechtspraak in Nederland en naar hun ervaringen met de werking van de persrichtlijn. Daarbij staan de volgende twee deelvragen centraal:

1. Hoe ervaren journalisten de omgang met rechters, persrechters, voorlichters en het Openbaar Ministerie voor, tijdens en na rechtszaken?
2. Wat vinden journalisten van de persrichtlijn (2013)?

## 2.2 Rechtspraak en media

Het streven naar openbaarheid, transparantie, toegankelijkheid en responsiviteit heeft gevolgen voor de rol van de media in de samenleving. De media fungeren namelijk als intermediair tussen de rechtspraak en de burgers en het publieke debat vindt steeds vaker plaats in de media (Ruigrok et. al., 2011b). Daarnaast zijn kranten, radio en televisie voor burgers de primaire bron voor informatie over de rechtspraak (Jonkers, 2013). Media beïnvloeden hierbij de maatschappij, maar zij worden zelf ook door maatschappelijke ontwikkelingen beïnvloed (Ruigrok et. al., 2011). In de volgende paragrafen wordt de rol van de media in de rechtsstaat beschreven en het beeld van het veranderende medialandschap met de daarbij behorende veranderingen voor de (rechtbank)journalistiek geschetst.

### 2.2.1 Rol van de media in de rechtsstaat

De meeste burgers hebben geen directe ervaring met het strafrechtelijk systeem en bezoeken ook geen rechtszittingen. Wat betreft de informatie en beeldvorming over de rechtspraak zijn zij dus grotendeels afhankelijk van de berichtgeving in de media (Vanderveen, 2011; Jonkers, 2013). De media hebben daarbij een meervoudige functie:

- Informeren van burgers over rechtszaken en ontwikkelingen betreft de rechtspraak. De media voorzien daarbij in nieuwsberichten, achtergrond, duiding en opinie. Met deze informatie kunnen de burgers een oordeel vormen en deelnemen aan het publieke debat over de rechtspleging (Voorhoof, 1998; Brants, 2005; Van Lent, 2008; Ruigrok et. al., 2011a).
- Het bieden van een platform voor het publieke debat over de rechtspraak. Deze functie is van groot belang in de democratie, omdat het burgers de mogelijkheid biedt om hun opvattingen en gevoelens kenbaar te maken (Voorhoof, 1998; Brants, 2005; Van Lent, 2008; Ruigrok et. al., 2011a).
- Het controleren van de rechtspleging. De publieke tribunes in de rechtszalen blijven nagenoeg leeg, dus de media nemen de controlerende functie van de burgers over. Daarbij worden de media als de vertegenwoordiger van de samenleving gezien. De media volgen de rechtspraak kritisch en stellen misstanden aan de kaak (zij spelen de waakhond van de rechtspraak). In deze functie dragen de media bij aan het in stand houden van democratische controle en verantwoording van de rechtspraak (Brants, 2005; Van Lent, 2008; Ruigrok et. al., 2011a).
- Het vermaken van de burger met berichtgeving over spraakmakende rechtszaken. De media hebben daarbij een voorkeur voor controverses, emoties en spanningen (Malsch, 2003; Brants, 2005; Corstens, 2011; Ruigrok et. al., 2011a).

Deze vier functies zijn in elk medium te herkennen, hoewel de verhoudingen tussen de functies per medium verschillen. De keuze voor de verhoudingen in de functies is afhankelijk van het profiel van het medium (Ruigrok et.al., 2011a). Uit het onderzoek van Ruigrok et.al., (2011a) blijkt daarnaast dat de aandacht voor rechtbankverslaggeving is toegenomen. Breedveld (2008) noemt de toegenomen aandacht voor rechtbankverslaggeving een positieve ontwikkeling voor de samenleving, omdat de media bovenop de rechtspleging zitten. Ze volgen het proces van het werk van de politie tot de uiteindelijke rechtszaak, waardoor de hele keten voortdurend op scherp staat. De tijd dat rechters en officieren van justitie zich konden terugtrekken in hun 'ivoren toren' is voorbij (Breedveld, 2008). De toegenomen aandacht voor

rechtbankverslaggeving heeft volgens Brants en Brants (2002) ook een negatief gevolg, namelijk een dramatisering van de berichtgeving. Entertainment krijgt volgens hen de overhand en daarbij wordt vooral veel aandacht gegeven aan incidenten. Dit zou als gevolg hebben dat alleen rechtszaken met amusementwaarde aandacht krijgen (2002). Ruigrok et. al. (2011b) constateren ook een verschuiving van informatie naar *infotainment*. De onderzoekers stellen dat de commercialisering en digitalisering van het medialandschap maken dat de functies van de media veranderen. De media gaan zich meer richten op het bereiken van een breed publiek, om adverteerders tevreden te houden. Dat heeft als gevolg dat een verschuiving plaatsvindt van de informatie- en waakhondfunctie naar de vermaakfunctie. Deze verschuiving heeft ook zijn weerslag in de inhoud van de berichtgeving. Ruigrok et. al. (2011b) nemen een verschuivende focus van inhoudelijke boodschappen naar *infotainment* waar. *Infotainment* zien zij als een combinatie van informatie met vermaak. Nieuws wordt verpakt in amusement en daarbij wordt zowel de invalshoek als de stijl van de berichtgeving aangepast (Ruigrok et. al, 2011b).

Hagen (2005) stelt daarnaast vast dat het specialisme rechtbankverslaggeving bij veel kranten niet meer bestaat, vanwege bezuinigingen ten gevolge van de crisis. Dit heeft als gevolg dat grotere zaken de krant wel halen maar de 'gewone' misdaad niet. Dit doet volgens hem afbreuk aan de zichtbaarheid van de criminaliteit en aan de openbaarheid van de rechtspraak. Hij stelt dat hierdoor de kritische functie (de waakhondfunctie) van de media ten opzichte van de rechterlijke macht is verzwakt. (Hagen, 2005). Chris Klomp (2011) noemt ten slotte de openbaarheid van de rechtspraak en de controle op de rechterlijke macht een 'wassen neus'. Hij stelt dat de burgers weinig hebben aan de rechtbankverslaggeving, omdat ze afhankelijk zijn van 'steeds kleinere verslagen in de krant en een paar regels op de radio'. Daarnaast vindt hij rechtszaken op zich ook al geen 'toonbeeld van openbaarheid'. Hij benoemt dat rechters, officieren en advocaten het complete dossier kennen en daar tijdens de rechtszaak alleen de essentie uithalen. Volgens Klomp is het al veel wanneer twintig procent van het dossier naar voren komt tijdens een zitting. De rechtbankverslaggevers moeten daar een begrijpelijk verhaal van maken. De verslagen zijn wel duidelijk, maar verre van compleet en hierdoor krijgen de burgers maar 'snippers van de werkelijkheid' aangereikt, zo stelt hij (Klomp, 2011).

### **Invloed van de media op het publiek**

De media leggen verschillende accenten in hun rechtbankverslaggeving, waardoor geen sprake is van eenvormige invloed op de samenleving. De media kunnen het publiek aan de hand van nieuwsselectie, gatekeeping, agendasetting, priming, framing en personalisering beïnvloeden. Nieuws is geen vaststaand gegeven, maar de uitkomst van een selectieproces van journalisten. Zij beslissen voor hun publiek welke gebeurtenissen relevant zijn (nieuwsselectie). Galtung en Ruge (1965) onderzochten wat door redacteuren werd beoordeeld als 'nieuwswaardig'. Hierbij kwam naar voren dat een aantal factoren bijdragen aan de nieuwswaardigheid van een gebeurtenis. De eerste factor betreft de tijd die een gebeurtenis nodig heeft om betekenis te krijgen. De tweede factor gaat over de omvang en intensiteit van een gebeurtenis. Daarnaast is de duidelijkheid van een gebeurtenis van belang, net als de culturele relevantie (de geografische- of culturele nabijheid). De vijfde factor is overeenstemming en de zesde factor is onverwachtheid. Een onverwachte gebeurtenis is eerder nieuwswaardig dan een geplande gebeurtenis. Verder is continuïteit van belang (de kans dat iets nieuws blijft). De achtste factor is de samenstelling van het beschikbare nieuws en het evenwicht

tussen de verschillende categorieën (als er al veel nieuwsberichten zijn over één bepaald onderwerp, dan wordt de drempel voor een nieuw bericht hoger). De negende en tiende factor hebben betrekking op bekende, rijke of machtige personen. Hun handelen en spreken wordt als nieuwswaardig gezien. Er is ook een voorkeur voor berichten over personen en groepen (personifiëring). De laatste factor is conflict en negativiteit, slecht nieuws is nieuws voor de media. De waarden en normen in de samenleving en die van de nieuwsorganisatie hebben echter nog de grootste invloed op de nieuwsselectie (Galtung & Ruge, 1965; Harcup & O'Neill, 2001).

Uit het onderzoek van Ruigrok et. al. (2011a) blijkt dat ongeveer 7% van het totale nieuws in de Nederlandse dagbladen in 2010 bestaat uit rechtbankverslaggeving (in het NRC Handelsblad iets meer, namelijk 10%). Maar een klein deel van de strafzaken komt dus in de publiciteit (Ruigrok et. al, 2011a). Malsch (2004) stelt dat dit negatieve gevolgen heeft voor de openbaarheid van de rechtspraak. Allereerst speelt bij de nieuwsselectie namelijk het eigen belang van het medium ook mee, waardoor de rechtbankverslaggeving niet altijd helemaal objectief is. Ten tweede benoemt Malsch dat de media in hun selectie 'doorsneezaken' voornamelijk links laten liggen en zich alleen richten op spraakmakende of nieuwswaardige zaken. Daarnaast stelt Malsch dat de media meestal alleen over de eis en het vonnis berichten in plaats van over de gehele zitting. De openbaarheid in de media is dus niet zo openbaar als de openbaarheid op de publieke tribune in de rechtszaal zelf. De gerechten zelf selecteren echter ook. De voorlichting van de rechtbank beslist voorafgaand aan een zitting welke informatie er over een zaak naar buiten wordt gebracht. Daarnaast beslissen zij ook over de manier waarop de informatie wordt gepresenteerd. De gerechten maken dus ook een selectie van de informatie die zij beschikbaar stellen aan het publiek en de pers (Malsch, 2004).

Doordat de media het nieuws selecteren bepalen zij de mate waarin burgers geïnformeerd worden. In zekere zin bepalen zij dus ook wat als nieuws wordt gezien (Rutten en Slot, 2011). De media bepalen daarnaast welke informatie wordt doorgegeven aan het publiek, dit noemen we *gatekeeping* (Lewin, 1943; White, 1950). Scholten en Ruigrok (2009) stellen dat redacties de *gatekeepers* zijn tussen de bronnen en het publiek. Op de redactie komt informatie binnen van persbureaus, kranten, televisie, radio, tijdschriften, publieke bronnen en van het internet. Op de redactie wordt al deze informatie geselecteerd, de gegevens worden geordend en er wordt een invalshoek aan gegeven. Wanneer gebeurtenissen zich voordoen, moet hun betekenis nog bepaald worden. Selectie en interpretatie van de feiten is daarbij heel belangrijk. De eerste definitie van de gebeurtenis wordt de *prime definition* genoemd. Deze eerste definitie is de meest invloedrijke definitie van een gebeurtenis die blijft voortbestaan. Hoewel burgers steeds vaker online het nieuws verspreiden, hebben de media toch nog steeds invloed op de *prime definitions*. Zij hebben de netwerken en de middelen om de eerste te zijn met het nieuws. Daarnaast voorzien media het nieuws van kleur en context toegespitst op het publiek en hun eigen identiteit. De media zijn dus *primary definers* (Van Ginniken, 2002).

Doordat bronnen en de media een selectie maken van alle kwesties die zich dagelijks voordoen, bepalen zij waarover het publiek gaat praten en nadenken. Journalisten hebben dus invloed op de publieke opinie. Door de selectie en bewerking van het nieuws, bepalen nieuwsmedia de thema's voor de opinievorming (agendasetting). Verder leggen journalisten de focus op bepaalde aspecten van het nieuws, wat ook van invloed is op de publieke opinie (Scholten en Ruigrok, 2009). Bernard Cohen (1963) stelt dat de pers de mensen niet vertelt wat ze moeten denken, maar wel waarover ze moeten denken. De pers vestigt de aandacht van

mensen op bepaalde zaken en leidt hen af van andere zaken (Cohen, 1963). Naast de agendasettingfunctie kunnen media de publieke opinie nog op een andere manier beïnvloeden. Aan de hand van *priming* kan de media namelijk invloed uitoefenen op de 'beoordelingsmaatstaven' van het publiek (Ruigrok et. al., 2011a). Door veel aandacht te schenken aan een beperkt aantal onderwerpen (zoals spraakmakende rechtszaken) en andere onderwerpen ('gewone' rechtszaken) te negeren, kan de media de opvattingen en oordelen van het publiek beïnvloeden. Wanneer de media bijvoorbeeld diep ingaan op een bepaalde rechtszaak, wordt deze als belangrijk waargenomen door het publiek en ook als zodanig verwerkt. Deze informatie is bij het verwerken van de berichtgeving over een volgende rechtszaak snel op te roepen en beïnvloedt de waarneming van die rechtszaak. Aan de hand van *priming* beïnvloeden de media dus de publieke opinie.

De media selecteren niet alleen gebeurtenissen of onderwerpen voor hun berichtgeving, ze leggen ook vaak de focus op personen. Personalisering komt in de rechtbankverslaggeving tot uiting als de aandacht voor de persoonlijke, emotionele en menselijke kanten van de verdachte, het slachtoffer, de getuige, de rechter, de advocaat et cetera. Wanneer de rechtszaak betrekking heeft op een bekend persoon, dan zorgt de personalisering in de rechtbankverslaggeving ervoor dat het een spraakmakende rechtszaak wordt met veel aandacht voor het individu (Ruigrok et. al., 2011a). Agendasetting, *gatekeeping*, *priming* en personalisering zijn concepten die van toepassing zijn op het proces waarbij de media een selectie maken van het nieuws. Wanneer een journalist informatie gaat bewerken tot een nieuwsbericht, is het concept framing van toepassing. Frames leggen een accent op bepaalde delen van de informatie, waardoor deze meer opvallend worden gemaakt voor het publiek. Frames vergroten daarmee de mogelijkheid dat het publiek de informatie opneemt, de betekenis ervan ontleed, het verwerkt en opslaat. Hierbij wordt de interpretatie van de informatie dus beïnvloed (Entman, 1993). Uit onderzoek van Van Spanje en De Vreese (2013) blijkt dat de rechtspraak in de periode van 1992-2012 op een negatieve manier wordt geframed. Daarbij zijn drie trends terug te zien in de verslaggeving over de rechtspraak. Ten eerste nemen de puur negatieve evaluatie van de rechters toe, ten tweede neemt de discussie over de onpartijdigheid van de rechters toe en ten derde neemt de kritiek op de rechtspraak (op spraakmakende zaken) toe (Van Spanje en De Vreese, 2013).

### **Medialogica**

De uiteenlopende kenmerken, belangen en functies van de media en de rechtspraak maken een spanningsveld tussen deze twee instituten onvermijdelijk. Bij de media domineert snelheid. Het draait om flitsende, vluchtige en vaak oppervlakkige actualiteitsverslaggeving. Het doel daarbij is informatie openbaar te maken en beschikbaar te stellen aan het publiek. Daarbij wordt duiding gegeven aan de informatie en eventueel commentaar of opinie toegevoegd. De rechtspraak werkt daarentegen traag en reflectief, met formele procedures. De afweging van de onpartijdige en onafhankelijke rechter staat centraal. Rechtvaardigheid is het doel en niet snelheid of publieke belangstelling. De rechtspraak en de media werken dus met een hele andere tijdslogica, een andere basis, een ander doel en een andere structuur (Voorhoof, 1998).

De Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (2003) vat de manier waarop de berichtgeving van de media wordt vormgegeven en de toegenomen invloed van de media samen in de term 'medialogica'. De RMO definieert deze term als volgt: "*Medialogica houdt in dat het nieuws steeds vaker wordt gebracht in vormen die hun betekenis niet zozeer ontleen aan de inhoud van het nieuws, maar eerder aan de specifieke eigenschappen*

van het medium. De logica van het medium bepaalt in sterke mate de vorm van het publieke debat en beïnvloedt de wijze waarop dit wordt gevoerd. In de huidige tijd is vooral de televisie dominant” (RMO, 2003, p.3). Volgens de RMO heeft medialogica acht belangrijke kenmerken (RMO, 2003): snelheid (het nieuws gaat 24/7 door), framing, personalisering, meutevorming en hypes (convergentie van de berichtgeving), herhaling, anchormen en interpretators (nieuws wordt voorzien van een interpretatie), burger veel in beeld (als ervaringsdeskundige of als (oog)getuige) en nieuwswaarde (RMO, 2003).

De medialogica heeft zowel positieve als negatieve consequenties voor burgers. De positieve gevolgen voor het publiek zijn: een actieve waakhondfunctie van de media (de kritische houding komt ten goede van de transparantie en de democratie), er is steeds meer informatie beschikbaar, de burger komt steeds meer in beeld en journalisten nemen vaker het perspectief van de burger als uitgangspunt in hun berichtgeving (dit verkleint de kloof tussen de ‘mediawerkelijkheid’ en de ‘echte’ werkelijkheid), de media bedienen verschillende doelgroepen en de burgers worden door de toegenomen informatie gesterkt in hun kennis en oordeel (de media bevordert de participatie van de samenleving). De negatieve gevolgen van de medialogica zijn: het verlies van vertrouwen in publieke instituties (door de vaak negatieve berichtgeving), slordige berichtgeving door haast van de journalisten, een irreëel beeld van het bestuur bij de burgers (doordat alleen de publieke arena van de politiek wordt belicht) en verlies van de gedeelde ervaring van burgers (door de gefragmenteerde media-arena) (RMO, 2003). De medialogica domineert steeds meer in de fase voorafgaand aan zittingen, waardoor er spanning ontstaat tussen de rechtspraaklogica en de medialogica. Dit komt naar voren in de aantasting van de onschuldpremie (recht op een eerlijk proces en de verdachte als onschuldige behandelen tot de rechter anders bepaalt) en de aantasting van het recht op bescherming van de privacy van de verdachte. De rechtspraaklogica beschermt deze rechten van de verdachten, maar in de media zijn ze niet gegarandeerd en wordt er steeds meer aan getornd. De verdachte wordt dan in de media berecht in plaats van in de rechtbank. Deze publieke veroordeling wordt ook wel *trial by media* genoemd, en schaadt de reputatie van een verdachte. De media-aandacht kan ook een factor zijn bij de straftoemeting (Ruigrok et. al., 2011b).

---

In het derde deel van deze studie zal worden onderzocht hoe de media verschillende accenten in hun rechtbankverslaggeving leggen, aan de hand van een tekstanalyse van de tweets van journalisten tijdens de zaak Vaatstra. Daarbij wordt gekeken in hoeverre journalisten met hun tweets het publiek beïnvloeden aan de hand van nieuwsselectie, gatekeeping, agendasetting, priming, framing en personalisering en hoe de medialogica is terug te vinden in de tweets. In deze tekstanalyse staat de derde hoofdvraag van dit onderzoek centraal: Op welke manier maken journalisten gebruik van Twitter voor hun rechtbankverslaggeving?



### 2.2.2 Het veranderende medialandschap

Het medialandschap heeft enkele grote veranderingen ondergaan. In de afgelopen tien jaar hebben onder meer smartphones, wifi-diensten en applicaties als Facebook en Twitter zich zodanig ontwikkeld, dat hun invloed de laatste jaren ongekend is. De maatschappelijke impact van deze veranderingen is enorm en confronteren de ‘klassieke’ media met nieuwe uitdagingen (Ruigrok et. al., 2011b). In de volgende paragrafen worden de veranderingen in het medialandschap en de daarbij behorende gevolgen voor de rechtbankjournalistiek besproken. Daarbij staan social media, rechtspraak tv en burgerjournalistiek centraal.

#### *Invloed van social media op de rechtbankjournalistiek*

Eén van de veranderingen in het medialandschap welke grote gevolgen heeft voor de (rechtbank)journalistiek, is de ontwikkeling en de toename van het gebruik van social media. Social media is een verzamelbegrip voor: *“Online platformen waar de gebruikers, zonder of met minimale tussenkomst van een professionele redactie, de inhoud verzorgen. Tevens is er sprake van interactie en dialoog tussen de gebruikers onderling. Het betreft het gebruik van sociale netwerksites, zoals Hyves, Facebook en Twitter, het delen van informatie op websites, zoals YouTube en Flickr, en de daaraan gekoppelde opkomst van “user generated content” (UGC), het door burgers zelf bijdragen aan informatie- en nieuwsvoorziening”* (Konings, 2012; Hermans, Vergeer & Pleijter, 2011; Paulussen & Ugille, 2008). Eind 2012 is beslist dat journalisten bij een rechtszaak gebruik mogen maken van social media. De rechtbank in Den Bosch stelde dat social media een onderdeel zijn van de externe controle van de pers. *“Het gaat allemaal wat sneller, voor de rest is het gewoon pers”* (Villamedia, 2012). In de persrichtlijn 2013 is naar aanleiding van deze beslissing opgenomen dat journalisten tekstberichten via de mobiele telefoon, tablet of laptop mogen versturen tijdens een rechtszaak.

Hermans, Vergeer en Pleijter (2011) hebben onderzocht op welke manier verschillende nieuwsorganisaties gebruik maken van social media. De onderzoekers zien social media als een extra communicatievorm voor (aanvullende) informatie, welke niet direct past binnen de traditionele berichtgeving. Daarbij hebben journalisten geen beperkingen wat betreft ruimte en formats en kunnen ze op geheel eigen wijze verslag doen. Tevens hebben journalisten via social media meer interactie met het publiek en gaat het communicatieverkeer veel sneller. Uit het onderzoek blijkt dat nieuwsorganisaties in de praktijk vooral gebruik maken van Twitter. Andere social media worden bijna niet benut. Twitter wordt door journalist gebruikt om informatie te verzamelen, nieuwe informanten of ideeën te vinden, tips te ontvangen, contact met informatiebronnen te onderhouden en te communiceren met collega’s en burgers. Journalisten lezen daarbij vooral Twitter berichten (46,9%). Ruim de helft van deze journalisten leest dagelijks Twitter berichten (53,8%). Maar een klein deel verstuurt zelf ook tweets (35,6%) en 39,8 procent van hen twittert dagelijks. Bijna een vierde van de journalisten twittert zelden of nooit. Uit dit onderzoek blijkt dus dat journalisten Twitter vooral als informatiemiddel gebruiken en in mindere mate als communicatiemiddel. Daarnaast erkennen de geïnterviewde journalisten de functionaliteit van social media, maar zijn ze ook kritisch over de gevolgen van het gebruik van social media. Ze benoemen dat de journalistieke zorgvuldigheid afneemt door het gebruik van social media en dat collega’s soms te gemakkelijk gebruik maken van informatie van social media (Hermans, Vergeer & Pleijter, 2011).

Chris Klomp is een rechtbankverslaggever (o.a. voor AD, RTV Noord en ANP) die Twitter intensief gebruikt voor zijn werk. Hij beschrijft in zijn weblog '#Twitcourt – Live vanuit de rechtszaal' wat hij de voordelen vindt van twitteren vanuit de rechtszaal: hij heeft een groot bereik, lezers kunnen de zitting 'live' volgen, hij kan de sfeer tijdens de rechtszaak goed weergeven en volgers kunnen reageren en vragen stellen. Hij stelt dat Twitter ook een onderdeel kan worden van het werk, doordat het letterlijk verhalen kan opleveren. Hij ziet Twitter echt als een aanwinst voor zijn werk, omdat hij dagelijks direct toegang heeft tot honderden mensen die veel weten, boeiende vragen stellen, met andere invalshoeken komen, oplossingen weten en hem prikkelen en uitdagen. Saskia Belleman vond het gebruik van Twitter tijdens haar werk als rechtbankverslaggever (voor De Telegraaf) een 'eye-opener'. Ze stelt dat mensen die het bijvoorbeeld te confronterend vinden om een rechtszaak bij te wonen, de zitting toch kunnen volgen via haar tweets. Ze twittert zo veel mogelijk een chronologisch verslag met ook beschrijvingen van hoe het er aan toegaat in de zaal. Zo kan ze allerlei details kwijt waarvoor in de krant geen ruimte is. Ze is van mening dat de lezers de nuances daardoor veel beter begrijpen. Daarnaast kan ze via Twitter de rechtsgang goed uitleggen, doordat ze het meteen merkt wanneer er onduidelijkheid is over bepaalde zaken. Wanneer er veel vragen komen over een onderwerp of verwarring ontstaat, zet ze het meteen recht (Van der Mije, 2013). Simon van Woerden is ook overtuigd van de waarde van het gebruik van social media voor de journalistiek. Hij stelt dat social media de informatielaag in de krant, op tv of op de radio aanvult met een tweede laag. Hij ziet het als een ondersteuning van het 'reguliere' verslag. Hij benoemt ook het voordeel van de onbeperkte ruimte van Twitter en de interactie met het publiek. Daarnaast vindt hij Twitter een toegevoegde waarde, omdat de journalist actueel en continue kan zijn met zijn berichtgeving (Van Woerden, 2013).

Linda Duits (2012) stelt dat journalisten via social media op een hele andere manier nieuws verspreiden dan via de traditionele media. De berichtgeving via social media laat volgens Duits het proces van het nieuws zien en kenmerkt zich door betrokkenheid, terwijl journalisten via de conventionele media een 'afstandelijk eindproduct' leveren (Duits, 2012). Papacharissi en De Oliveira hebben onderzoek gedaan naar de overeenkomsten en verschillen tussen Twitter berichtgeving en de berichtgeving van de traditionele media. Daarbij hebben ze tweets met '#Egypt' geanalyseerd tijdens de Egyptische Revolutie (2011-2012). De tweets zijn verzameld in de periode van 25 januari tot 25 februari 2011. Uit het onderzoek blijkt dat de nieuwswaarden achter de Twitter berichtgeving overeenkomen met die van de traditionele media, maar de onderzoekers onderscheiden ook nieuwe waarden.

- Ten eerste onmiddellijkheid: Via Twitter zijn er constant nieuwe updates, waardoor het publiek het verhaal 'live' kan volgen.
- Ten tweede *crowdsourced* elites: Het publiek volgt ook prominente burgers, activisten en bloggers. Men volgt niet meer alleen de berichtgeving van de erkende nieuwsorganisaties. De onderzoekers stellen vast dat deze groepen (burgers, activisten en bloggers) emotioneler is in hun berichtgeving dan de nieuwsorganisaties.
- Ten derde is er solidariteit: De onderzoekers stellen vast dat solidaire tweets (bijvoorbeeld met steunbetuigingen) niet los zijn te zien van nieuwstweets (Papacharissi & De Oliveira, 2012).

De onderzoekers concluderen dat nieuws op Twitter in tegenstelling tot het nieuws van de reguliere media, meer affectief is: *“Tweets blended emotion with opinion, and drama with fact, reflecting deeply subjective accounts and interpretations of events, as they unfolded”* (Papacharissi en De Oliveira, 2012, p. 277). In de berichten op Twitter wordt dus nieuws met emotie gemengd. Het is daarbij bijna onmogelijk om afstandelijk te blijven. Dit is in strijd met de journalistieke waarde ‘objectiviteit’. De verslaggeving via Twitter is dus in essentie anders dan de verslaggeving via de reguliere media. Journalisten hanteren andere waarden wanneer zij via Twitter verslag uitbrengen (Papacharissi & De Oliveira, 2012)<sup>2</sup>.

### Rechtspraak TV

Vanuit een gevoelde (of veronderstelde) maatschappelijke behoefte is het onderwerp ‘het live uitzenden van rechtszaken’ op de agenda van de rechtspraak beland. Het vermeende doel hiervan is een breder publiek inzicht geven in de rechtspleging. De ‘behoefte’ voor het uitzenden van rechtszaken is bijna het icoon van de noodzaak van rechterlijke transparantie geworden (Van Spanje en De Vreese, 2013). In het voorjaar van 2013 is de Raad voor de rechtspraak bij wijze van proef gestart met het uitzenden van (kleinere) rechtszaken via het internet. De proef wordt uitgevoerd om te onderzoeken of er belangstelling is bij het publiek voor het ‘live’ volgen van rechtszaken via het internet of de televisie (NOS, 2012). Met de proef wil de Raad van de rechtspraak tegemoet komen aan de roep van het publiek om meer openbaarheid en toegankelijkheid van de rechtspraak (RVR, 2008). De Raad voor de rechtspraak heeft naar aanleiding van het rapport van de commissie van Yvonne van Rooy (2011) besloten tot een proef. Deze commissie heeft onderzoek gedaan naar de status van de rechterlijke macht na ophef rondom de zaak van Geert Wilders. In het advies ‘Rechtspraak in beeld’ (2011), wordt gesteld dat het gezag en de autoriteit van de rechterlijke macht in deze tijd niet meer vanzelfsprekend zijn. De commissie verwacht dat het uitzenden van rechtszaken tot meer vertrouwen in de rechtspraak bij het publiek zal leiden. Ze stelt daarom dat *“het belang van openbaarheid en toegankelijkheid van de rechtspraak zwaarder dient te wegen dan de extra belasting, het ongemak en de risico’s voor de beeldvorming die dit voor de rechtspraak met zich meebrengt”* (Van Rooy, 2011).

De aanwezigheid van een schrijvende journalist tijdens een rechtszaak, heeft niet of nauwelijks invloed op de zitting. De Raad voor de rechtspraak (2008) verwacht dat een beschrijving van een rechtszaak, met eventueel een tekening, als minder indringend zal worden ervaren door de procespartijen dan opnamen in beeld en geluid. Ze zijn bezorgd dat het maken van beeld- en geluidopnamen in de rechtszaal er toe zou kunnen leiden dat verdachten, slachtoffers of getuigen zich minder vrij voelen om hun verhaal te vertellen, omdat deze opnamen overal kunnen worden uitgezonden en herhaald. Deze druk kan de behandeling ter zitting verstoren. Aan de andere kant stelt De Raad voor de rechtspraak (2008), dat er ook betrokkenen zullen zijn die de aanwezigheid van camera's en microfoons aangrijpen om voor zichzelf een podium te creëren bij het publiek. Ondanks deze risico's, die een goed verloop van het proces kunnen beïnvloeden, heeft de Raad van de rechtspraak toch besloten tot de proef. Om de proef met het uitzenden van rechtszaken te kunnen realiseren, zijn de regels voor cameratoegang herzien (zie Persrichtlijn 2013). De richtlijnen voor privacy zijn hetzelfde gebleven, wat inhoudt dat alleen de rechter en de officier van justitie in beeld komen. Advocaten kunnen zelf

---

<sup>2</sup> In deze studie zal in navolging van Papacharissi & De Oliveira (2012) ook worden onderzocht of social media effect heeft op de manier waarop journalisten invulling geven aan hun rechtbankverslaggeving.

aangeven of ze in beeld willen of niet. De slachtoffers, verdachten, getuigen en het publiek zullen niet worden gefilmd, tenzij ze daar toestemming voor geven. De rechtszaken worden bovendien met vertraging uitgezonden, dus gevoelige informatie kan eruit worden gemonteerd (RVR, 2013).

Goos de Boer (filmend journalist bij RTV Noord) stelt dat de tijd rijp is voor het uitzenden van rechtszaken. *“De kracht van het geschreven woord neemt in rap tempo af. Zeker bij het grote publiek. Wij willen beelden zien, roept de massa in koor”* (De Boer, 2011). Volgens De Boer (2011) biedt het kansen om de samenleving meer inzicht te geven in de rechtspraak. Uit het onderzoek van Malsch (2004) blijkt dat van de geïnterviewde persrechters en communicatieadviseurs 54% voor het uitzenden van zittingen is. Van de journalisten is 72% voorstander. Zij beargumenteren dat het uitzenden van rechtszaken positieve gevolgen kan hebben voor de openbaarheid, omdat de zittingen ongecensureerd worden uitgezonden. Er zit geen intermediair meer tussen, waardoor het publiek vrij is in de opname van informatie en de interpretatie daarvan (Malsch, 2004). Prakken (2004) stelt dat rechters ook het voordeel inzien van het rechtstreeks uitzenden van zittingen, omdat media dan geen kans meer hebben om het beeld te ‘manipuleren’. De meerderheid van de journalisten zijn volgens Prakken voorstander van de camera in de rechtszaal. Zij zijn echter wel van mening dat er een journalist moet zijn die de beelden van uitleg en kritisch commentaar voorziet (Prakken, 2004).

Er zijn ook mensen tegen het uitzenden van rechtszaken, omdat de privacy in het geding zou komen. Eén van die tegenstanders is Rob Zijlstra (rechtbankverslaggever). Hij stelt dat niet alleen de privacy van een verdachte over boord wordt gezet, maar ook die van de slachtoffers. *“Wezenlijk in een strafproces is dat man en paard wordt genoemd. Slachtoffers van huiselijk geweld of ouders van kinderen die seksueel zijn misbruikt, zullen alles behalve blij zijn met de aanwezigheid van tv-camera’s. Daarnaast zullen verdachten er steeds vaker voor kiezen hun strafzaak niet bij te wonen of om te zwijgen. Dat is niet in het belang van het strafproces”* (Zijlstra, 2011). Een ander bezwaar tegen de proef, is dat een verdachte door de beelden in de media al ‘veroordeeld’ kan worden door het publiek (*trial by media*). In het strafrecht is het uitgangspunt dat iemand onschuldig is, tot de rechter het oordeel heeft uitgesproken. Wanneer een verdachte wordt vrijgesproken moet hij of zij gewoon terug kunnen keren in de samenleving. Dit is volgens Rob Zijlstra niet meer mogelijk wanneer *“een rechtszaak uitgebreid door Henk en Bep op de bank is gevolgd op TV. Want bij de gemiddelde burger speelt toch in de regel de hoofdgedachte waar rook is, is vuur.”* (Zijlstra, 2011). Ook al wordt de verdachte onherkenbaar in beeld gebracht, een bekende van de verdachte zou hem nog steeds kunnen herkennen aan bijvoorbeeld zijn postuur en houding.

Uit het onderzoek van Prins, Van der Mijl en Tiemeijer (2013) is gebleken dat de geïnterviewde rechters verdeeld zijn over de introductie van camera’s in de rechtszaal. Enerzijds zien de rechters in dat het uitzenden van rechtszaken in potentie een belangrijke bijdrage kan leveren aan een beter begrip van de rechtspraak. Ze zien het als een laagdrempelige manier om de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de rechtspleging te tonen. Rechters twijfelen echter aan de interesse van de burgers voor de ‘echte procesgang’ en zijn bang dat de beelden worden gebruikt voor amusement of uit hun verband worden getrokken. Ook vrezen ze voor de invloed van camera’s op het proces ter zitting en de belangen van de verschillende betrokkenen. Malsch (2004) constateert eveneens dat privacyoverwegingen als belangrijk argument tegen het uitzenden van de zittingen wordt genoemd. De geïnterviewden geven ook aan dat zij vrezen voor het te snel

overgaan in leedvermaak en entertainment. Daarnaast zijn sommige journalisten van mening dat het de taak van de journalist is om een rechtszaak samen te vatten, te duiden en voor te leggen aan het publiek. Zij achten een vertaalslag van de media noodzakelijk, omdat de kijker anders lang niet alles zal begrijpen (Malsch, 2004).

Feuth (2010) stelt dat wanneer de gerechten de verbinding met de samenleving willen versterken, uitleg van de uitspraken essentieel is. Dat zou volgens haar de rechtspraak veel inzichtelijker maken dan het uitzenden van de zittingen. De onderzoeker stelt dus dat er geïnvesteerd moet worden in uitleg en duiding, in plaats van camera's in de rechtszaal. Ruigrok et. al (2011) geven daarnaast nog een alternatief voor meer openheid en transparantie van de rechtspraak. Via persberichten of persconferenties kan een (pers)rechter de media te woord staan en op deze manier kan informatie over zaken en duiding van het vonnis of de uitspraak worden geleverd aan het publiek (Ruigrok et. al, 2011b).

### **Burgerjournalistiek**

De journalistiek heeft in het veranderende medialandschap ook te maken met de opkomst van burgerjournalistiek. De burgers hebben dankzij het internet meer dan ooit de mogelijkheid om informatie en opinie voor een groot publiek beschikbaar te stellen. Burgers zorgen voor een grote toestroom van nieuws en kunnen dat zonder beperkingen publiceren. De grenzen van de journalistiek worden door de opkomst van burgerjournalistiek steeds vager. Journalist is een vrij beroep, waardoor een definitie van 'de journalist' ontbreekt. Over het algemeen wordt gesteld dat journalisten een beroepscode hanteren en die handhaven via zelfregulering. In die beroepscode staan 'bijzondere verplichtingen van waarheidsvinding' centraal. Burgers zijn niet gebonden aan deze beroepscode, waardoor het voor de professionele journalist steeds moeilijker wordt om te concurreren met burgerjournalisten (Ruigrok, et. al, 2011b).

Alexander Pleijter beschrijft in zijn weblog 'Help! De journalistiek wordt vloeibaar' de opkomst van de burgerjournalistiek als volgt: *"Burgerjournalistiek dus. Met als consequentie het vervagen van de grenzen tussen professionals en amateurs, tussen makers en gebruikers. Het medialandschap, bestaande uit een beperkt aantal grote nieuwsorganisaties, zou veranderen in een ecosysteem van diverse spelers die zich bezig houden met het verzamelen, verwerken, bewerken, uitwisselen en verspreiden van nieuws. Precies zoals nu gebeurt via sociale media"* (Pleijter, 2013). Pleijter stelt dat wanneer je dit beeld schetst aan journalisten, zij met een afwerend gebaar reageren. Journalisten wijzen hem erop dat burgers de journalistieke 'mores' niet kennen en de journalistieke methode niet hanteren (zoals feiten checken, hoor en wederhoor plegen). Veel journalisten vatten de term burgerjournalist op als een belediging, omdat ze geloven dat niet iedereen zomaar journalist kan 'spelen'. De opkomst van burgerjournalistiek is volgens hen een bedreiging voor de 'echte' journalistiek. Pleijter twijfelt echter of de burgerjournalistiek de 'echte' journalistiek ontwricht (Pleijter, 2013).

Pleijter (2013) ontkent niet dat de opkomst van de burgerjournalistiek dilemma's met zich meebrengt voor de reguliere journalistiek. Hij omschrijft dat als volgt: *"De journalistiek heeft zich decennialang door een proces van professionalisering heen geworsteld. Er is nagedacht over de waarden en normen van het vak. Beroepsopleidingen zijn er gekomen. Er is een soort van tuchtrecht, de Raad voor de Journalistiek. Niet in strikte zin, met het oog op de persvrijheid ligt het niet voor de hand om journalisten sancties op te leggen of te verbieden hun vak nog uit te oefenen. Maar toch, mensen die zich benadeeld voelen kunnen bij de Raad klachten indienen waarover een oordeel wordt uitgesproken. Maar hoe moet zo'n instantie zich manifesteren in*

*een tijd van vloeibare journalistiek?”* (Pleijter, 2013). Pleijter stelt dat de reguliere journalistiek het verzet tegen de ‘mooie, nieuwe vormen van journalistiek’ moet staken en meer moet samenwerken onder het motto ‘samen weten we meer’ (Pleijter, 2013). Tom Bakker (2013) stelt dat de grote verwachtingen over burgerjournalistiek niet zijn ingelost. Bakker onderzocht de ‘mythe van het actieve internetpubliek’. Aanleiding voor dit onderzoek waren de vele aannames over de impact van sociale media en burgerjournalistiek op de journalistiek en de politiek. Uit zijn onderzoek is gebleken dat maar een relatief kleine groep burgers regelmatig twittert, blogt of comments schrijft. Daarbij stonden persoonlijke redenen voorop (zoals het fijn vinden om de persoonlijke mening te geven), in plaats van dat zij journalistieke ambities hadden. Hij stelt dat de burgerjournalistiek op geen enkele manier een bedreiging vormt voor de reguliere journalistiek (Bakker, 2013).

---

In het tweede deel van deze studie zal worden beschreven wat voor gevolgen de veranderingen in het medialandschap hebben voor de rechtbankjournalistiek aan de hand van de interviews met de rechtbankverslaggevers. Hen wordt gevraagd naar hun ervaringen en visie op het gebruik van social media voor de rechtbankverslaggeving, hun mening over Rechtspraak TV en hun ervaringen en visie wat betreft de burgerjournalistiek. Daarnaast zal de rechtbankverslaggevers gevraagd worden naar hun toekomstbeeld voor de rechtbankjournalistiek. Hierbij staan de volgende deelvragen centraal:

3. Hoe ervaren journalisten de invloed van social media op de rechtbankverslaggeving?
4. Hoe ervaren journalisten het gebruik van social media tijdens rechtszaken?
5. Wat vinden journalisten van de mogelijkheid tot het ‘live’ uitzenden van rechtszaken?
6. Wat vinden journalisten van de opkomst van de burgerjournalistiek?
7. Hoe zien journalisten de toekomst van rechtbankverslaggeving?

In het derde deel van deze studie zal de invloed van social media op de rechtbankverslaggeving nogmaals worden belicht aan de hand van de tekstanalyse van de tweets van de journalisten tijdens de zaak Vaatstra. Daarbij staat hoofdvraag 3 centraal: ‘Op welke manier maken journalisten gebruik van Twitter voor hun rechtbankverslaggeving?’.

## 2.3 Eerder onderzoek

In deze paragraaf worden de onderzoeken besproken die relevant zijn in het licht van deze studie. Het eerste onderzoek wat relevant is, is dat van Marijke Malsch (2004). Malsch heeft in 2004 naar aanleiding van de invoering van de persrichtlijn (2003) onderzoek gedaan naar de manier waarop de persvoorlichting en de rechtbankverslaggeving in de praktijk worden vormgegeven. De conclusie van Malsch (2004) luidt als volgt: *“De belangrijkste conclusie uit het onderzoek is dat de communicatie tussen persvoorlichting en journalisten niet soepel verloopt. Journalisten vinden persrechters en communicatieadviseurs slecht bereikbaar. Persvoorlichters reageren bovendien niet altijd snel en adequaat op verzoeken uit de pers. De verslaggeving door journalisten, vooral die van de audiovisuele pers, is vaak onder de maat. De juridische kennis is te gering, de verslagen zijn te kort en te bondig en er zitten vaak onjuistheden in. Bovendien lijkt er veel argwaan te bestaan tussen de voorlichters bij de gerechten en de journalisten. Een goede communicatie tussen de gerechten en de pers is een voorwaarde voor de externe openbaarheid van de rechtspleging, en daarom zijn deze resultaten reden voor ongerustheid”* (Malsch, 2004, p. 65).

Naar aanleiding van de invoering van een nieuwe persrichtlijn (2008), hebben Ruigrok, Kester, Ismaili en Goudswaard (2011b) het onderzoek van Malsch (2004) herhaald en aangevuld in opdracht van de Raad voor de rechtspraak. Aan de hand van een empirisch onderzoek hebben zij gezocht naar het antwoord op de vraag: ‘Heeft de nieuwe persrichtlijn het mediabeleid van de gerechten daadwerkelijk verbeterd?’. Het onderzoek is opgedeeld in drie delen: een literatuurstudie, een enquête en een tekstanalyse. De resultaten van de literatuurstudie geven het bredere kader weer waarin de Persrichtlijn (2008) functioneert en maken zichtbaar waar de spanningsvelden zijn wat betreft de interactie tussen pers en rechtspraak. De resultaten van de enquête laten ten eerste zien dat er een duidelijke verbetering is ten opzichte van de persrichtlijn 2003 als het gaat om de beschikbaarheid van informatie. Ruim de helft van de journalisten krijgt tegenwoordig de informatie altijd of heel vaak op tijd. Er zijn echter nog steeds een aantal knelpunten. De gerechten bleken de rollijsten niet altijd gratis te verstrekken, de vonnissen waren lang niet altijd op tijd beschikbaar, het bleek niet altijd mogelijk dagvaardingen in te zien en de communicatiemedewerkers zijn een grotere rol gaan spelen in de informatieverstrekking terwijl de persrechters die rol minder zijn gaan vervullen. Wat betreft de bereikbaarheid van de afdeling communicatie en de persvoorlichters, bleek dat een grote meerderheid tevreden is over de mate waarin voorlichters tijdens kantooruren bereikbaar zijn. Daarbij is de afdeling communicatie wel beter bereikbaar dan de persrechters (tijdens kantooruren). Wat betreft de bereikbaarheid buiten werktijd is driekwart van de journalisten zeer ontevreden over zowel de persrechters als de communicatiemedewerkers (Ruigrok et. al., 2011b).

Wat betreft de toegankelijkheid vinden de betrokken partijen de faciliteiten voor verslaggevers in de rechtbanken op het vlak van nieuwe mediatechnologie ontoereikend. Daarnaast vindt iets minder dan de helft van de rechtbankverslaggevers de regels en beperkingen van de Persrichtlijn te streng. Ze zijn vooral ontevreden over de toepassing van de regels over de apparatuur die is toegestaan in de rechtszaal. Driekwart van de journalisten vindt dat de rechtbanken dezelfde regels moeten hanteren (de Persrichtlijn meer uniform moeten toepassen). Wanneer zij dat niet doen, dan moet die keuze duidelijk en goed onderbouwd zijn. Een andere klacht is dat de Persrichtlijn 2008 niet voorziet in regels over het gebruik van Twitter en andere

mogelijkheden om informatie op internet te zetten, waardoor onduidelijk is of journalisten er gebruik van mogen maken. Wat betreft de begrijpelijkheid van het vonnis gaven de journalisten wel een verbetering aan. De meerderheid vindt dat de vonnissen nu goed te begrijpen zijn. Uit de enquête blijkt dat de Persrichtlijn 2008 een grote verbetering is ten opzicht van de vorige. Ten slotte zijn de rechters wat betreft de kwaliteit van de rechtbankverslaggeving ontevreden. De verslaggevers zijn juist overwegend positief (Ruigrok et. al., 2011b).

In het derde deel van het onderzoek hebben Ruigrok et. al. (2011b) geanalyseerd in hoeverre de openbaarheid van de rechtspraak tot uitdrukking komt in de berichtgeving (aan de hand van drie rechtszaken in de dagbladen). Daarbij is de mate waarin de transparantie, de responsiviteit en de toegankelijkheid naar voren komen in de berichtgeving meegenomen in de analyse. De resultaten laten zien dat de procesafdoening flink wat aandacht krijgt, maar dat de rechter hierin een bescheiden rol krijgt toebedeeld. Ten tweede manifesteert de horizontalisering zich door het veelvuldig citeren van bronnen die niet direct betrokken zijn bij de zaken, zoals deskundigen, burgers, belangengroeperingen of politici. Uit de analyse blijkt duidelijk dat de rechtbankverslaggeving niet blijft steken op louter informatieverstrekking. De onderzoekers zien dat de media het publiek ook willen vermaken. Daarnaast is de aandacht voor de responsiviteit van de rechter in de berichtgeving opvallend (Ruigrok et. al., 2011b). De onderzoekers concluderen dat de Persrichtlijn 2008 een verbetering is ten opzichte van de Persrichtlijn 2003. Er bestaan echter nog steeds een paar knelpunten. Zo is de Persrichtlijn 2008 nog niet voldoende toegesneden op de nieuwe technologie die wordt gebruikt door de media. De apparaten en technieken die journalisten dagelijks gebruiken zijn in de rechtszaal nog niet voldoende geaccepteerd en de regels voor het gebruik ervan zijn nog onduidelijk. Daarnaast verloopt het contact en de informatie-uitwisseling tussen de gerechten en de journalisten nog niet soepel, doordat de Persrichtlijn 2008 niet uniform wordt toegepast (Ruigrok et. al., 2011b).

---

In deze studie zal het onderzoek van Ruigrok et. al. (2011b) gedeeltelijk worden herhaald en verder worden aangevuld. Er is een nieuwe persrichtlijn (2013) ingevoerd, dus het is opnieuw relevant om het functioneren van de persrichtlijn te onderzoeken. Tevens is het medialandschap ten opzicht van de periode dat Ruigrok et. al. (2011b) het onderzoek hebben uitgevoerd nog verder veranderd. Het onderzoek moet dus worden geactualiseerd. Ten eerste worden de enquêtes van Ruigrok et. al. (2011b) verdiept aan de hand van diepte-interviews met rechtbankverslaggevers. Dit zorgt voor een nog beter inzicht in de relatie van de journalisten met de rechters, persrechters, communicatie adviseurs en communicatiemedewerkers en hun ervaringen met de persrichtlijn. Daarnaast wordt het tweede deel van het onderzoek van Ruigrok et. al. (2011b) herhaald, maar toegespitst op een nieuwe vorm van rechtbankverslaggeving, namelijk het verslag via Twitter. Daarbij wordt gekeken in hoeverre journalisten met hun tweets het publiek beïnvloeden aan de hand van nieuwsselectie, gatekeeping, agendasetting, priming, framing en personalisering en hoe de medialogica is terug te vinden in de tweets. Dit onderzoek is dus ten eerste een gedeeltelijke herhaling van het onderzoek van Ruigrok et. al. (2011b), gericht op een nieuwe situatie (veranderd medialandschap, nieuwe persrichtlijn). Ten tweede is het een verdieping van het onderzoek (interviews i.p.v. enquêtes) en ten derde is het met de tekstanalyse van de tweets een actualisering en aanvulling op het onderzoek.

---



Jim van der Meer heeft in 2012 het onderzoek van Ruigrok et. al. (2011b) verder verdiept met interviews met rechters. Hij onderzocht hoe rechters de relatie met de journalistiek ervaren. Uit zijn interviews bleek dat rechters de relatie met journalisten in eerste instantie positief vinden, maar later blijkt dat de verstandhouding tussen de journalistiek en de rechterlijke macht door de rechters als negatief wordt ervaren. Ze vinden de rechtbankverslaggeving verbeterd, maar nog niet voldoende. Volgens de rechters is de juridische kennis bij sommige journalisten onvoldoende. Daarnaast werken rechters niet graag samen met televisieverslaggevers, omdat ze bang zijn te moeten praten over onderwerpen waar zij niet over willen praten. Verder zijn de rechters niet tevreden over de manier waarop de journalistiek nieuwe media gebruiken, omdat ze het volgens hen nog te veel in kindertaal doen (Van der Meer, 2012).

---

In deze studie zal het onderzoek naar de verstandhouding tussen de journalistiek en de rechterlijke macht van Van der Meer (2012) worden aangevuld. In dit onderzoek staat echter de mening van de journalisten over deze relatie centraal. Op deze manier kunnen de resultaten naast elkaar worden gelegd voor een completer beeld van de relatie tussen journalisten en de rechterlijke macht. De relatie tussen de rechterlijke macht en de media is essentieel voor het functioneren van de rechtspraak in de democratie, dus inzicht in deze relatie is noodzakelijk. De beide onderzoeken vormen een aanvulling op het onderzoek van Ruigrok et. al. (2011b).

---

Malsch heeft in 2013 een onderzoek uitgevoerd naar de feitelijke openbaarheid en transparantie van de rechtspraak. Daarbij zijn zittingen bezocht en bezoekers op de publieke tribune geïnterviewd. Daarnaast is onderzoek gedaan naar de verspreiding van uitspraken en het papieren karakter van Nederlandse zittingen. In de interviews met het publiek kwam naar voren dat de bezoekers de rechtstaal niet altijd begrijpelijk vonden. Tijdens de zittingen werd meestal ook geen uitleg gegeven door de procesdeelnemers. Het taalgebruik in de vonnissen vonden zij niet beter. Het publiek en de journalisten gaven aan dat zij de vonnissen en arresten vaak onbegrijpelijk vonden. Daarnaast werd de mening gedeeld dat de vonnissen niet erg uitvoering zijn gemotiveerd. De gedachtegang van de rechter werd meestal niet weergegeven. De resultaten laten verder zien dat de uitsprakenzittingen niet druk bezocht worden. Het voorlezen van het vonnis is niet uitgebreid, ook niet als er wel publiek aanwezig is. De vonnissen worden wel steeds vaker gepubliceerd. Verder is de 'schriftelijkheid' van de Nederlandse rechtszaken erg hoog, waardoor de aantrekkelijkheid van de zittingen voor het publiek en de pers afneemt. Bovendien wordt een groot deel van de strafzaken al voor de zitting afgedaan en tijdens de zitting komt daarvan maar weinig aan bod. Deze schriftelijkheid gaat ten koste van de openbaarheid en transparantie en heeft als gevolg dat de pers zijn controlefunctie niet kan uitvoeren (Malsch, 2013).

---

In deze studie zal het onderzoek van Malsch (2013) worden aangevuld. Malsch heeft zich met de interviews gericht op het publiek bij een zitting. In mijn onderzoek ligt de nadruk op de mening van de journalisten. Hen wordt gevraagd naar hun ervaringen wat betreft de transparantie, toegankelijkheid en responsiviteit van de rechtspraak in Nederland. Op deze manier vult mijn onderzoek dat van Malsch (2013) aan.

---

### 3. Hoofdvraag en deelvragen

Hoofdvragen:

1. Hoe definiëren journalisten hun relatie tot rechters, persrechters, voorlichters, Openbaar Ministerie en de persrichtlijn (2013) en wat is hun ideaalbeeld van deze relaties?

Deelvragen:

1. Hoe ervaren journalisten de omgang met rechters, persrechters, voorlichters en het Openbaar Ministerie voor, tijdens en na rechtszaken?

2. Wat vinden journalisten van de persrichtlijn (2013)?

2. Wat vinden journalisten van de huidige ontwikkelingen wat betreft de rechtbankverslaggeving en hoe zien zij de toekomst van de rechtbankverslaggeving?

Deelvragen:

3. Hoe ervaren journalisten de invloed van social media op de rechtbankverslaggeving?

4. Hoe ervaren journalisten het gebruik van social media tijdens rechtszaken?

5. Wat vinden journalisten van de mogelijkheid tot het 'live' uitzenden van rechtszaken?

6. Wat vinden journalisten van de opkomst van de burgerjournalistiek?

7. Hoe zien journalisten de toekomst van rechtbankverslaggeving?

3. Op welke manier maken journalisten gebruik van Twitter voor hun rechtbankverslaggeving?

## 4. Methode

In deze studie wordt een tweeledig kwalitatief onderzoek uitgevoerd. Enerzijds wordt de openbaarheid van de rechtspraak in de huidige samenleving beschreven aan de hand van interviews met rechtbankverslaggevers. Hen wordt gevraagd naar hun ervaringen wat betreft de transparantie, toegankelijkheid en responsiviteit van de rechtspraak in Nederland en naar hun ervaringen met de werking van de persrichtlijn. Daarnaast zal aan de hand van de interviews worden beschreven wat voor gevolgen de veranderingen in het medialandschap hebben voor de rechtbankjournalistiek. De rechtbankverslaggevers worden gevraagd naar hun ervaringen en visie op het gebruik van social media voor de rechtbankverslaggeving, hun mening over rechtspraak TV, hun ervaringen en visie wat betreft de burgerjournalistiek en hun toekomstbeeld voor de rechtbankjournalistiek. Anderzijds wordt onderzocht hoe de media verschillende accenten in hun rechtbankverslaggeving leggen, aan de hand van een tekstanalyse van de tweets van journalisten tijdens de zaak Vaatstra. Daarbij wordt gekeken in hoeverre journalisten met hun tweets het publiek beïnvloeden aan de hand van nieuwsselectie, gatekeeping, agendasetting, priming, framing en personalisering en hoe de medialogica is terug te vinden in de tweets. In de volgende paragrafen zal worden besproken hoe dit tweeledig onderzoek is opgezet.

### 4.1 Onderzoekopzet

Zoals al eerder vermeld, word in deze studie een tweeledig kwalitatief onderzoek uitgevoerd. Wester en Peters (2004) omschrijven kwalitatief onderzoek als volgt: *‘Kwalitatief onderzoek kenmerkt zich door: 1) de gerichtheid op de beschrijving van de betekenisverlening van betrokkenen, 2) het aantonen van de relatie tussen verzamelde gegevens en begrippen, dat een open proces is dat juist in onderzoek wordt aangetoond, 3) de situatie dat de onderzoeker uitgebreid contact heeft met de te onderzoeken werkelijkheid waarbij het onderzoeksonderwerp hem in staat stelt de werkelijkheid in al haar facetten te leren kennen’* (Wester & Peters, 2004, p. 16-17). In kwalitatief onderzoek wordt de data in de natuurlijke setting verzameld en de uiteindelijke resultaten in een verhalende vorm weergegeven, met voorbeelden en citaten. Er is voor een kwalitatieve methode gekozen, omdat de resultaten van kwalitatief onderzoek een gedetailleerd en overzichtelijk beeld van de werkelijkheid geven (Evers, 2007).

Binnen dit kwalitatieve onderzoek wordt uitgegaan van de fenomenologische visie. Het onderwerp wordt dus vanuit een fenomenologisch perspectief benaderd. Er is voor dit perspectief gekozen, omdat we niet alleen op zoek zijn naar kale feiten en oorzaken maar ook naar de beleving en interpretatie van journalisten. ‘De’ werkelijkheid bestaat niet volgens fenomenologen, maar wordt gevormd door de interpretatie van mensen. De ervaring en de interpretatie van de respondent is het voornaamste onderzoeksdoel, naast de feitelijkheden van een gebeurtenis of kwestie. Daardoor kunnen meerdere interpretaties van dezelfde gebeurtenis of kwestie naast elkaar bestaan (Evers, 2007).

#### 4.1.1 Onderzoeksmethode

Om hoofdvraag 1 en 2 te beantwoorden, is gekozen voor een kwalitatief interview als meest geschikte onderzoeksmethode. Daarbij wordt de definitie van een kwalitatief interview van Jeanine Evers gehanteerd: *“Een kwalitatief interview is een vorm van informatieverzameling, waarbij de interviewer een of meer respondenten bevraagt op grond van een onderzoeksvraag. Daarbij geeft de interviewer aan de respondenten*

*ruimte voor uitwijding – in hun eigen woorden – over de door hen ervaren feiten, hun beleving, betekenisverlening en nuancering met betrekking tot het onderwerp van onderzoek en eventuele effecten daarvan op hun leven. De interviewer probeert daarmee de leefwereld van de respondenten te begrijpen en doorgronden”* (Evers, 2007, p.27). Met een survey zouden meer respondenten kunnen worden ondervraagd, maar dit zou alleen oppervlakkige informatie opleveren. Het is voor dit onderzoek juist van belang dat een diepgaande conversatie wordt gevoerd, waarin de belevingswereld van de respondent in kaart kan worden gebracht. Alleen dan voegt dit onderzoek iets toe aan de resultaten van de enquêtes van Ruigrok et. al. (2011b) en de resultaten van Malsch (2004; 2013) en Van der Meer (2012). Een kwalitatief interview is gericht op diepte, detail, nuance en levendigheid en daar zijn we naar op zoek. De interviews moeten meer inzicht geven in de persoonlijke ervaringen van de journalisten.

Voor de interviews wordt gebruik gemaakt van een conversatiehulp, om de journalisten zo open mogelijk te benaderen en hen niet te sturen in hun antwoorden. In dit onderzoek wordt uitgegaan van het boommodel: *“Bij het boommodel wordt het onderzoeksonderwerp gezien als de stam van de boom en de takken zijn de thema’s die je aan de orde wilt stellen. In dit model draait het erom te achterhalen hoe de afzonderlijke delen van invloed zijn op het geheel”* (Evers, 2007, p. 60). Het is volgens het boommodel gebruikelijk om maar een klein aantal vragen vooraf te formuleren. Omdat ik met mijn onderzoek wil aansluiten op de onderzoeken van Ruigrok et. al. (2011b), Malsch (2004; 2013) en Van der Meer (2012), heb ik voorafgaand aan de interviews thema’s bedacht die bij iedere vraag van het boommodel in ieder geval aan bod moet komen tijdens de interviews. In navolging van Ruigrok et. al. (2011b), Malsch (2004; 2013) en Van der Meer (2012) zijn de volgende vragen opgesteld:

1. Hoe definieer je de relatie tot de rechters, persrechters, voorlichters en Openbaar Ministerie?

Thema’s:

- relatie tot rechters, persrechters, voorlichters en Openbaar Ministerie
- bereikbaarheid van rechters, persrechters, voorlichters en Openbaar Ministerie
- tevredenheid over relatie tot rechters, persrechters, voorlichters en Openbaar Ministerie
- beschikbaarheid/toegankelijkheid van informatie
- toegankelijkheid van rechtszittingen

2. Hoe ervaar je het gebruik van de persrichtlijn (2013)?

Thema’s:

- ervaring met persrichtlijn
- uniforme toepassing
- tevreden over het functioneren ervan?
- behoefte aan verbetering

3. Wat vindt je van de huidige ontwikkelingen wat betreft de rechtbankverslaggeving

Thema’s:

- invloed social media op de rechtbankverslaggeving
- eigen ervaringen met gebruik van social media
- mening over het gebruik van social media tijdens rechtszaken

- ervaring met andere journalisten die gebruik maken van social media
- mening over de proef van Raad voor de rechtspraak met het uitzenden van rechtszaken (Rechtspraak TV)
- mening over opkomst van de burgerjournalistiek
- de toenemende burgerjournalistiek als concurrentie?
- hoe denk je over de kwaliteit van de rechtbankverslaggeving in Nederland?

#### 4. Hoe zie jij de toekomst van de rechtbankverslaggeving?

##### Thema's:

- wat zie je als de rol van de rechtbankverslaggever?
- moet het weer een aparte beat worden (net als politiekverslaggevers)?

Naast deze vragen zijn aan de respondenten ook nog een aantal algemene vragen gesteld, om een overzicht te kunnen geven van de personen die zijn geïnterviewd. Daarbij is hen gevraagd naar hun functie, leeftijd, opleiding, het medium waar ze voor werken, of ze fulltime of parttime rechtbankverslaggever zijn, hoe lang ze ervaring hebben als rechtbankverslaggever, hoe ze de rechtbankverslaggeving hebben geleerd en of ze twitteren voor hun werk. Aan de hand van deze gegevens kunnen in een later stadium van het onderzoek eventuele onderlinge verschillen tussen de rechtbankverslaggevers worden verklaard.

Om respondenten te vinden voor de interviews, zijn de senior adviseur Communicatie & Voorlichting van de Rechtbank Amsterdam en de senior adviseur Communicatie & Voorlichting van de Rechtbank Oost-Brabant benaderd met de vraag of zij een lijstje met namen van goed geïnformeerde rechtbankverslaggevers hadden die wellicht mee zouden willen werken aan mijn onderzoek. Zij hebben mij beiden een lijstje met namen gestuurd. Daarbij heb ik via het internet (vooral via Twitter) zelf nog een aantal e-mailadressen weten te bemachtigen. Mijn criteria bij het selecteren van de journalisten voor mijn onderzoek waren: werkzaam voor een erkend medium en ervaring met rechtbankverslaggeving. Daarbij wilde ik dat ieder medium werd vertegenwoordigd en dat er een goede balans was tussen landelijke dagbladen, regionale kranten, radio, televisie en persbureaus. Het doel was om minimaal 10 journalisten te interviewen. Ik heb 24 rechtbankverslaggevers benaderd voor een interview. De e-mail die ik hen heb verstuurd is te vinden in de bijlage. Uiteindelijk heb ik elf interviews afgenomen. Na het elfde interview bleek dat er een verzadiging optrad in de antwoorden die de respondent gaf. Hierdoor kon de conclusie worden getrokken dat er genoeg informatie voor dit onderzoek was verzameld. Een deel van de interviews is persoonlijk afgenomen en het andere deel telefonisch (naar de voorkeur van de rechtbankverslaggever zelf). Voorafgaand aan de interviews heb ik mijn intenties, zoals beschreven in de e-mail (zie bijlage), nogmaals benoemd en benadrukt dat het interview vooral draaide om de persoonlijke mening van de respondent. Daarbij heb ik hen gevraagd of zij anoniem wilde blijven in het onderzoek. Alle respondenten gaven toestemming om hun naam te gebruiken. De lengte van de interviews varieerde van een half uur tot ruim een uur.

Om hoofdvraag 3 te beantwoorden, is voor een tekstanalyse van de tweets van de journalisten tijdens een spraakmakende zaak gekozen. Ik heb daarbij de kwalitatieve data-analyse gekozen als methode. Van Staa & Evers (2010) omschrijven het doel van deze analyse als volgt: *“Doel van kwalitatieve data-analyse is te komen tot reductie, interpretatie en reconstructie van verzamelde gegevens in een continu voortschrijdend*

*proces*” (Van Staa & Evers, 2010, p.5). Aan de hand van deze analyse kan ik dus beschrijven in hoeverre journalisten met hun tweets het publiek beïnvloeden aan de hand van nieuwsselectie, gatekeeping, agendasetting, priming, framing en personalisering en hoe de medialogica is terug te vinden in de tweets.

Ik heb voor de zaak Vaatstra gekozen omdat de moord op de Friese Marianne Vaatstra één van de bekendste misdaadzaken is van de afgelopen jaren. Marianne Vaatstra werd op zestienjarige leeftijd verkracht en vermoord. Meer dan tien jaar duurde het voordat er een verdachte in beeld kwam. Op 18 november 2012 werd Jasper S. gearresteerd na een grootschalig DNA-onderzoek en op 6 december 2012 heeft hij de moord bekend. Het proces tegen Jasper S. trok ontzettend veel media-aandacht en na de eerste zittingsdag werd duidelijk dat veel journalisten ook twitterden vanuit de rechtszaal. Op dat moment heb ik deze zaak als mijn casus gekozen. De zaak duurde in totaal drie dagen (28 en 29 maart en 19 april). Ik heb na iedere procesdag de tweets van tien journalisten verzameld (met uitzondering van procesdag drie, waar maar acht journalisten twitterden vanuit de rechtszaal). Deze journalisten waren allen in functie als rechtbankverslaggever tijdens deze zaak en in de rechtszaal aanwezig tijdens de zitting. Ik heb mij dus uitsluitend gericht op ‘professionele journalisten’. Dit resulteerde in 72 pagina’s aan tweets.

## 4.2 Analyse

De interviews zijn met een voicerecorder opgenomen als audiobestand. Om de interviews klaar te maken voor de kwalitatieve data-analyse, zijn ze getranscribeerd met behulp van de transcriptiesoftware F4. Bij het transcriberen is de methode ‘letterlijk uitschrijven van wat er gezegd wordt’ gehanteerd, waarbij er sprake is van een zo letterlijk mogelijke weergave, zonder dat alle stopwoordjes, aanloopjes en herhalingen worden uitgewerkt (Evers, 2007). De data van de interviews is gecodeerd met behulp van het programma Atlas.ti 7. Atlas.ti 7 is geen analyse methode, maar een programma om de analyse systematisch te laten verlopen. De transcripten zijn gecodeerd volgens de deductieve methode. Vanuit de literatuurverkenning en de onderzoeken van Ruigrok et. al. (2011b), Malsch (2004; 2013) en Van der Meer (2012) zijn al concepten en thema’s onderscheiden en het doel van dit onderzoek is dat deze worden getoetst aan de interviews met de rechtbankverslaggevers. Aan de hand van de empirische data kunnen de concepten uit de literatuurverkenningen en de resultaten van de eerdere onderzoeken worden aangevuld, dan wel tegengesproken. Ik begin dus niet blanco aan de analyse, maar werk aan de hand van een vooraf opgesteld codeboek (zie bijlage) dat correspondeert met de begrippen uit de literatuurstudie, de resultaten van de eerdere onderzoeken, de onderzoeksvragen en de conversatiehulp (Evers, 2007).

De analyse verliep in twee fasen. In de eerste fase zijn de tekstfragmenten overeenkomstig met de thematische codes uit het codeboek ‘gelabeld’ (gecodeerd). In de tweede fase is per thematische code gekeken of deze code nog verder opgesplitst kon worden. Wanneer dit het geval was, werd de code gehercodeerd. Wanneer een rechtbankverslaggever bijvoorbeeld in een interview zijn mening gaf over het functioneren van de persrichtlijn, dan werd daar in de eerste fase de code ‘functioneren persrichtlijn’ aan gegeven. In de tweede fase van het coderen, werd deze thematische code gehercodeerd naar ‘tevreden over het functioneren van de persrichtlijn’ en ‘ontevreden over het functioneren van de persrichtlijn’. Alle tekstfragmenten die waren gecodeerd als ‘functioneren persrichtlijn’ werden vervolgens gehercodeerd naar een meer specifieke code over dit thema (tevreden of ontevreden). Aan het einde van de tweede fasen is de gehele dataset met de codes

gecontroleerd op fouten. Een aantal keer bleek er een verkeerde code aan een tekstfragment te zijn gegeven. Deze fouten zijn rechtgezet. Hierna konden de resultaten van de tekstanalyse worden beschreven.

Voor de tekstanalyse van de tweets is gekozen voor een inductieve methode. Het soort onderzoek dat ik verricht (achterhalen op welke manier journalisten gebruik maken van Twitter voor hun rechtbankverslaggeving) is nog niet eerder gedaan, waardoor er geen theorieën zijn waarop ik mijn analyse kan baseren. De inductieve methode past goed bij onderwerpen waarover nog weinig theorie bestaat. Opnieuw is gebruik gemaakt van het programma Atlas.ti 7, om de analyse zo systematisch mogelijk te laten verlopen. In de eerste fase van het coderen zijn de data in hun geheel doorgenomen. In de tweede fase is begonnen met het coderen van tekstfragmenten. Daarbij zijn de codes voortgekomen uit de data (voor het codeboek: zie bijlage). In het begin moeten de codes steeds bedacht worden, maar naarmate de analyse vordert, worden de reeds bedachte codes toepasbaar op meerdere overeenkomstige tekstfragmenten. Zoals Evers (2010) dat beschrijft: *“Door open te coderen start de onderzoeker dicht bij de empirie (‘coding up’). Pas gaandeweg worden begrippen op (latent) conceptueel niveau geformuleerd”* (Van Staa & Evers, 2010, p.9). In de derde fase van de analyse is de gehele dataset met de codes gecontroleerd. Ook dit keer bleken er nog een aantal codes verkeerd geplaatst. Deze fouten zijn rechtgezet. Hierna konden de resultaten van de tekstanalyse worden beschreven.

## 5. Resultaten

In deze paragraaf zullen de resultaten van de interviews met de rechtbankverslaggevers (deel 2) en de resultaten van de tekstanalyse van de tweets over de zaak Vaatstra (deel 3) per deel en per deelvraag worden besproken. Aan het einde van iedere deel worden de resultaten samengevat en eventuele onderlinge verschillen verklaart aan de hand van de algemene variabelen, zoals leeftijd en medium (zie tabellen).

Voor de tekstanalyse zijn per procesdag (in totaal drie dagen) de tweets van tien journalisten verzameld, met uitzondering van procesdag drie waarbij de tweets van acht journalisten zijn verzameld. Tijdens deze procesdag waren er niet meer journalisten die vanuit de rechtszaal twitterden. Dit resulteerde in 72 pagina's aan tweets. Daarnaast zijn er uiteindelijk elf journalisten geïnterviewd. Hiervan werken er twee journalisten die bij het persbureau ANP, twee journalisten bij een regionaal dagblad, vijf journalisten bij een landelijk dagblad en twee journalisten bij een televisieomroep. Vijf van de geïnterviewde journalisten zijn ouder dan 50 jaar en de andere zes zijn jonger dan 50 jaar. De jongste journalist die is geïnterviewd is 27 jaar oud en de oudste journalist is 60 jaar oud. Vijf van de geïnterviewde journalisten hebben minder dan tien jaar ervaring, de andere journalisten hebben meer dan tien jaar ervaring. Acht journalisten zijn fulltime rechtbankverslaggever, de andere drie zijn algemeen verslaggever en bezoeken af en toe rechtszaken. Vijf journalisten hebben een journalistieke opleiding gevolgd, een journalist heeft een journalistieke opleiding afgerond en heeft daarnaast rechten gestudeerd, twee journalisten hebben rechten gestudeerd, twee journalisten hebben een andere opleiding gevolgd en daarnaast ook rechten gestudeerd en een journalist heeft geen vervolgopleiding. Ten slotte zijn zes journalisten ook actief op Twitter, de andere vijf maken geen gebruik van Twitter. Hieronder een overzicht van de geïnterviewden.

	<b>Functie</b>	<b>Leeftijd</b>	<b>Opleiding</b>	<b>Medium</b>
<b>Han Koch</b>	Redacteur justitie & defensie	60 jaar oud	HBO Sociale Academie + Rechten (niet afgemaakt)	Trouw
<b>Ad Rijken</b>	Algemeen verslaggever	60 jaar oud	Nederlandse taal & letterkunde	Brabants Dagblad
<b>Peter van Vlerken</b>	Rechtbankverslaggever	59 jaar oud	Praktijkopleiding bij krant	Eindhovens dagblad
<b>Saskia Belleman</b>	Rechtbankverslaggever	54 jaar oud	Rechten (niet afgemaakt), leerling journalist	Telegraaf
<b>Peter Elberse</b>	Verslaggever justitie, politie, rechtbank	52 jaar oud	Opleiding Engels (niet afgemaakt)	ANP
<b>Chris Klomp</b>	Rechtbankverslaggever	41 jaar oud	School voor Journalistiek	AD, RTV Noord, ANP, ADP, SBS, 3FM
<b>Annieke Kranenberg</b>	Rechtbankverslaggever & opinieredacteur	38 jaar oud	School voor Journalistiek + rechten (niet afgemaakt)	Volkskrant
<b>Paul Vugts</b>	Redacteur justitie, criminaliteit, politie, rechtszaken	38 jaar oud	Journalistiek (niet afgemaakt)	Parool
<b>Ilan Sluis</b>	Researcher politie en justitie	37 jaar oud	Journalistiek	NOS
<b>Pepijn Crone</b>	Algemeen verslaggever	31 jaar oud	School voor Journalistiek + politicologie	RTL Nieuws
<b>Ana van Es</b>	Verslaggever Noord-Nederland	27 jaar oud	Rechten	Volkskrant



	Fulltime/parttime rechtbankverslaggever	Ervaring met rechtbankverslaggeving	Rechtbankverslaggeving geleerd	Twitter
<b>Peter Elberse</b>	Fulltime	24 jaar ervaring	Al doende geleerd	Nee
<b>Han Koch</b>	Parttime, alleen grote zaken	10-15 jaar ervaring	Al doende geleerd	Ja, niet live vanuit rechtszaal
<b>Ilan Sluis</b>	Fulltime	13 jaar ervaring	Al doende geleerd	Ja, vanuit rechtszaal
<b>Annieke Kranenberg</b>	Fulltime	13 jaar ervaring	Al doende geleerd	Nee
<b>Chris Klomp</b>	Fulltime	12 jaar ervaring	Al doende geleerd	Ja, live vanuit rechtszaal
<b>Ad Rijken</b>	Parttime (voorheen fulltime)	10-12 jaar ervaring	Al doende geleerd	Nee
<b>Paul Vugts</b>	Fulltime	8 jaar ervaring	Al doende geleerd	Nee
<b>Saskia Belleman</b>	Fulltime	3 jaar ervaring	Al doende geleerd	Ja, veelvuldig vanuit rechtszaal
<b>Ana van Es</b>	Parttime	1,5 jaar ervaring	Al doende geleerd	Ja, vanuit rechtszaal
<b>Pepijn Crone</b>	Parttime	1 jaar ervaring (daarvoor heel af en toe een zaak)	Al doende geleerd + cursus journalisten OM	Ja, ook vanuit rechtszaal
<b>Peter van Vlerken</b>	Fulltime	1,5 maand ervaring	Geleerd van collega	Nee

## Deel 2: Resultaten interviews

### 5.1 Resultaten betreffende de onderlinge relaties

De resultaten worden besproken aan de hand van de deelvragen. Allereerst worden de resultaten voor deelvraag 1: ‘Hoe ervaren journalisten de omgang met rechters, persrechters, voorlichter en het Openbaar Ministerie voor, tijdens en na rechtszaken?’ besproken. Deze vraag valt onder hoofdvraag 1: ‘Hoe definiëren journalisten hun relatie tot rechters, persrechters, voorlichters, Openbaar Ministerie en de persrichtlijn (2013) en wat is hun ideaalbeeld van deze relaties?’.

#### 5.1.1 Relatie met rechters

Uit de interviews is gebleken dat de relatie tussen rechtbankverslaggevers en rechters – als daar al sprake van is - als te beperkt, zeer vluchtig en oppervlakkig wordt ervaren. Slechts twee journalisten gaven aan dat zij incidenteel rechters spreken. Deze gesprekken vinden echter alleen in de wandelgangen, tijdens borrels of andere informele gelegenheden plaats. Tijdens deze gesprekken worden ook geen rechtszaken of andere werkgerelateerde kwesties besproken. Deze journalisten gaven wel aan dat de relatie met de rechters tijdens deze gelegenheden goed is. Zo vertelde Saskia Belleman:

*“Ja, ik spreek ze wel, maar dat is dan meer in de wandelgangen en nooit over een zaak die ze op dat moment in behandeling hebben. Maar ik heb wel contact met rechters, dat absoluut. Je komt ze natuurlijk ook gewoon tegen als je in de rechtbank rondloopt en het is niet zo dat ze dat angstvallig uit de weg gaan en ik uiteraard ook niet. Ik vind het altijd wel prettig om gewoon contact te hebben met ze.”*

Paul Vugts gaf ook aan dat hij wel eens een gesprek heeft met rechters. Hij heeft laatst zelfs een interview gehad met een rechter. Maar hij geeft zelf ook aan dat dit een vrij uitzonderlijke situatie was. Rechters hebben letterlijk ‘andere wandelgangen’. Hij vertelde dat hij andere procespartijen wel regelmatig spreekt in de hal van de rechtbank, maar dat rechters zich daar niet laten zien. Zij hebben hun eigen raadkamer en komen via een andere gang de rechtszaal in, dus is er zelden persoonlijk contact.

Paul vertelde daarnaast dat hij recentelijk een borrel heeft gehad bij een rechter die met pensioen ging. Daar had hij uitgebreide, informele gesprekken met rechters. Dat vond hij prettig, omdat hij vele rechters wel van gezicht kende, maar nog nooit gesproken had. Paul vindt het jammer dat hij zo’n oppervlakkig contact heeft met rechters, maar heeft ook wel begrip voor hun terughoudendheid. Hij vertelt dat zij objectief moeten zijn en daarom niet het achterste van hun tong kunnen laten zien. Maar hij zou graag zien dat rechtbankverslaggevers en rechters normaal tegen elkaar kunnen doen, zonder spanningen of reserveringen. Rechters mogen zich niet uitlaten over een lopende zaak en ook achteraf niet vertellen wat er in de raadkamer is besproken. Dat zou kunnen verklaren waarom zij op hun hoede zijn tegenover journalisten. Wellicht zijn ze bang zijn om teveel te zeggen. Ilan Sluis ziet ook terug dat rechters altijd erg gereserveerd zijn. Pepijn Crone verwijst naar een blog dat hij schreef over de terughoudendheid van mensen en organisaties tegenover de media. Hij merkt dat de heersende gedachte tegenwoordig lijkt: houdt de media op afstand, die zijn toch alleen maar uit op bloed (Pepijn Crone, 2012). Hij denkt dat dit ook de opvatting onder rechters zou kunnen zijn.

De andere negen journalisten gaven aan dat zij helemaal geen relatie hebben met rechters en dat zij daar ontevreden over zijn. Zij zouden meer direct commentaar van een rechter willen. Peter van Vlerken geeft bijvoorbeeld aan dat hij hen graag zou spreken over actuele kwesties wat betreft de rechtspraak:

*“Ik heb een aantal verzoeken ingediend om rechters te spreken te krijgen over actuele kwesties. Over werkdruk en over allerlei bewegingen die in Den Haag aan de gang zijn. Er zouden bijvoorbeeld meer enkelbanden worden aangelegd in verband met bezuinigingen op gevangenis. Ik zou graag weten hoe rechters daarover denken, want zij zullen zo’n vonnis voor zo’n enkelband moeten gaan uitspreken. Ik heb daarvoor een verzoek ingediend bij de Raad voor de rechtspraak, maar zij houden dat heel erg af.”*

Peter vindt het frustrerend dat hij geen rechters kan spreken. Hij zou graag hun mening horen over dingen die spelen binnen de rechtspraak en die journalistiek gezien interessant zijn. Ook Chris Klomp heeft geen relatie met rechters. Hij kent ze wel omdat hij ze vaak ziet, maar ook hij krijgt rechters maar heel moeilijk te spreken over rechtszaken of andere kwesties wat betreft de rechtspraak. Dit geldt ook voor Annieke Kranenberg, Pepijn Crone, Peter Elberse, Ana van Es, Ad Rijken, Saskia Belleman en Ilan Sluis. Zij hebben allemaal aangegeven hoe lastig het is om contact te leggen met rechters. Het komt wel eens voor dat er een persoonlijk gesprek wordt gevoerd, maar uit die gesprekken komt geen journalistiek stuk voort. Meerdere malen vermeldden de geïnterviewde journalisten dat rechters erg terughoudend zijn in het contact. Chris Klomp geeft daar een voorbeeld van:

*“Ik heb wel eens een keer met de rechters in de lift gestaan en iets direct aan hen gevraagd, maar dan schieten ze in een enorme kramp. Dat is erg lastig”*

De journalisten geven aan dat vooral wordt gesproken met persrechters en niet met rechters. Het is ook niet gebruikelijk dat rechters de pers opzoeken, dus dit is niet erg opmerkelijk. Het uitleggen van het

vonnis is de taak van de persrechter. Zoals eerder al gezegd, mogen rechters niet spreken over wat er in de raadkamer is besproken omdat dat geheim is. Daarnaast is het ook niet gebruikelijk dat rechters zich uitlaten over een zaak die nog in behandeling is. De geïnterviewden respecteren deze restricties maar zouden toch graag zien dat rechters hier iets soepeler in worden. Zo geeft Paul Vugts aan dat hij vindt dat rechters zich vaker moeten vertonen in de media. Hij zou het aangenaam vinden als hij vaker rechters kan spreken. Hij stelt voor dat rechters ook eens een kopje koffie komen drinken in de perskamer. Hij zou dat erg plezierig vinden. Hij begrijpt wel dat rechters dan alsnog niet overal antwoord op kunnen geven, maar hij zou graag de mogelijkheid hebben om vragen te stellen. Ook zou hij graag de mening van de rechters horen over algemene kwesties. Uit de interviews is dus gebleken dat de respondenten ontevreden zijn over de relatie met rechters. Zij zouden graag zien dat rechters uit hun ‘ivoren toren’ komen en de media meer te woord staan. Ilan Sluis vat de huidige situatie mooi samen:

*“Ik ken wel een paar rechters, maar die zijn wel heel gereserveerd. De relatie ligt altijd heel erg gevoelig naar mijn idee. Het contact tussen rechters en de media gaat toch vaak via een persrechter en soms is er wel eens een informele lunch, waarbij dan gevraagd wordt om daar vooral niet uit te citeren. Dan zijn rechters soms wel iets vrijer, maar naar mijn idee schuurt het toch altijd wel. Die paar keer dat ik ze echt over specifieke onderwerpen gesproken heb, waren echt achtergrondgesprekken. Het was niet de bedoeling dat daar uiteindelijk vrij uit geciteerd werd.”*

### 5.1.2 Relatie met persrechters

De meeste respondenten zijn positief over het contact met persrechters, omdat ze hen goed kunnen bereiken en tevreden zijn over de samenwerking. Han Koch, die meer dan tien jaar ervaring heeft in de rechtbankverslaggeving, geeft aan dat het contact met de persrechters in de loop der jaren sterk is verbeterd. Hij vertelt dat er in het verleden relatief weinig persrechters waren. Daarnaast hadden zij in die tijd erg de neiging om zich passief op te stellen. Er was weinig motivatie om zaken uit te leggen. Nu, vijftien jaar later, vindt hij dat dit contact veel beter verloopt en merkt hij dat er ook bij de persrechters zelf de behoefte is om uitleg te geven. Ook Peter Elberse, de meest ervaren rechtbankverslaggever van alle geïnterviewden, vertelt dat het contact met de persrechters ten opzichte van vroeger is verbeterd. Hij is, net als Paul Vugts, vooral te spreken over een van de persrechters in Amsterdam, mevrouw G.M. van Dijk. Peter noemt haar de beste persrechter die de rechtbank Amsterdam ooit heeft gehad. Paul legt uit dat zij zorgt dat ze goed op de hoogte blijft van grote processen en dat ze daarnaast goed bereikbaar is. Ook de journalisten die voor een televisieomroep werken, Pepijn Crone en Ilan Sluis, hebben goed contact met persrechters. Dat is voor hen erg belangrijk, omdat zij wat betreft de uitleg van het vonnis en vragen over de beslissing van de rechter sterk afhankelijk zijn van een bereidwillige persrechter die ook voor de camera wil verschijnen. Pepijn legt uit dat hij tevreden is over het contact met persrechters:

*“Het contact is goed. Je maakt een afspraak via een persvoorlichter van de rechtbank. Die spreekt dan met je af wanneer je met de persrechter kan spreken. Dan komt er een persrechter, die verschijnt voor de camera en meestal is dat contact redelijk goed. Kijk, als er een uitspraak is waarvan ik denk goh daar heeft het Openbaar Ministerie misschien toch wel een punt als het gaat om de hoge eis en de rechter die wijkt daar van af en gaat wat lager zitten, dan hoor ik hem natuurlijk goed uit. Maar ook dat gaat dan heel professioneel. En dat contact is verder goed.”*

Uit de interviews blijkt dat de respondenten vooral met vragen over het vonnis naar persrechters gaan. Daarnaast worden persrechters benaderd met vragen over procedures, de stand van zaken wat betreft een rechtszaak, toelichting op uitspraken, voor een samenvatting van een uitspraak, voor vragen over een wet en voor vragen over de juridische relevantie van een beslissing. Saskia Belleman geeft aan dat het erg handig is dat persrechters benaderd kunnen worden met vragen. Ze vertelt dat het prettig is om iemand te kunnen spreken die goed ingevoerd is in een zaak en die precies weet waar de knelpunten zitten. Annieke Kranenberg vertelt dat zij wel minder contact heeft met persrechters dan vroeger, omdat ze geen nieuws meer verslaat. Daarnaast heeft ze de indruk dat vonnissen beter gemotiveerd worden door de rechters. Ze geeft aan dat ze vroeger vaker de persrechter moest bellen, omdat een uitspraak niet helemaal helder was. Nu lijkt het erop dat rechters er steeds meer in getraind zijn om hun oordeel duidelijker te motiveren in zaken die veel mediabelangstelling verkrijgen.

Er zijn ook een aantal respondenten minder tevreden over het contact met persrechters, omdat ze niet optimaal met hen samen kunnen werken. Chris Klomp benoemt bijvoorbeeld het probleem dat persrechters niet altijd even goed op de hoogte zijn over een zaak. Wanneer er specifieke vragen zijn over een rechtszaak, dan moet de persrechter die vaak eerst voorleggen aan de rechter die de zaak behandelt. Daarna kan de vraag pas worden beantwoord, of kunnen ze alleen algemene antwoorden geven. Pepijn Crone ziet dit probleem ook terug. Hij vertelt dat persrechters vaak niet op dingen kunnen ingaan die tijdens de zitting zijn voorgevallen, omdat ze daar niet bij aanwezig waren. Daarnaast kan een rechter tijdens een zaak ook een enigszins persoonlijke opmerking maken, waar een persrechter dan ook weer niets over kan vertellen. Het contact met de persrechters is dus wel goed, maar ze zijn niet altijd even goed geïnformeerd over een zaak.

Wat betreft de bereikbaarheid van de persrechters zijn de meeste respondenten wel tevreden. Annieke Kranenberg geeft bijvoorbeeld aan dat zij de persrechters prima kan bereiken, omdat er wel wat 06-nummers van persrechters circuleren. Ook Ana van Es gaf aan dat zij de mobiele nummers van een aantal persrechters heeft. Dit blijkt echter een uitzonderlijke situatie, omdat de meeste journalisten via de afdeling voorlichting in contact moeten komen met de persrechters. Maar ook dit contact verloopt in de meeste gevallen goed. Ad Rijken geeft bijvoorbeeld aan dat hij, indien nodig, de afdeling communicatie en voorlichting zelfs buiten kantooruren kan bereiken. Saskia Belleman gaf echter aan dat zij daar nog wel eens problemen mee heeft, omdat de bereikbaarheid per arrondissement verschilt. Bij sommige rechtbanken moet ze naar het piketnummer bellen omdat communicatiemedewerkers hun mobiele nummer niet willen geven. Dat is volgens Saskia nog wel eens lastig, omdat ze niet altijd gehoor krijgt via het piketnummer. Dit is ook de klacht van Chris Klomp. Hij vertelt dat de bereikbaarheid van persrechters lang niet altijd goed is:

*“Het is zo dat ze tot voor kort niet heel erg goed bereikbaar waren. We hebben sinds een jaar geloof ik een piketnummer, waardoor de persrechter in theorie 24-uur per dag beschikbaar is. Maar meestal gaat het via een voorlichter en duurt het wel een tijdje voordat je iemand te pakken hebt.”*

Wanneer de respondenten werd gevraagd of zij tevreden waren over de relatie met persrechters, gaven negen van de elf rechtbankverslaggevers aan tevreden te zijn, omdat het contact en de samenwerking soepel verloopt. Peter van Vlerken is niet tevreden omdat hij het tot nu toe lastig vindt om een relatie op te

bouwen met persrechters. Hij kan hen moeilijk bereiken. Daarnaast is Chris Klomp ook niet helemaal tevreden over de gang van zaken met persrechters. Vooral met grotere zaken vindt hij dat persrechters zich beter moeten voorbereiden door helemaal op de hoogte te zijn van de zaak. De andere rechtbankverslaggevers zijn wel tevreden. Han Koch geeft aan dat de relatie ten opzichte van vijftien jaar geleden sterk is verbeterd, omdat persvoorlichters veel meer oog hebben voor de positie van de journalist en de positie van rechtspraak in de maatschappij. Ze zien meer in dat ze via de journalist kunnen communiceren met de samenleving. Ad Rijken vertelt ook dat de bereikbaarheid prima is en dat het voor de persrechters zelf ook steeds duidelijker is waar wel en geen informatie over gegeven mag worden. De algemene opvatting onder de rechtbankverslaggevers is dus dat de relatie en het contact met de persrechters, op een klein aantal aanmerkingen na, goed is.

### 5.1.3 Relatie met voorlichters

Wat betreft het contact met de voorlichters geven Chris Klomp en Annieke Kranenberg aan niet helemaal tevreden te zijn. Annieke vertelt dat per rechtbank erg verschilt hoe het contact is met de voorlichters. Daarnaast geeft Chris aan dat persvoorlichting in de rechtbank Noord-Nederland niet serieus genomen wordt:

*“Ik doe nog wel mijn best, maar je ziet nu de rechtbank Groningen opgaan in rechtbank Noord-Nederland, dus dan zit er een senior communicatiemedewerker die vervolgens drie rechtbanken moet bedienen. Voor drie moeten werken en nog geen eens weten welke zaken er zijn, dat is allemaal uitermate slordig. Dat heeft er gewoon mee te maken dat zowel bij het OM als bij de rechtbank voorlichters zowel intern als extern de voorlichting doen, en dan heel veel taken er bij hebben. Ik heb soms wel eens het idee dat ze de persvoorlichting er een beetje bij doen.”*

De andere rechtbankverslaggevers hebben goed contact met de voorlichters van de rechtbanken. Zij ervaren dat de voorlichters hun vragen zo goed mogelijk proberen te beantwoorden. De journalisten benaderen de voorlichters vooral met praktische vragen. Bijvoorbeeld over oude vonnissen, over de toegang tot de zaal met camera's of opnameapparatuur, over het opsturen van vonnissen, informatie over zittingen, tijdstippen, hoeveel dagen er worden uitgetrokken voor een zaak, hoe lang een zitting naar schatting gaat duren enzovoorts. Ilan Sluis geeft aan dat hij veel contact heeft met voorlichters, vooral tijdens de voorbereiding van rechtszaken. Hij vertelt dat filmen in de rechtbank toch vaak wel beperkt wordt en dat hij dus eigenlijk gedwongen wordt om per rechtszaak afspraken te maken met voorlichters over wat wel en niet is toegestaan. Saskia Belleman merkt dat de voorlichters zelf ook aanlopen tegen de grenzen van de mogelijkheden:

*“Wat ik bijvoorbeeld merkte bij de zaak Vaatstra was dat de parketpolitie een hele dikke vinger in de pap had. Als die zei ‘het kan niet’, dan kon het niet en dat konden ze bij communicatie ook hoog en laag springen, maar dan gebeurde het gewoon niet. Dat zijn van die dingen waarvan je denkt, ja het kan anders, dat kan professioneler. Je merkt dat de afdeling persvoorlichting bij sommige arrondissementen meer voor elkaar krijgt dan bij anderen. Daar is wel verschil tussen.”*

Wat betreft de bereikbaarheid van de voorlichters zijn de meningen onder de rechtbankverslaggevers verdeeld. Ruim de helft van de respondenten is tevreden over de bereikbaarheid van de voorlichters. Peter Elberse vertelt dat de afdeling voorlichting van de rechtbank Amsterdam goed bereikbaar en erg service gericht is. Als hij een vonnis nodig heeft, dan ontvangt hij het binnen een uur per e-mail. Paul Vugts bevestigt dat de voorlichters in Amsterdam erg behulpzaam zijn. Hij heeft van de meeste voorlichters ook de mobiele

telefoonnummers. Ook Ana van Es is redelijk tevreden over de bereikbaarheid van de voorlichters, hoewel ze aangaf dat het per individu afhangt hoe snel ze de telefoon opnemen. Maar over het algemeen vindt ze het niet slecht, ze geeft de bereikbaarheid van de voorlichters een 7,5. Ad Rijken is ook tevreden, hij geeft aan dat de voorlichters zelfs buiten kantooruren te bereiken zijn. Ilan Sluis vertelt dat de bereikbaarheid van de voorlichters wel verschilt per arrondissement. Grote arrondissementen als Amsterdam, Haarlem en Den Haag zijn volgens hem altijd goed bereikbaar en ook in de kleinere arrondissementen is het flink verbeterd. Hij heeft de laatste tijd weinig problemen met het bereiken van persvoorlichters. De andere helft van de rechtbankverslaggevers is minder tevreden over de bereikbaarheid van de voorlichters van de rechtbanken. Chris Klomp vertelt bijvoorbeeld dat de voorlichting van de rechtbank nog minder goed bereikbaar is dan de gemeenteraad. Pepijn Crone is vooral ontevreden over de voorlichting van de rechtbank Den Haag en Saskia Belleman geeft aan dat de voorlichters vooral in het weekend slecht bereikbaar zijn.

Over het algemeen zijn de meeste rechtbankverslaggevers toch wel tevreden over hun relatie met voorlichters met uitzondering van Chris Klomp, Paul Vugts (wat betreft de voorlichting van de rechtbank Rotterdam) en Ilan Sluis. Deze rechtbankverslaggevers geven aan dat de relatie af en toe moeizaam verloopt, omdat er nog veel onbegrip is vanuit de voorlichters over welke informatie journalisten nodig hebben. Ilan Sluis legt uit dat dit komt doordat journalisten en voorlichters toch vaak tegengestelde belangen hebben. Han Koch geeft aan dat de relatie ten opzichte van vroeger is verbeterd, maar dat de service op een aantal punten nog steeds wel beter kan. De andere rechtbankverslaggevers sluiten hierbij aan door aan te geven dat de voorlichting vanuit de rechtbanken nog niet perfect is, maar dat ze over het algemeen tevreden zijn.

#### **5.1.4 Relatie met het Openbaar Ministerie**

Uit de interviews is gebleken dat de rechtbankverslaggevers vaker contact hebben met persofficieren van het Openbaar Ministerie, dan met persrechters of voorlichters van de rechtbank. Daarnaast is gebleken dat de respondenten ook een betere relatie hebben met het OM dan met de persrechters en de voorlichters van de rechtbank, omdat zij nog meer bereid zijn om mee te werken. Saskia Belleman legt uit dat persofficieren in vergelijking met persrechters makkelijker te bereiken én makkelijker in de omgang zijn. Ze verklaart dit door het feit dat persrechters zich onbevooroordeeld en objectief moeten opstellen, terwijl het OM wel kan uitkomen voor een bepaald standpunt. Daardoor zijn persofficieren minder terughoudend tegenover de media dan persrechters. Het OM wordt door de respondenten vooral benaderd met vragen over de tenlastelegging, over verdachten of over de voortgang van een zaak. Peter Elberse vertelt dat hij het OM vooral benaderd in de aanloop naar een zaak. De andere respondenten beamen dat informatie van het OM vooral relevant is voorafgaand aan een rechtszaak, omdat het OM ook al in een eerder stadium bij het onderzoek betrokken is. Een rechtszaak kan gezien worden als een eindstation. Het onderzoek is afgerond en de verdachte wordt berecht. Journalistiek gezien is het meeste nieuws dan al geweest. Voor de rechtbankverslaggevers is het contact met het OM dus belangrijk, omdat bij hen nog informatie te halen is, naast datgene wat tijdens de rechtszaak naar voren komt.

Chris Klomp, Peter Elberse, Ad Rijken, Saskia Belleman en Ilan Sluis benoemen expliciet in hun interviews dat zij tevreden zijn over de bereikbaarheid van het OM. Zij zijn van mening dat de telefoon niet altijd even snel beantwoord wordt, maar dat officieren via de piketnummers over het algemeen wel goed

bereikbaar zijn. Een aantal van de respondenten is echter niet tevreden over het contact met het OM. Ana van Es geeft de relatie met het OM het cijfer 6.5, omdat het OM in Noord-Holland door onderbezetting niet altijd bereikbaar is. Annieke Kranenberg benoemt daarnaast een ander negatief punt betreft de relatie met het OM:

*“Je ziet wel eens bij sommige voorlichters van het OM dat ze korzelig zijn omdat je een zaak beschrijft waarin de Officier van Justitie of het OM er minder goed van af komt omdat ze fouten hebben gemaakt en een zaak is stukgelopen. Daar krijg ik dan wel eens een korzelige opmerking over en dat zou de voorlichting van de rechtbank niet zo snel doen.”*

Peter Elberse merkt ook dat wanneer hij erg inhoudelijke vragen stelt aan het OM, de communicatie nog wel eens wat lastiger kan worden en hij er meer achteraan moet zitten. Ilan Sluis beschrijft zijn relaties met persofficieren als positief, maar geeft wel aan dat de relaties per arrondissement verschillen. Hij legt uit dat het persoonlijke, informele contact uiteindelijk bepaalt of een relatie goed is of niet. Volgens hem moeten de contactpersonen bij het OM de journalist kennen en weten wat ze aan diegene hebben, zodat er afspraken kunnen worden gemaakt over wat er uiteindelijk wel of niet gepubliceerd wordt en in welke vorm dat gebeurt. Ten slotte benoemen Paul Vugts, Ad Rijken en Saskia Belleman expliciet dat zij over het algemeen tevreden zijn over hun relatie met het OM.

### **5.1.5 Beschikbaarheid en toegankelijkheid informatie**

In het licht van deelvraag 1 is de respondenten ook gevraagd wat zij van de beschikbaarheid en toegankelijkheid van persrollen, dagvaardingen et cetera vinden. Uit de interviews blijkt dat de meningen van de rechtbankverslaggevers over dit onderwerp sterk verdeeld zijn. Peter van Vlerken, Chris Klomp, Pepijn Crone, Peter Elberse, Paul Vugts, Ad Rijken en Ilan Sluis zijn tevreden over de beschikbaarheid en toegankelijkheid van informatie. Peter van Vlerken vertelt dat hij beschikking heeft over de rechtbankrollen en de dagvaardingen. Daarnaast ontvangt hij soort persbericht over zaken die voor hem interessant kunnen zijn. Chris Klomp krijgt de vonnissen netjes afgeleverd als hij daar om vraagt en hij ontvangt de dagvaardingen per e-mail. Verder mag hij de vonnissen ook kopiëren of meenemen uit de perskamer. Pepijn Crone en Peter Elberse krijgen de benodigde informatie, zoals dagvaardingen ook per e-mail. Paul Vugts ontvangt een wekelijks overzicht van interessante zaken, samengesteld door twee freelance journalisten. Ook wordt hij wel eens door advocaten, rechters of de voorlichters van de rechtbank getipt over interessante zaken. Verder ontvangt hij de tenlastelegging ook per e-mail als hij daar om vraagt. Het is zelfs al een keer voorgekomen dat hij de aanklacht eerder had ontvangen dan de advocaat van de verdachte. Hij geeft wel aan dat de vonnissen soms lang op zich laten wachten, doordat die eerst geanonimiseerd moeten worden. Hij begrijpt dat dit moet, maar hij vindt dit onnodig omdat hij zelf bij de zaak heeft gezeten. Maar hij vindt dit een overkomelijk probleem.

Ook Ilan Sluis ontvangt veel informatie per e-mail. Zo ontvangt hij een overzicht van de belangrijke zaken van het ANP. Bij de gerechten in Den Haag, Rotterdam en Dordrecht worden de rollen en dagvaardingen alleen ter inzage neergelegd, maar een klein persbureau kijkt deze rollen in en mailt hem dan uiteindelijk de informatie over interessante zaken. Ad Rijken ontvangt de perslijsten van strafzaken, bestuurszaken en van sommige civiele zaken ook via de mail, maar voor de dagvaardingen moet hij toch naar de rechtbank. Dus als hij naast de persrol meer informatie wil over een zaak, dan moet hij de dagvaarding gaan inzien. Ad Rijken

vertelt dat hij ook naar de rechtbank moet om dagvaardingen en vonnissen in te zien. Hij verbaast zich over het feit dat je de tekst van a tot z mag overschrijven, maar dat je het niet mag meenemen of kopiëren. Dat geldt ook voor Han Koch. Hij benoemt ook dat sommige arrondissementen de persrollen en dagvaardingen niet per e-mail willen versturen en dat hij ze dus persoonlijk moet gaan inzien. Hij is daar niet blij mee:

*“Wat heeft het voor zin om een journalist uit Amsterdam naar Assen te laten rijden om daar eventjes in de dagvaarding te kijken. Dan loop je namelijk het risico dat een collega van je, omdat je geen kopieën mag maken, die dagvaarding in z'n tas gestopt heeft. Dan kom je dus helemaal voor Jan met de korte achternaam. Dus ik doe dat nooit. Ik probeer te allen tijde via het Openbaar Ministerie de ten laste legging te krijgen. Sommige arrondissementen zijn daar heel soepel in, die leveren hele goede service. En een enkele keer is er ook een rechtbank die het even e-mailt. Maar er zijn ook gewoon rechtbanken die je een heel stuk laten rijden om zo'n mapje in te kijken.”*

Daarnaast benoemt Han Koch het probleem met het verwijzen van rechters, advocaten of Officieren van Justitie naar documenten waar journalisten geen toegang tot hebben. Hij heeft bijvoorbeeld een keer meegemaakt dat er door rechters werd verwezen naar een advies, maar het vervolgens niet ik kon zien omdat het werd beschouwd als een intern stuk. Vervolgens werd het ook niet toegelicht door de persrechter. Dit vond hij een beperking van de openbaarheid van de rechtspraak. Koch stelt dat de openbaarheid in de loop der jaren enerzijds is verbeterd, maar anderzijds ook is afgenomen. Hij legt uit dat journalisten meer informatie tot hun beschikking hebben, bijvoorbeeld wat betreft persrollen. Maar aan de andere kant vinden getuigenverhoren steeds vaker achter gesloten deuren plaats en is eigenlijk alleen de behandeling ter zitting openbaar.

Chris Klomp is tevreden over de beschikbaarheid en toegankelijkheid van informatie, omdat hij de gewenste documenten per e-mail ontvangt als hij daar om vraagt. Hij is echter ontevreden over het feit dat hij de persrol doorgaans erg laat ontvangt. Hij krijgt de persrol voor de aankomende week pas op vrijdagmiddag. Op die manier is het voor hem erg lastig om op tijd te achterhalen welke zaken interessant zijn en een agenda te maken. Chris noemt de rechtspraak daarom niet erg openbaar. Verder hoort hij ook niet van tevoren of een zaak doorgaat en hij vindt dat het soms erg lang duurt voordat een vonnis wordt uitgegeven. Hij is van mening dat die dienstverlening beter kan. Saskia Belleman geeft ook aan dat de afdeling voorlichting de journalisten wel wat meer tegemoet kan komen wat betreft de verschaffing van informatie. Zij heeft ook veel werk aan het uitpluizen van dagvaardingen, omdat de informatie beperkt blijft tot het vermelden van de naam van de verdachte en het overtreden wetsartikel. Ze noemt het een 'heidens karwei' waar zij haar weekend regelmatig aan kwijt is. Ze benoemt dat het handig zou zijn als voorlichters zelf al een overzicht geven van zaken die voor de pers interessant zouden kunnen zijn.

Annieke Kranenberg geeft ten slotte aan dat ze erg afhankelijk is van de perslijsten en dat deze voor haar soms slecht toegankelijk zijn. Zij bezoekt zaken in het hele land en ze ziet dat het in Utrecht en Amsterdam bijvoorbeeld goed geregeld is, maar dat de rollen van de rechtbank Den Haag en Rotterdam alleen op de rechtbank zelf zijn in te zien. Het is voor haar niet mogelijk om daar allemaal naar toe te gaan. Daarnaast ziet ze ook verschillen in de persrollen. Die van Utrecht en Amsterdam zijn erg uitgebreid, maar die van Haarlem of Arnhem zijn heel beknopt. Ana van Es benoemt dat er ook willekeur is wat betreft het verschaffen van informatie en dat ziet ook Ilan Sluis terug. Op het ene moment worden de dagvaardingen en vonnissen



uitgedeeld en op het andere moment zijn ze onvindbaar. Volgens Ana van Es is het uitzonderlijk dat een uitspraak wordt gemaïld. Daarnaast ontvangt zij de informatie deels digitaal en deels via de post. Verder is de informatie zo summier, dat het voor haar moeilijk is om te schatten of iets nieuwswaardig is. Ze heeft daardoor wel eens een interessante zaak gemist.

### 5.1.6 Toegankelijkheid rechtszaken

In het licht van deelvraag 1 is ten slotte gevraagd naar de toegankelijkheid van de rechtszaken en de faciliteiten in de rechtbank. Wat betreft de toegankelijkheid van de rechtbank waren de respondenten het met elkaar eens dat zij over het algemeen zonder problemen worden toegelaten tot rechtszaken die in theorie openbaar zijn voor de pers. Toch zijn er een flink aantal uitzonderingen genoemd en blijkt dat men lang niet altijd tevreden is over de toegankelijkheid. Annieke Kranenberg vertelt bijvoorbeeld dat zij een keer geweigerd is door een bestuursrechter, omdat de rechter op voorhand - zonder onderzoek of motivering - van mening was dat de privacy van de betrokkenen geschaad kon worden en dat een reeks van zaken hierom achter gesloten deuren moest plaatsvinden. Annieke was het daar niet mee eens en diende een klacht in bij de rechtbank, maar kreeg daar geen gehoor. Pepijn Crone geeft ook aan dat hij over het algemeen geen problemen heeft met de toegankelijkheid van rechtszaken, maar dat hij wel een keer een uitzonderlijke situatie heeft meegemaakt tijdens de zaak Vaatstra. De pers zat tijdens die zaak in een aparte zaal. Op een gegeven moment wilde hij met zijn cameraman naar de satellietwagen om een item door te sturen, maar mochten toen de zaal niet verlaten omdat op dat moment de familie Vaatstra de rechtbank verliet. Ze moesten tien minuten wachten voordat ze naar buiten mochten. Dat vond hij wel een kwalijke zaak, omdat de uitzending op dat moment in gevaar kwam.

Ana van Es benoemt de zaak Vaatstra ook als zaak waarbij ze ontevreden was over de toegankelijkheid van de rechtszitting. Ook zij zat tijdens die zaak in een aparte zaal en kon hierdoor de zitting alleen volgen via een scherm. Ze vertelt dat het heel vervelend is om te moeten werken via een videoverbinding, omdat de verdachte maar vanuit één camerapositie te zien is. Op die manier is niet te zien wat de verdachte doet, of hij met zijn advocaat fluistert, of hij zenuwachtig heen en weer schuift en dat kan juist heel relevant zijn voor het verhaal. De verdachte in de zaak Vaatstra mocht niet worden gefilmd, dus voor de buitenwereld is de beschrijving van de pers de enige mogelijkheid om een beeld van de man te vormen. Maar omdat Ana in een aparte zaal zat, werd deze mogelijkheid beperkt. Daarnaast vertelt ze dat de geluidsverbinding ook nog eens 'beroerd' was, waardoor maar slecht was te verstaan wat er in de zaal gezegd werd. Wat betreft deze zaak was Ana dus zeer ontevreden over de toegankelijkheid van de rechtszitting:

*“Bij de zaak Vaatstra is ook geklaagd door een aantal journalisten en ik heb de voorlichting zelf ook aangesproken op de slechte geluids- en videoverbinding. Tijdens de pro-formazitting werd al duidelijk dat ze eigenlijk alleen maar een videozaaltje wilde inrichten voor de pers en dat werkte toen ook al totaal niet. Na klachten hebben ze toen wel mogelijk gemaakt dat er een paar journalisten de zaal in mochten zitten, maar dat moesten we toch wel zien als een soort heilige gunst.”*

Ilan Sluis vertelt dat hij in principe overal bij kan zitten, maar dat de weerstand vanuit de rechtbank groeit wanneer hij aangeeft dat hij ook toegang wil met de camera. Bij grote zaken wordt vaak een pouleregeling in het leven geroepen, waarbij één medium mag filmen en de andere media de beelden mogen gebruiken. Daarnaast mogen er maar een beperkt aantal momenten worden opgenomen, soms alleen de

opkomst van de rechtbank. Hij vindt het merkwaardig dat de schrijvende pers alles mag publiceren, maar dat een audiovisueel medium sterk beperkt wordt:

*“Mijn idee is dat ze liever hebben dat er niet gefilmd of opgenomen wordt en ja mijn stellige indruk is dat het ook wel te maken heeft, niet zozeer met de bescherming van de belangen van de verdachten, maar met de bescherming van de belangen van de rechter. Dat die toch bang zijn dat er dingen misgaan of anders gaan dan gepland en dat dat op één of andere manier in radio en tv-uitzendingen te zien en te horen is.”*

Ilan Sluis vertelt daarnaast dat er nog niets is veranderd sinds de invoering van de nieuwe persrichtlijn, waarin is opgenomen dat camera's en geluidsapparatuur meer toegang krijgen tot de rechtszaal. Ilan Sluis ziet daar in de praktijk niets van terug. De keren dat hij de stem van de verdachte wilde opnemen, werd dat door de gerechten verboden in verband met de belangen van de verdachte of nabestaande. Met dat argument lopen de discussies met voorlichters steeds op niets uit. Ilan verwacht zelfs dat opnames maken in de rechtszaal vanaf nu vaker verboden zal worden, in plaats van meer toegestaan. Hij moet wel toegeven dat het per rechtbank verschilt hoe er met de toegang van camera's en geluidsapparatuur wordt omgegaan. Zo wordt hij in Den Haag al door iemand begeleid als hij alleen nog maar met de camera door de gangen loopt. In Amsterdam wordt hier veel soepeler mee omgegaan.

#### 5.1.7 Faciliteiten rechtszaal

Wat betreft de faciliteiten in de rechtszaal zijn de meeste respondenten ontevreden. Alleen Chris Klomp, Peter Elberse en Paul Vugts hebben weinig tot geen klachten. Peter Elberse vertelt dat de faciliteiten in de rechtbank in Amsterdam goed zijn. Alleen de geluidsinstallatie laat volgens hem te wensen over. Hij noemt de geluidskwaliteit ronduit slecht. Hij is echter wel tevreden over de faciliteiten in de rechtbank Amsterdam bij grote zaken. Ze zijn daar altijd goed voorbereid op grotere zaken en een groot aantal journalisten. Hij noemt het over het algemeen prettig werken in de rechtbank in Amsterdam. Paul Vugts kan dit beamen. Hij is ook tevreden over de faciliteiten in Amsterdam. De perskamer is goed ingericht en er is WiFi in het gehele gerechtsgebouw. Chris Klomp vertelt dat de faciliteiten in zittingszaal 14 in Groningen sterk verbeterd zijn. De zaal is omgebouwd tot een digitale zittingszaal, met schermen en een perstafel met stopcontacten. Hij is alleen wel ontevreden over het WiFi in de rechtbank Groningen, omdat niet overal even goed bereik is. Hij heeft in de belangrijkste zaal van het gebouw geen internet. Hij is van mening dat een goede internetverbinding een noodzakelijke service is die de rechtbank behoort te verlenen.

Peter van Vlerken is ontevreden over de faciliteiten in de rechtbank Den Bosch. De rechtszalen zijn gevestigd in de kelder van het gerechtsgebouw en daar is hij bijvoorbeeld niet mobiel bereikbaar. Paul Vugts is tevreden over de faciliteiten in Amsterdam, maar over de faciliteiten in de rechtbank Rotterdam is hij niet te spreken. In de beveiligde rechtszaal in Rotterdam hebben ze wel een perskamer, maar voordat journalisten daar mogen plaatsnemen moeten ze eerst alle communicatieapparatuur inleveren. Telefoons en laptops mogen die kamer niet in en er staat maar één vaste computer. Dat is erg lastig werken. Saskia Belleman is ook erg ontevreden over de faciliteiten in de rechtbank Rotterdam. Ze is zeer te spreken over de rechtbank Amsterdam, maar ze noemt de rechtbank Rotterdam een 'absoluut dieptepunt'. Daar is in de gewone rechtbank niet eens een fatsoenlijke perskamer en ze benoemt ook het probleem van de extra beveiligde

rechtbank waar ze alleen zonder communicatieapparatuur in de perskamer mag zitten. Ze is van mening dat dat echt moet veranderen. Het is voor haar onmogelijk om haar werk te kunnen doen wanneer zij geen toegang heeft tot haar apparatuur. In de schorsing zou ze even wat werk kunnen doen, maar voordat ze haar spullen weer terug heeft is het kwartier alweer voorbij. Ze vindt het moeilijk daar begrip voor op te brengen:

*“Kijk als het nou echt altijd om die zwaar beveiligde zaken gaat, waar heel veel veiligheidsrisico's aan kleven, dan zou ik me daar nog iets bij kunnen voorstellen. Maar ze gebruiken die zalen ook gewoon als er capaciteitsgebrek is in de gewone rechtbank en dan is er geen enkele reden om je apparatuur niet mee te nemen. Ik zou niet weten waarom.”*

Een ander probleem waar Saskia Belleman tegen aanloopt is dat rechtbanken kort na de laatste rechtszaak sluiten terwijl de journalisten nog aan het werk zijn. Er wordt geen rekening gehouden met zaken die kunnen uitlopen. Ze vertelt dat het met regelmaat voorkomt dat journalisten die nog aan het schrijven of monteren zijn en tegen een deadline aanzitten, gewoon de rechtbank worden uitgezet omdat de rechtbank dicht moet. Dat gebeurde ook bij de zaak Vaatstra. Ze vindt dat erg onprofessioneel:

*“Op een gegeven moment kregen we te horen dat we over een kwartier weg moesten zijn omdat de rechtbank dicht ging. Je weet gewoon dat als er zoveel media komen, dat al die mensen natuurlijk nog wel hun werk moeten doen. Nu zit je op het gegeven moment in een koffietent of in de kroeg aan de overkant om je werk te doen en dat vind ik niet kunnen. Ik vind dat ze daar een beetje rekening mee moeten houden en er voor moeten zorgen dat die perskamers in iedere geval nog een tijdje open blijven, zodat je nog even je werk kunt doen.”*

Wat betreft de zaak Vaatstra was Saskia Belleman, net als Ana van Es, ontevreden over de faciliteiten in de rechtszaal. Saskia was één van de gelukkigen die niet in de perszaal hoefde te zitten, maar dat werd pas bereikt na een 'gevecht met de afdeling communicatie'. Saskia Belleman was uiteraard blij dat zij het grootste gedeelte van de rechtszaak in de zittingszaal mocht zitten en benadrukt nogmaals de nadelen van het volgen van een rechtszaak via een videoverbinding. De gezichtsuitdrukkingen van de verdachte zijn niet te zien en het is onduidelijk wat er in de zaal gebeurt. Ze noemt het een 'enorm gemankeerde manier van je rechtbankverslaggeving doen'.

Saskia Belleman vertelt ten slotte dat in sommige rechtbanken de faciliteiten in de rechtszalen onvoldoende zijn. Lang niet alle zalen zijn ingesteld op een groot aantal journalisten. Zo zijn er bijvoorbeeld niet genoeg stopcontacten. Daarnaast vertelt Ilan Sluis dat het ook niet in iedere rechtbank mogelijk is om live uit te zenden, omdat het lastig is om kabels aan te sluiten. Hij mist soms zelfs simpele tafeltjes om een kladblok op te leggen. Verder vertelt hij dat er bij de bouw van het nieuwe gerechtsgebouw aan het IJ in Amsterdam niet goed is nagedacht over de faciliteiten. In de perskamer staan maar vier stoelen en er zijn maar drie stopcontacten. Niet genoeg voor alle apparatuur die journalisten meenemen naar een zaak.

### 5.1.8 Persrichtlijn 2013

In het licht van deelvraag 2: 'Wat vinden journalisten van de persrichtlijn (2013)?' is de respondenten gevraagd naar hun ervaring met de persrichtlijn en hun mening daarover. De resultaten van deze deelvraag behoren tot de resultaten bij hoofdvraag 1: 'Hoe definiëren journalisten hun relatie tot rechters, persrechters, voorlichters, Openbaar Ministerie en de persrichtlijn (2013) en wat is hun ideaalbeeld van deze relaties?'.

Een opvallend resultaat is dat geen van de rechtbankverslaggevers de nieuwe persrichtlijn in zijn geheel gelezen heeft. Sommige respondenten hebben hem vluchtig doorgekeken, anderen hebben hem helemaal niet ingezien. De meeste journalisten geven aan dat zij globaal weten wat er in de richtlijn staat. Een aantal rechtbankverslaggevers geeft aan dat zij in de praktijk ook niet veel te maken hebben met de persrichtlijn. Zo vertelt Annieke Kranenberg dat ze niet zoveel merkt van de persrichtlijn. Voor haar als schrijvende journalist die niet twittert, is er niets veranderd. Chris Klomp benoemt dat hij de persrichtlijn tijdens zijn werk ook niet veel terug ziet, omdat de regels binnen de rechtbanken in Noord-Nederland sowieso vrij soepel zijn. De enige aanpassing die in de nieuwe persrichtlijn is gemaakt en die op hem van toepassing is, is de mogelijkheid om te twitteren in de rechtszaal. Maar Chris vertelt dat ze daar in de rechtbank Groningen al niet moeilijk over deden. Het is zelfs een keer voorgekomen dat ze in de rechtbank Groningen hebben geregeld dat getuigen in een zaal zaten waar geen internet- of telefoonverbinding was, zodat de journalisten vrijuit konden twitteren. Chris ziet wel dat de regels wat betreft het twitteren nogal verschillen per rechtbank.

Saskia Belleman twittert ook veelvuldig vanuit de rechtszaal (ze wordt ook wel de Twitterkoningin genoemd) en voor haar was de aanpassing in de persrichtlijn wat betreft twitter een hele verbetering. Ze heeft in de beginperiode dat zij twitterde vaak meegemaakt waarin het haar verboden werd. Nu heeft ze iets om op terug te vallen als een parketwachter of een andere medewerker van de rechtbank haar wil verbieden om te twitteren. Pepijn Crone merkt ook dat de regels wat betreft het twitteren in de rechtszaal per rechtbank verschillen. In de ene rechtbank vinden ze het prima en weten ze ook dat het volgens de persrichtlijn is toegestaan en bij de andere rechtbank geven ze aan dat het niet mag. Pepijn denkt dat ze soms gewoon bang zijn dat er verkeerde dingen naar buiten worden gebracht. Hij heeft zelfs een keer meegemaakt dat er bij een zaak niet getwittert mocht worden en hij zijn telefoon niet in zijn handen mocht houden. Dat was erg ongemakkelijk voor hem, omdat hij via een tweet of per e-mail de redactie zo snel mogelijk op de hoogte wil brengen. Hoewel het officieel is toegestaan om te twitteren, voelt hij zich op dat moment toch met lege handen staan. Pepijn Crone merkt echter wel dat de meeste rechtbanken nu wel begrijpen dat twitteren gewoon moet kunnen en dat ze er niet bang voor hoeven te zijn. Ilan Sluis merkt ook dat het beter gaat met het toestaan van twitteren, maar dat het nog steeds wel af en toe voorkomt dat het niet mag.

Wat betreft de handhaving van de persrichtlijn is Saskia Belleman pessimistisch. Haar ervaring is dat de persrichtlijn op dit moment niet meer is dan een 'papieren tijger'. Ze heeft bijvoorbeeld sinds de aanpassing van de richtlijn nog niet meegemaakt dat er meer toegang werd verleend aan camera's of geluidsapparatuur:

*"Tot nu toe is het nog altijd verboden geweest. In de zaak van Robert M. gebeurt dat dan met het argument van dat het stemgeluid van die man zo specifiek is dat ze willen voorkomen dat een kind bij zijn ouders in de auto zit en dan via de autoradio dat stemgeluid van Robert M. hoort. Daar zou je je nog iets bij kunnen voorstellen. Maar ik heb het ook in andere zaken meegemaakt dat er onmiddellijk door de advocaten bezwaar werd gemaakt en ja in die persrichtlijn staat dat als er bezwaar wordt gemaakt het niet mag en nou ja dan is het makkelijk. Als voorzitters van rechtbanken aan de verdachte vragen heeft u er bezwaar tegen als er opnames van u wordt gemaakt? Ja, als je dat gaat vragen, wat denk je dan dat die verdachte zegt. Natuurlijk heeft hij bezwaar. Je merkt dat het nog wel een paar jaar gaat duren voordat dat een beetje gemeengoed wordt, maar ik krijg op dit moment een beetje de indruk dat de nieuwe persrichtlijn is opgesteld zonder dat er heel veel overleg is geweest met de achterban, om eens te kijken wat die er van vinden."*

Saskia Belleman heeft er begrip voor dat er per zaak moet worden beoordeeld wat er gefilmd of opgenomen mag worden, maar ze vindt dat het nu wel heel snel wordt beperkt of verboden. Ze maakt regelmatig mee dat als een verdachte bezwaar maakt, de voorzitter al snel beslist om bijvoorbeeld het opnemen van de stem te verbieden. Ze vindt het jammer dat er geen mogelijkheid is voor discussie. Daarnaast vindt ze de motivering achter het verbod vaak niet sterk, vooral omdat steeds dezelfde, standaard motivering wordt gebruikt. Er wordt al snel geroepen dat het belang van de verdachte of het belang van waarheidsbevinding zwaarder weegt. Advocaten weten daar goed op in te spelen. Saskia Belleman vindt dat er wel wat meer moeite gedaan mag worden om een verbod te motiveren. Ilan Sluis is het hier mee eens. Hij vindt dat er ook te vaak van de persrichtlijn wordt afgeweken, zonder dat daar zwaarwegende argumenten voor zijn. Hij is ook van mening dat de privacy van de verdachte niet altijd als reden kan worden gebruikt.

Pepijn Crone ziet ook nog niet veel terug van de verruiming van de cameratoegang. Hij heeft het idee dat er nogal wat willekeur is per rechtbank over wat er gefilmd mag worden. Hij denkt dat niet iedereen precies weet hoe het nou zit met de cameratoegang. Het wordt steeds per zaak besproken wat er mag worden gefilmd. Ilan Sluis ziet ook nog niets terug van de verruiming van de toegang van camera's en opnameapparatuur. Hij heeft tot nu toe nog niet één keer het stemgeluid van de verdachte mogen opnemen en hij denkt ook niet dat dit in de toekomst vaak zal worden toegestaan. Hij verwacht dat het in negen van de tien gevallen verboden zal worden. Hij is daar ontevreden over. In zijn beleving wordt er vaker afgeweken van de persrichtlijn, dan dat hij gehandhaafd wordt. Hij merkt ook dat het geen zin heeft om zich te beroepen op de richtlijn.

Ilan Sluis is niet de enige die niet helemaal tevreden is over het functioneren van de persrichtlijn. Han Koch is vooral ontevreden over het feit dat de richtlijn niet uniform wordt toegepast. Hij ergert zich bijvoorbeeld aan de willekeur die er is wat betreft het twitteren. Hij noemt daarbij de zaak van Robert M. Daar mocht niet getwittert worden, omdat men bang was dat stiekem de stem van Robert M. opgenomen zou worden. Han vindt het onbegrijpelijk dat er zo weinig vertrouwen is in de journalisten. De persrichtlijn heeft volgens hem geen zin als hij in de praktijk niet gehandhaafd wordt. Han heeft zelfs aan zijn hoofdredacteur gevraagd om via het Genootschap van Hoofdredacteuren een keer op het hoogste niveau te gaan praten over het tot stand komen van de persrichtlijn. Han is niet per se ontevreden over de richtlijn zelf, maar vooral over het feit dat er geen consensus is onder rechters wat betreft de handhaving. Hij zou graag zien dat de wensen van de hoofdredacteuren worden geïnventariseerd voordat de richtlijn wordt opgesteld. Daarnaast hoort hij ook klachten van rechters zelf die zich gepasseerd voelen, omdat zij niet zijn betrokken bij het ontwerp van de richtlijn. Han vindt daal overleg tussen rechters en journalisten noodzakelijk voor het opstellen van de richtlijn, omdat het in zijn beleving nu door rechters en journalisten niet wordt geaccepteerd.

Uit de interviews is gebleken dat rechtbankverslaggevers niet altijd tevreden zijn over het functioneren van de persrichtlijn. Dat wil echter nog niet zeggen dat zij ook het nut van de richtlijn niet inzien. Een groot aantal journalisten is positief over de persrichtlijn. Zo is Peter van Vlerken over het algemeen tevreden over de persrichtlijn. Han Koch is ook niet ontevreden over wat er in de richtlijn staat, maar ziet het meer als een spelregelboekje met wederzijdse verwachtingen. Hij denkt dat als iedereen dat zo zou zien de richtlijn beter zou werken. Chris Klomp is ook positief over de persrichtlijn. Hij vindt het goed om in het belang

van de verdachte een aantal regels te hebben en hij voelt zich er niet gehinderd door. Ook Annieke Kranenberg en Pepijn Crone vinden het nuttig dat er iets op schrift staat en ze hebben er ook geen last van. Dit geldt ook voor Peter Elberse, hij vindt het prettig dat hij niet steeds afzonderlijke afspraken hoeft te maken. Hij twijfelt er echter aan of er wel journalisten betrokken waren bij het opstellen van de persrichtlijn. Ook Ana van Es vindt het nuttig dat er richtlijnen zijn opgesteld, omdat de journalisten anders overgeleverd zijn aan de bereidwilligheid van voorlichters. Nu weet iedereen waar hij aan toe is. Ook Ad Rijken vindt het prettig om helderheid te hebben, zowel voor de rechters als voor de journalisten. Saskia Belleman sluit zich hierbij aan. Volgens haar stelt de persrichtlijn journalisten in staat hun werk te doen. Ten slotte is ook Ilan Sluis tevreden over de inhoud van de persrichtlijn. Hij zou alleen graag zien dat er minder van wordt afgeweken.

Saskia Belleman is over het algemeen tevreden over de persrichtlijn, maar nog niet wat betreft het maken van geluidsopnames. Op dat gebied werken de regels volgens haar nog niet. Maar ze denkt dat het een kwestie van wennen is. Ilan Sluis is ook tevreden over wat er in de persrichtlijn staat, maar klaagt over het feit dat er in de praktijk nog niets terug is te zien van de verruimde toegang voor camera's. Hij vindt het niet meer van deze tijd dat hij een shot moet maken van een rechtbanktekening. Hij is van mening dat het gebruikelijk moet worden dat er (een paar) beelden worden gemaakt in de rechtszaal. Han Koch is ook niet ontevreden over de inhoud van de persrichtlijn, maar omdat er zo vaak van afgeweken wordt ziet hij het nut er niet van in. Hij heeft persoonlijk niet zo'n behoefte aan een richtlijn. Hij is van mening dat de zelfcensuur en de ethiek van journalisten voldoende is en dat een richtlijn daarnaast overbodig is. Paul Vugts denkt ook dat een ervaren rechtbankjournalist de persrichtlijn niet meer echt nodig heeft.

Ten slotte is aan de respondenten gevraagd of zij nog iets zouden willen toevoegen of verbeteren aan de persrichtlijn (versie van maart 2013). De adviezen die zij gaven hadden niet allemaal zozeer met de persrichtlijn te maken. Ze hadden ook betrekking op de manier waarop de samenwerking met de voorlichting van de rechtbank verbeterd kan worden. Peter van Vlerken zou graag zien dat de journalisten van tevoren worden ingelicht als een rechtszaak wordt aangehouden. Chris Klomp benoemt dat ook:

*“De voorlichting zou wel eens wat journalistiek bloed kunnen gebruiken. Voorlichters die gewoon goed door hebben en nu is er een grote zaak, dus misschien is het handig om twee, drie kopieën van de vonnissen klaar te hebben. Of nu is er een grote zaak en daar is vertraging in, laten we nu de vaste rechtbankverslaggevers eens bellen want die willen dat vast wel weten. Een beetje meedenken zou niet verkeerd zijn.”*

Chris Klomp zou daarnaast willen dat strafzaken voor minderjarigen ook openbaar worden. Hij noemt dat 'een relikwie uit het verleden'. Hij begrijpt dat de privacy van minderjarigen belangrijk is, maar hij benadrukt dat journalisten sowieso in hun berichtgeving geen persoonlijke gegevens openbaren. Dat zal bij zaken voor minderjarigen niet anders zijn. Dat is een journalistiek kenmerk van de rechtbankverslaggeving. Chris benoemt dat het juist ook interessant is om die zaken te volgen omdat daar toch de 'criminele carrières beginnen'. Han Koch zou daarnaast graag zien dat alle rechtbanken de dagvaardingen en vonnissen per mail verstrekken. Paul Vugts zou willen dat rechters wat vaker hun gezicht laten zien. Dat hoeft dan niet eens per se naar hem toe, maar hij zou het bijvoorbeeld een goed idee vinden als rechters aanschuiven bij een televisieprogramma als Pauw en Witteman. Advocaten en Officieren van Justitie doen dat soms wel en volgens Paul belooft het nog meer openheid als rechters dat ook zouden doen. Bijvoorbeeld om een vonnis toe te lichten. Ana van Es wil dat

er een oplossing wordt gezocht voor de videoverbinding voor journalisten tijdens grote zaken. Ze ziet het als een afbreuk aan de openbaarheid van de rechtspraak dat journalisten tijdens een zitting niet in de zaal zelf aanwezig kunnen zijn.

### 5.1.9 Ideaalbeeld journalisten

Uit de interviews is gebleken dat de journalisten bepaalde wensen hebben wat betreft de relaties tot rechters, persrechters, voorlichters, Openbaar Ministerie en de persrichtlijn (2013). Aan de hand van deze wensen kan een ideaalbeeld wat betreft deze relaties worden gevormd. Hieronder wordt het ideaalbeeld van de journalisten beschreven:

- Openheid van rechters naar de media: direct commentaar van rechters op rechtszaken en de mogelijkheid om hen te spreken over actuele kwesties wat betreft de rechtspraak.
- Geïnformeerde persrechters: persrechters die volledig op de hoogte zijn van de rechtszaken en ook inhoudelijke vragen kunnen beantwoorden. Daarnaast zijn de persrechters altijd te bereiken op hun mobiele telefoon en beantwoorden zij de telefoontjes meteen, ook buiten kantooruren.
- Behulpzame voorlichters: voorlichters van rechtbanken zijn altijd bereikbaar (ook buiten kantooruren) en welwillend om vragen van journalisten te beantwoorden en hen tegemoet te komen in hun wensen en verzoeken.
- Geïnformeerde en behulpzame persofficiërs: het OM is altijd bereikbaar (ook buiten kantooruren) en bereid om journalisten te woord te staan en hun vragen te beantwoorden.
- Informatie is beschikbaar en toegankelijk: rolijsten, dagvaardingen, vonnissen en uitspraken worden zo snel mogelijk per e-mail aan journalisten verstrekt. De informatie op de rolijsten en dagvaardingen is zo uitgebreid mogelijk en de uitspraken en vonnissen zijn duidelijk gemotiveerd.
- De zittingszaal is toegankelijk: journalisten en hun apparatuur (camera's, geluidsopnameapparatuur, telefoons, laptops en tablets) hebben altijd toegang tot de rechtszaal en journalisten kunnen de zaak in de zittingszaal volgen (niet in een andere zaal via een videoverbinding).
- Goede faciliteiten rechtbank: in de rechtbank is overal WiFi, is een perskamer beschikbaar voor journalisten, zijn voldoende stopcontacten, zijn journalisten mobiel bereikbaar, hebben de journalisten overal beschikking over hun apparatuur en in de rechtszalen is de geluidskwaliteit goed. Daarnaast is de rechtbank nog ruime tijd open na een grote rechtszaak waarbij veel pers aanwezig is.
- Uniforme toepassing persrichtlijn: de persrichtlijn 2013 wordt door alle gerechten op dezelfde manier gehanteerd en toegepast. Wanneer er wordt afgeweken van de persrichtlijn dan wordt de reden daarvoor kenbaar gemaakt en goed onderbouwt.

## 5.2 Resultaten betreffende de visie op rechtbankverslaggeving

In het licht van hoofdvraag 2: 'Wat vinden journalisten van de huidige ontwikkelingen wat betreft de rechtbankverslaggeving en hoe zien zij de toekomst van de rechtbankverslaggeving?', worden in de volgende paragrafen de resultaten van deelvraag 3 tot en met deelvraag 7 besproken.

### 5.2.1 Invloed van social media op rechtbankverslaggeving

In deze paragraaf worden allereerst de resultaten van deelvraag 3 besproken en die luidt: 'Hoe ervaren journalisten de invloed van social media op de rechtbankverslaggeving?'. Tijdens het afnemen van de interviews is gebleken dat wanneer de rechtbankverslaggevers spraken over social media, dat zij dit specificieerde naar Twitter. Wanneer er dus gesproken wordt over het gebruik van social media, dan wordt daarmee het gebruik van Twitter bedoeld.

Op de deelvraag 3 heeft niet iedere respondent een expliciet antwoord gegeven, doordat ik de vraag niet in ieder interview op dezelfde manier heb gesteld. Maar een aantal respondenten hebben wel hun mening gegeven over de invloed van social media op de rechtbankverslaggeving. Ana van Es denkt dat Twitter niet veel invloed heeft op de rechtbankverslaggeving. Al sluit ze niet uit dat dit bij sommige journalisten wel het geval is. Saskia Belleman denkt dat de sterk toegenomen belangstelling voor rechtbankverslaggeving wel eens mede veroorzaakt zou kunnen zijn door twitterende journalisten. Het is vanwege Twitter voor heel veel mensen mogelijk om een rechtszaak semi-live te volgen. Ze merkt ook een verandering bij rechters. In het begin waren zij wat terughoudend tegenover Twitter, maar ze merkt nu dat rechters het wel leuk beginnen te vinden. Pepijn Crone betwijfelt of Twitter wel altijd een positieve invloed heeft op de rechtbankverslaggeving. Hij spreekt dan vooral over de verspreiding van kleine details via Twitter die vaak niet in de rechtbankverslagen in de krant of op tv terugkomen. Hij vraagt zich af hoe journalistieke en juridisch relevant het is om deze details naar buiten te brengen. Pepijn Crone is van mening dat Twitter de rechtbankverslaggeving heeft veranderd, doordat de verslaggeving sensationeler is geworden. Hij vreest dat het kan afleiden van de uiteindelijke boodschap.

De respondenten werden vervolgens in het licht van deelvraag 4: 'Hoe ervaren journalisten het gebruik van social media tijdens rechtszaken?', gevraagd naar hun eigen ervaringen met het gebruik van social media. Van de elf respondenten zijn er vijf journalisten die niet twitteren vanuit de rechtszaal. Annieke Kranenberg twittert niet, omdat ze er op dit moment de meerwaarde niet van ziet. Ze verslaat geen nieuws, maar beschrijft voor Volkskrant Magazine juist zaken die geen mediabelangstelling genieten. Ze weet niet wat ze zou moeten twitteren en ze denkt dat het al snel een 'gênant' reclamepraatje voor zichzelf of de Volkskrant zal worden. Ze ziet daarnaast het nut niet in van een live-verslag. Ze denkt dat mensen er niets aan hebben en ze vindt het erg arbeidsintensief. Voor haar rubriek is het belangrijk om goed te observeren en ze kan het zich niet veroorloven om zich af te laten leiden. Peter van Vlerken twittert ook niet, omdat hij zijn hoofd erbij wil houden tijdens een rechtszaak en twitteren leidt hem teveel af. Hij sluit echter niet uit dat hij het in de toekomst wel gaat doen. Peter Elberse twittert ook niet, maar dat is niet zijn persoonlijke keuze. Hij ziet zeker de meerwaarde in van het twitteren vanuit de rechtszaal, maar zijn werkgever verbiedt het. Voor het ANP is het rechtstreeks twitteren vanuit de rechtszaal een onaangename ontwikkeling, omdat zij daardoor niet meer de snelste zijn met het nieuws. Peter Elberse is van mening dat Twitter ook juist mogelijkheden biedt voor het persbureau, omdat ze een liveblog zouden kunnen aanbieden. Ad Rijken twittert niet, omdat hij er geen belangstelling voor heeft. Paul Vugts twittert ook niet, omdat hij de losse tweets geen meerwaarde vindt hebben. Hij is van mening dat mensen niets aan de losse flodders hebben als ze de informatie niet in de context kunnen zien.



De andere zes rechtbankverslaggevers twitteren wel vanuit de rechtszaal, waaronder Han Koch. Hij moet er echter nog aan wennen, omdat hij het nog erg vindt afleiden. Pepijn Crone vindt het soms ook nog wel lastig om zich te concentreren op zijn verslag als hij veelvuldig aan het twitteren is, maar hij doet het wel. Hij tweet vanuit de rechtszaal, omdat hij merkt dat zijn volgers het prettig vinden om een zaak live te kunnen volgen. Hij ziet het niet als een middel om verdieping aan te brengen, het gaat hem vooral om de snelheid. 's Avonds in het nieuws geeft hij duiding aan het verhaal. Hij geeft aan dat het twitteren ook nog een ander nadeel met zich meebrengt. Mensen zijn voorafgaand aan het journaal al op de hoogte van een zaak en dat heeft als gevolg dat hij in de uitzending nog iets wezenlijks moet toevoegen. Daarnaast vindt hij het een risico dat je al snel een tweet verstuurt en zonder goed nadenken een detail de wereld in stuurt.

Chris Klomp twittert veelvuldig live vanuit de rechtszaal. Hij twittert met veel gevoel. Hij is niet zo geïnteresseerd in de eis, maar wil zijn volgers een beeld geven van de verdachte, de slachtoffers en de sfeer in de zaal. Dat doet hij door veel quotes en heftige details te twitteren. Hij geeft daarbij af en toe ook zijn eigen mening. Ilan Sluis twittert voor mensen die net iets meer geïnteresseerd zijn in een rechtszaak dan de reguliere kijkers en luisteraars van de NOS. Hij gaat er van uit dat zij meer willen weten en daarom gaat hij ook meer in op de details. Hij waakt er echter wel voor dat de details die hij tweet ook echt iets toevoegen aan zijn verslag en dat hij niet de persoonlijke levenssfeer van verdachten of slachtoffers schendt. Ana van Es maakt tijdens het twitteren ook steeds ethische afwegingen over welke details ze wel of niet naar buiten wil brengen. Ze hanteert daarbij dezelfde normen als voor de krant. Ze vraagt zich steeds af of hetgeen wat ze wil twitteren wel relevant genoeg is om openbaar te maken:

*“Als je alle details vertelt, of je dat nou in de krant doet of op Twitter, dan haken mensen af. Want dat is gewoon veel te privé en te heftig. Dus je moet een soort balans vinden tussen het wel vermelden van die details die belangrijk zijn om te snappen wat er is gebeurd en anderzijds het weglaten van details die alleen maar heel walgelijk zijn.”*

Saskia Belleman werd door alle respondenten benoemd tot absolute Twitterkoningin. Ze twittert al een aantal jaar en heeft inmiddels bijna 14.000 volgers. Hoewel ze heel veel tweet tijdens een rechtszaak, maakt ook zij iedere keer weer de afweging of ze een detail wel moet tweeten. Ze aarzelt regelmatig boven de verzendknop. Ze geeft ook toe dat ze tijdens de zaak Vaatstra iets heeft getweet waarvan ze achteraf denkt, dat had ik misschien niet moeten doen. Saskia is daarnaast van mening dat er met twitteren wel degelijk context kan worden weergegeven. Ze vindt dat ze door de grote hoeveelheid tweets juist context geeft.

Het overgrote deel van de respondenten is positief over het gebruik van social media tijdens een rechtszaak. Han Koch vindt Twitter een extra toevoeging aan de openbaarheid van de rechtspraak. Hij denkt dat mensen die een zaak willen volgen echt iets aan de tweets hebben. Han wil aan die openbaarheid bijdragen door een extra laag toe te voegen aan de liveblogs van journalisten die alleen feitelijk twitteren. Hij twittert daarom meer beschouwend en analyserend. Peter Elberse vindt het jammer dat hij niet mee kan twitteren. Hij vindt het ook een positieve ontwikkeling voor de openbaarheid. Ad Rijken ziet Twitter als een toevoeging op de klassieke rechtbankverslaggeving, omdat de mogelijkheid wordt gecreëerd om meer in detail te treden. Annieke Kranenberg ziet ook voordelen in het gebruik van Twitter. Ze heeft het idee dat mensen het erg waarderen. Ilan Sluis kan dat gevoel beamen. Ook hij heeft het idee dat mensen het getwitter vanuit de

rechtszaal waarderen. Hij vindt het een positieve ontwikkeling, omdat het mensen heel betrokken maakt bij de rechtspraak. Het geeft mensen inzicht in hoe het er echt aan toe gaat tijdens een zitting, zonder dat ze zelf fysiek aanwezig zijn. Paul Vugts is principieel gezien niet tegen twitter, hij doet het alleen zelf niet.

Chris Klomp noemt Twitter een fantastisch medium. In de volgende quote legt hij uit waarom:

*“De rechtspraak is gebaat bij steun, het moet gedragen worden door het volk. Het volk kan de rechtspraak nu heel slecht beoordelen, omdat je te maken hebt met rechtbankverslagen die steeds korter moeten. Mensen zeggen dan van Twitter is maar 140 tekens. Ja, maar ik kan 40 of 50 tweets per rechtszaak versturen. En die kan ik op essentiële momenten versturen en zo uitleg geven. En je hebt interactie met de mensen die meelesen, dus ik vind het echt een meerwaarde. Ik denk dat je mensen een completer beeld geeft.”*

Ook Saskia Belleman vindt Twitter een geweldig medium. Vooral omdat het een goed middel is om mensen duidelijk te maken hoe het er aan toe gaat in de rechtszaal. Zij ziet dat de drempel om naar een zaak toe te gaan toch wel heel hoog is. Haar ervaring is dat mensen het erg leuk vinden om te ontdekken hoe een rechtszaak verloopt. Ze merkt dat er bij de mensen nog veel onbekend is over de rechtspraak in Nederland en via Twitter kan ze uitleg geven. Daarnaast vindt ze het een voordeel dat bijvoorbeeld familieleden van het slachtoffer die liever niet naar de zitting komen, de zaak alsnog in hun vertrouwde omgeving kunnen volgen.

Peter van Vlerken staat negatief tegenover twitteren vanuit de rechtszaal. Hij is ten eerste zelf niet geïnteresseerd in het van minuut tot minuut volgen van een rechtszaak via Twitter en hij denkt dat dat voor meer mensen geldt. Daarnaast lijkt het hem beter om in een artikel zowel de Officier van Justitie, de rechter, de advocaat als de verdachte aan het woord te laten en context en nuances aan te brengen. Dat is volgens hem niet mogelijk met maar 140 tekens. Hij is van mening dat je geen evenwichtig verhaal kunt maken met tweets. Annieke Kranenberg sluit zich hierbij aan:

*“Ik vraag me af of Twitter het goede medium is voor rechtbankverslaggeving. Voor het nieuws natuurlijk wel, omdat er snel iets naar buiten kan worden gebracht. Maar voor het doorsturen van kleine details niet. Ik plaats een detail altijd in een context. Twitter leent er zich niet voor om op een genuanceerde manier een zaak te beschrijven.”*

Paul Vugts vindt het twitteren vanuit de rechtszaal alleen nuttig als de context voor de lezer volstrekt helder is, zoals in de zaak Vaatstra. Maar in vrijwel alle andere zaken is de zitting volgens hem niet goed te volgen, omdat met tweets een gefragmenteerd beeld wordt gecreëerd en de samenhang mist. Op die manier worden zaken uit hun verband gerukt. Paul Vugts vertelt dat hij Saskia Belleman wel eens volgt tijdens een zaak, maar dat hij er soms geen touw aan vast kan knopen. Hij denkt dat wel meer mensen dat gevoel hebben. Dat is volgens hem niet haar schuld, maar de schuld van het fenomeen Twitter. Daarnaast ziet hij het als zijn taak als journalist om naar de rechtbank te gaan en voor het publiek een begrijpelijk stuk te schrijven. Hij vat een zaak samen en maakt hem inzichtelijk. Hij is van mening dat dit met tweets niet kan.

Han Koch heeft zich zowel positief als negatief uitgelaten over het gebruik van social media door rechtbankverslaggevers. Hij ziet het als een toevoeging aan de openbaarheid, maar ziet het ook als een bedreiging voor goede rechtbankjournalistiek. Hij probeert als journalist op een andere manier naar een rechtszaak te kijken, maar door de vaart van het twitteren wordt hij hiervan afgeleid. Han wil juist weg van de feitelijkheden. Hij schrijft voor Trouw meer analytische stukken over rechtszaken. Wanneer hij tuittert is hij

alleen maar bezig met de actuele feiten die op dat moment voorbij komen en verliest hij zijn kritische en analytische blik. Hij vraagt zich soms af of het wel een meerwaarde creëert. Daarnaast kan hij zich voorstellen dat het voor rechters best irritant is als alle journalisten tegenover hem zitten te twitteren.

### 5.2.2 Het uitzenden van rechtszaken

De respondenten is in het licht van deelvraag 5: ‘Wat vinden journalisten van de proef van de Raad voor de rechtspraak met het uitzenden van rechtszaken (Rechtspraak TV)?’ gevraagd naar hun mening over het uitzenden van rechtszaken via internet of op televisie.

Wat betreft dit onderwerp waren de meningen van de rechtbankverslaggevers opnieuw sterk verdeeld. Han Koch is een voorstander van het uitzenden van rechtszaken. Hij ziet er de voordelen van in, omdat het strafzaken een stuk zichtbaarder maakt in de maatschappij. Hij is van mening dat openbaarheid nu eenmaal bij het strafrecht hoort en ziet dit als een nieuwe vorm van openbaarheid. Han kan zich zelfs voorstellen dat er in de toekomst een soort rechtspraak kanaal komt. Chris Klomp is ook een voorstander van het uitzenden van rechtszaken, omdat hij het ziet als een instrument dat de rechtspraak nog beter kan maken. Hij zegt daar echter bij dat men wel moet oppassen dat het geen sensatie wordt en dat het de verdachte en andere procespartijen wegjaagt. Annieke Kranenberg is matig positief. Ze benadrukt wel dat zij journalistiek gezien natuurlijk voor meer openheid is, maar dat ze ook wel de minder gunstige kanten er van ziet wat betreft de waarheidsbevinding en het belang van de verdachte. De kans is groot dat verdachten minder snel hun verhaal aan de rechtbank willen vertellen als ze weten dat iedereen meekijkt. Ze beroepen zich misschien eerder op hun zwijgrecht. Dat komt de waarheidsvinding niet ten goede. Ze vindt het een beetje dubbel, omdat ze aan de ene kant staat voor meer openheid, maar aan de andere kant wil ze ook dat er een eerlijk verhaal tot stand komt.

Peter Elberse heeft niets tegen het uitzenden van rechtszaken, maar hij kan zich er alleen niet zoveel bij voorstellen:

*“Ik denk dat het hele saaie televisie wordt omdat je dingen moet gaan wegpiepen; namen, adressen. Verdachten zullen niet in beeld willen, hetzelfde geldt voor de getuigen. Je zit dus de hele tijd naar mensen in toga te kijken en ga er maar eens een beetje bij zitten, rechtszaken zijn natuurlijk ook heel vaak slaapverwekkend. Ik denk niet dat de gemiddelde televisie kijker dat langer dan een half uur volhoudt. Het verhaal an sich is heel spannend en leuk en interessant, maar die zittingen zijn verschrikkelijk, het gaat maar door en heel veel herhaling.”*

Hoewel Peter dus betwijfelt of het mensen wel zal aanspreken, is hij er niet op tegen. Als het publiek op de tribune kan zitten, waarom dan niet ook uitzenden. Hij vindt ook dat het voor sommige zaken wel goed werkt. Hij noemt als voorbeeld de zaak Wilders, die heeft hij zelf ook via internet gevolgd en dat vond hij heel nuttig. Zijn enige bezwaar is dat de camera's tijdens de zitting geen hinder mogen veroorzaken. Hij heeft zelf een keer meegemaakt dat er vijf camera's voor zijn neus stonden. Hij is van mening dat het filmen de behandeling van de zaak niet moet verstoren en dat iedereen zijn werk gewoon moet kunnen doen.

Paul Vugts is ook van mening dat het uitzenden van rechtszaken gewoon moet kunnen, maar dat het misschien erg saai is voor het publiek. Zaken duren soms erg lang en er komt allerlei jargon voorbij. Hij denkt dat het alleen effectief is als niet de gehele zitting wordt uitgezonden, maar alleen een samenvatting. Hij

schrijft ook een samenvatting voor in de krant, dus waarom dan ook geen samenvatting voor op televisie. Saskia Belleman staat ook positief tegenover het uitzenden van rechtszaken. Ze denkt dat het zal bijdragen aan een beter begrip van de gang van zaken tijdens een rechtszaak. Zij twijfelt echter ook of mensen naar een urenlange rechtszaak gaan kijken. Ze vermoedt dat de gemiddelde zaak niet erg geschikt is om uit te zenden. Maar dat er ruimere mogelijkheden zijn gecreëerd om opnames te maken vindt ze goed. Het lijkt haar sowieso nuttig om een proef te doen met het uitzenden van zaken. Ad Rijken is ook voorstander van het uitzenden van rechtszaken, mits de belangen van de verdachten en de slachtoffers gewaarborgd zijn.

Peter van Vlerken is een tegenstander van het uitzenden van rechtszaken. Hij verplaatst zich in de verdachte en denkt dat het *trial by media* in de hand zal werken. Hij is daarnaast van mening dat als de zaken worden uitgezonden, dat moet worden gedaan door journalisten en niet door de Raad voor de rechtspraak. Han Koch sluit zich hierbij aan. Hij is een voorstander van het uitzenden van rechtszaken, maar vindt wel dat journalisten moeten bepalen wat openbaar is en niet de rechtspraak zelf. Anders wordt het volgens hem een pr-verhaal. Chris Klomp is in zijn geheel tegen het uitzenden van zaken en wel om verschillende redenen:

*“Ik bang ben dat er een heel raar beeld wordt geschetst van de rechtspraak, omdat waarschijnlijk degene die het uitzenden toch de wat extremere zaken laat zien, zoals Wilders bijvoorbeeld. De zaak Wilders is absoluut niet maatgevend voor de rechtspraak. Een tweede is dat ik vrees dat heel veel verdachten niet op zullen komen dagen omdat ze niet met hun hoofd op televisie willen of omdat ze bang zijn voor hun privacy. Ik vraag me af of slachtoffers er blij mee zijn en in het verlengde daarvan vraag ik mij of getuigen nog willen spreken als zij worden gefilmd. Ik denk dat dat het proces niet ten goede komt.”*

Annieke Kranenberg is een voorstander van het uitzenden van rechtszaken, maar denkt ook dat het de dynamiek in de zaal zal veranderen en effect zal hebben op de betrokken partijen. Pepijn Crone ziet in zijn geheel de meerwaarde niet in van het uitzenden van complete rechtszaken. Hij verwacht dat mensen het niet interessant vinden om een gehele zaak te volgen. Hij verwacht ook niet dat de kijkers er veel wijzer van zullen worden. Ana van Es denkt ook niet dat het wat toevoegt. Behalve in hele zeldzame gevallen. Ze denkt dat het twee gevolgen heeft. Ze denkt dat verdachten minder makkelijk hun verhaal zullen doen en vreest dat ze zich sneller op hun zwijgrecht zullen beroepen. Daarnaast is zij ook van mening dat het trial by media uitlokt, omdat het niet bekend is wat het publiek er mee doet.

Saskia Belleman is ook van mening dat het overgrote deel van de rechtszaken in Nederland niet geschikt is om uit te zenden, omdat ze saai kunnen zijn en het soms lang duurt voordat er weer iets opmerkelijks gebeurt. Ze legt uit dat zij als journalist de interessante dingen selecteert. Ze denkt dat de kijkers al snel zullen afhaken als ze ontdekken dat er ook heel veel ‘saai’ dingen worden besproken tijdens een rechtszaak. Ilan Sluis is in principe niet tegen het uitzenden van hele rechtszaken, maar hij is bang dat het op iets ‘raars’ gaat uitlopen. Hij legt uit dat als er iets schokkends gebeurt, journalisten de afweging kunnen maken om het uit te zenden of niet. Maar als de rechtspraak het zelf uitzendt en er gaat iets fout in de rechtszaal, welke keuze moeten zij dan maken? Censureren? Of toch uitzenden? De onafhankelijke media kunnen zo'n keuze nog journalistiek verantwoorden. Ilan Sluis denkt dat dat voor de rechtspraak anders ligt. Daarnaast is hij van mening dat de kwaliteit van de zedenzaak die de rechtbank Amsterdam heeft uitgezonden ver onder de maat was.

### 5.2.3 Visie op burgerjournalistiek

De respondenten is gevraagd naar hun ervaring met burgerjournalistiek en hun mening daarover. De antwoorden op deze vragen behoren tot de resultaten van deelvraag 6: 'Wat vinden journalisten van de opkomst van de burgerjournalistiek?'

De meerderheid van de respondenten gaf aan dat zij burgerjournalistiek in de rechtszaal eigenlijk niet terugzien. Annieke Kranenberg ziet het af en toe bij wat grotere zaken, maar tijdens haar dagelijkse werk nauwelijks. Ze vertelt dat ze het voor het eerst opmerkte bij de zaak van Volkert van der G. Daar was steeds een groepje burgers aanwezig die ook stukken publiceerden. Ze kan zich voorstellen dat de burgerjournalistiek wel zal gaan toenemen, ook bij de kleinere zaken. Pepijn Crone ziet het echter ook nog niet veel terug. Hij noemt wel als voorbeeld Freddie Vaatstra die tijdens de rechtszaak van Jasper S. veelvuldig twitterde. Maar hij kent geen andere burgers die over rechtszaken schrijven of twitteren. Paul Vugts kan ook maar één voorbeeld noemen van een burger die rechtszaken bezoekt en daarover schrijft voor een weblog. Ana van Es kent helemaal geen burgers die over rechtszaken schrijven. Ze vertelt dat het best kan zijn dat die er wel zijn, maar ze kent er geen. Ze kent wel burgers die schrijven over gemeenteraadsvergaderingen, maar niemand die schrijft over rechtszaken. Ad Rijken kent ook geen burgerjournalisten die zich bezighouden met rechtbankverslaggeving. Ilan Sluis ziet ook maar weinig burgerjournalistiek terug in de rechtszaal. Saskia Belleman vertelt dat ze wel ziet dat mensen af en toe eens twitteren tijdens een rechtszaak, maar ze kent niemand die dat structureel doet. Ze ziet ook niet echt de meerwaarde van burgerjournalistiek in de rechtszaal.

De respondenten bleken redelijk overeenkomstige meningen te hebben over burgerjournalisten die zich bezighouden met rechtbankverslaggeving. Peter van Vlerken heeft er niets op tegen. Hij vertelt dat je niemand kunt tegenhouden om iets te schrijven over rechtszaken en hij vindt het ook niet erg als dat gebeurt zolang er maar een evenwichtig stuk wordt geschreven. Annieke Kranenberg vindt ook dat mensen het recht hebben om hun verhaal te doen. Ze plaatst daar wel een kanttekening bij. Ze vindt het prima zolang de reguliere media zich er niet door laten opjagen of dingen makkelijk voor waar aannemen. Pepijn Crone vindt het ook prima als burgerjournalisten over rechtszaken schrijven, zolang ze zich aan de regels houden. Het is een vrij beroep en hij vindt dat het dus gewoon moet kunnen. Hij ziet er geen problemen in. Zelfs al zouden burgerjournalisten verkeerde informatie naar buiten brengen, dan hebben ze alsnog maar een klein publiek zo redeneert hij. Peter Elberse heeft ook niets tegen burgerjournalistiek vanuit de rechtszaal. Paul Vugts zou het zelfs arrogant vinden van journalisten als ze zeggen dat burgers er niet over kunnen of mogen schrijven. Ana van Es vindt het ook prima als burgers een verslag maken van een zaak en dat publiceren. Ad Rijken heeft er ook geen problemen mee, zolang het een burger betreft die goed ingevoerd is in het rechtssysteem:

*“Ze kunnen het doen, in de zin van ze hebben de vrijheid om het te doen als ze het willen. Of ze het kunnen in de zin van dat het deugdelijk en degelijke is, ja goed dat hangt er van af. Als een goed ingevoerde belangstellende het gaat doen, ja dan zal dat best wel degelijk zijn. Maar als het iemand is die van de hele gang van zaken niets afweet, misschien levert dat dan een hoop rotzooi op.”*

Saskia Belleman heeft ook niets tegen burgers die verslag doen van een rechtszaak, ze denkt alleen niet dat het op grote schaal zal gebeuren omdat het een tijdsconsumerende bezigheid is. Ilan Sluis is van mening dat burgerjournalistiek een aanvulling kan zijn op de reguliere journalistiek, maar hij denkt dat het in

het geval van rechtbankverslaggeving niet helemaal op zijn plaats is omdat je volgens hem geen hoge kwaliteit kunt verwachten van mensen die de ene dag verzekeringen verkopen en de andere dag rechtbankverslagen schrijven. Maar hij heeft er niets op tegen dat mensen het wel proberen. Chris Klomp daarentegen, is wel tegen burgerjournalistiek vanuit de rechtszaal. Hij vindt het haast een belediging van het vak dat men denkt dat je als burger even kunt aanschuiven en een stukje kunnen schrijven onder het mom van rechtbankjournalistiek. Hij vindt rechtbankverslaggeving een vak, alleen al omdat je toch enige juridische kennis moet hebben. Han Koch noemt burgerjournalistiek een verschijnsel wat hopeloos overschat wordt. Hij denkt dat als iemand zich wil laten informeren, hij of zij uiteindelijk toch kiest voor een kwaliteitsmedium:

*“Als iemand zich betrouwbaar wil laten informeren, dan is er in Nederland al zo'n pakket aan journalistieke producten waar hij uit kan kiezen dat hij die burgerjournalistiek niet echt nodig heeft. En zeker in de wereld van de rechtbankverslaggeving, daar luistert het allemaal toch wel behoorlijk nauw. Ik kan me niet voorstellen dat iemand een Robert M. -zaak via de burgerjournalistiek gaat volgen. Daar geloof ik niks van.”*

Annieke Kranenberg vindt het prima als burgers een stuk schrijven over een rechtszaak, maar ze ziet het totaal niet als concurrentie. Zij denkt ook dat als mensen een bepaalde kwaliteit willen, zij toch wel voor een regulier medium kiezen. Ze zegt niet dat burgerjournalistiek per definitie slecht is, maar ze denkt dat je niet van burgerjournalisten kunt verwachten dat zij objectief zijn of een verhaal waarheidsgetrouw neerzetten. Peter Elberse denkt ook niet dat de rechtbankverslagen van burgers van dezelfde kwaliteit zijn als die van journalisten. Zoals hij dat zelf zegt:

*“Ik kan ook een band plakken, maar mijn fietsenmaker kan het beter.”*

#### **5.2.4 De toekomst van de rechtbankverslaggeving**

In het licht van de laatste deelvraag: ‘Hoe zien journalisten de toekomst van rechtbankverslaggeving?’ is de respondenten gevraagd naar hun mening over de kwaliteit van de rechtbankverslaggeving, naar hun visie op hun rol als rechtbankverslaggever en naar de manier waarop zij de toekomst van rechtbankverslaggeving zien. Allereerst worden de resultaten wat de betreft de kwaliteit van rechtbankverslaggeving besproken.

Peter van Vlerken kan zijn mening niet geven over de kwaliteit van de rechtbankverslaggeving, omdat hij nauwelijks volgt wat andere media over rechtszaken berichten. Hij leest geen andere rechtbankverslagen. Han Koch vindt het ook lastig om zijn mening te geven, maar hij vindt de rechtbankverslaggeving in Nederland tamelijk goed. Hoewel er volgens hem wel een paar vreemde eenden in de bijt zitten, vind hij de algemene kwaliteit heel behoorlijk. In vergelijking met tien jaar geleden vindt hij de kwaliteit verbeterd. Saskia Belleman sluit zich hierbij aan. Zij vertelt dat de kwaliteit van rechtbankverslaggeving ten opzichte van een aantal jaar geleden is toegenomen. Het werd vroeger niet altijd even serieus genomen waardoor er veel fouten werden gemaakt. Nu vindt ze dat de rechtbankverslaggeving op een hoog pijl staat. Dat geldt ook voor Ana van Es, Pepijn Crone en Chris Klomp. Zij zijn van mening dat de kwaliteit van de rechtbankverslaggeving goed is. Chris ziet echter wel dat een paar ‘generalisten’ soms de fout in gaan, maar dat zijn volgens hem uitzonderingen.

Annieke Kranenberg vindt de kwaliteit ook goed, maar ziet wel verschillen. Ze ziet wel eens werk voorbij komen waarvan ze de kwaliteit onder de maat vindt. Dat er bijvoorbeeld over daders wordt gesproken in plaats van verdachten. Peter Elberse noemt de verslaggeving over het algemeen ook goed, hoewel hij ook

ziet dat er steeds dezelfde fouten worden gemaakt. Dat er bijvoorbeeld staat 'de rechtbank eist'. Maar de 'vaste club' kan hij niet van geknoei betichten. Paul Vugts vindt de rechtbankverslaggeving ook van heel behoorlijk niveau, maar hij ziet dat sommige algemeen verslaggevers de plank regelmatig misslaan. Ad Rijken is ook van mening dat de kwaliteit onder de rechtbankverslaggevers goed is, maar dat de verslaggeving soms rammelt wanneer hij door 'generalisten' wordt verzorgd. Ook Ilan Sluis benoemt dat het niet altijd goed gaat wanneer generalisten de verslaggeving doen. Hij vertelt echter ook dat hij veel algemeen verslaggevers kent die regelmatig rechtszaken voor hun rekening nemen en die het heel goed doen. Hij concludeert dat de rechtbankverslaggeving van de reguliere media meer dan voldoende is.

In navolging op de meningen over de kwaliteit van de rechtbankverslaggeving is de respondenten ook gevraagd of zij rechtbankverslaggeving als een specialisme zien. Een aantal respondenten ziet deze tak van de journalistiek inderdaad als een specialisme, waaronder Peter van Vlerken. Hij is van mening dat rechtbankverslaggeving een echte specialisatie is, omdat bij sommige zaken veel ervaring vereist is. Hij heeft geen vertrouwen in journalisten die de ene dag een wedstrijd van PSV verslaan en de andere dag een rechtbankverslag schrijven. Hij is van mening dat je dan niet dezelfde kwaliteit kan bereiken in de berichtgeving. Chris Klomp vindt ook dat rechtbankverslaggeving een specialisme is, omdat je een aantal jaar ervaring moet hebben om op een afstandelijke manier te kijken naar een zaak. Hij ziet vaak dat generalisten die op een grote zaak afkomen zich verbazen over de taal die in de rechtszaal wordt gebruikt:

*"In een ontuchtzaak wordt ook gewoon 'kut' en 'pik' gezegd, dat vinden zij al gek. Ook verbazen zij zich vaak over de strafeis. Bijvoorbeeld de Vaatstra-zaak, 18 jaar, dat is helemaal geen gekke straf. Maar dan moet je wel ongeveer weten wat er bij een vergelijkbaar geval werd opgelegd. Als je verantwoordigd bent over hoge of lage straffen, denk ik dat je als journalist niet goed bezig bent. Dat is denk ik een nadeel van generalisten."*

Annieke Kranenberg vindt het ook belangrijk dat kranten en andere media wel specialisten in huis hebben, of mensen die enige ervaring hebben. Peter Elberse denkt ook het voor het niveau van de rechtbankverslaggeving beter is als het aan specialisten wordt overgelaten. Maar hij is niet van mening dat algemeen verslaggevers het helemaal niet mogen of kunnen doen. Paul Vugts ziet dat er fouten worden gemaakt door onervaren journalisten. Hij vindt onervarenheid niet per se het probleem, het gaat hem om onervarenheid in combinatie met arrogantie. Daar gaat het volgens hem mis. Ana van Es denkt ook dat ervaring ervoor zorgt dat de verslaggeving naar een hoger niveau wordt getild, doordat alle jargon bekend is en er meer aandacht is voor analyse. Ad Rijken ziet rechtbankverslaggeving het liefst ook als specialisme. Hij ziet vele fouten en misverstanden voorbij komen bij mensen die minder ervaring hebben en dat vindt hij jammer. Ilan Sluis ziet zeker de meerwaarde in van specialisatie, maar hij benadrukt dat de tijden nu eenmaal zijn veranderd en dat dat niet meer mogelijk is. Hij vindt het wel belangrijk dat media in ieder geval verslaggevers regelmatig naar rechtszaken laten gaan, zodat ze inzicht krijgen in hoe de rechtspraak werkt.

Han Koch is van mening dat de rechtbankverslaggeving niet slechter is geworden sinds er minder specialisten zijn en ziet het dus niet als iets negatiefs. Pepijn Crone vindt ook dat het moet kunnen dat algemeen verslaggevers ook rechtbankverslaggeving voor hun rekening nemen. Zij moeten daar wel verantwoordelijk mee omgaan. Hij denkt dat het ook wel een voordeel heeft, omdat journalisten die het niet als specialisme hebben ook met een scherpere blik kunnen kijken. Aan de andere kant erkent hij wel dat je wat

juridische kennis nodig hebt. Saskia Belleman is van mening dat algemeen verslaggevers die rechtszaken erbij doen het niet per definitie slecht doen. Ze vindt het geen verarming dat de meeste specialisten weg zijn. Vooral omdat er bij de algemeen verslaggevers ook mensen zitten die heel veel ervaring hebben:

*“Het zijn over het algemeen toch wel de meer ervaren verslaggevers die rechtszaken doen en je merkt dat die dondersgoed op de hoogte zijn van wat er speelt. Het zal best wel eens een keer zijn dat hen iets ontgaat, maar over het algemeen valt mij wel op hoor dat de contacten tussen verslaggevers onderling ook wel zo zijn dat als een algemeen verslaggever er even wat minder goed inzit en iets niet helemaal begrijpt, dat hij in een ommezien is bijgepraat door een ervaren collega op rechtbankgebied. Ik heb dus de indruk dat dat goed gaat. Het is vaak iets wat bij heel veel redacties erbij moet worden gedaan, maar de mensen die het erbij doen, doen dat over het algemeen heel goed.”*

Wat betreft de rol als rechtbankverslaggevers zijn de respondenten het unaniem met elkaar eens dat ze zichzelf vooral als intermediair tussen de rechtspraak en het publiek zien. Ze geven de essentie van de rechtszaak aan en voorzien de mensen van informatie in ‘gewone mensentaal’. Ze laten zien hoe de rechtspraak en de wetgeving in Nederland werkt. Ze maken een verslag van wat er zich in de rechtszaal afspeelt en geven daar duiding aan. Daarnaast zien ze het als hun taak om een gebalanceerd verslag te maken. Daarbij is het ook van belang om de sfeer van de zaak over te brengen, zodat het publiek inzage krijgt in de wereld waarin het delict is gepleegd. Tijdens een rechtspraak spreekt een verdachte vaak voor het eerst in het openbaar over wat hij gedaan heeft en dan is het de taak van de journalist om dat zo compact en duidelijk mogelijk in een verslag te verwerken. Ilan Sluis beschrijft zijn rol als rechtbankverslaggever als volgt:

*“Mijn rol is om de kijkers, luisteraars en gebruikers van de NOS zo goed en zo adequaat mogelijk op de hoogte te houden van wat er in de rechtszaal gebeurd en dat gaat op verschillende niveaus. Van de korte tweets tot uiteindelijk de duidende gesprekken in het achtuurjournaal. Van het simpele bericht op internet naar het ingewikkelde item in het achtuurjournaal, waar je lading en diepgang aan kunt geven. Dat je uiteindelijk antwoorden geeft op de vragen die men heeft over zo'n rechtszaak, dat is denk ik het belangrijkste. We zoeken dus wel naar zaken die maatschappelijke relevantie hebben. Dat begint dus al in de filtering in de rechtszaken die je doet en dat is een belangrijke afweging is voor ons. En dat is uiteindelijk dan mijn rol.”*

Uit de interviews is echter gebleken dat niet alle rechtbankverslaggevers vinden dat zij ook een waakhondfunctie vervullen. Zo heeft Peter van Vlerken niet het idee dat hij de rechtspraak moet bewaken, omdat hij van mening is dat de rechtspraak in Nederland goed op orde is. Ad Rijken ziet ook de noodzaak niet meer om als waakhond op te treden, omdat hij van mening is dat de rechtspraak inmiddels een behoorlijk zelfreinigend vermogen heeft. Chris Klomp ziet wel in de praktijk terug dat de rechtbankverslaggevers als waakhond moeten optreden, maar hij vindt dat we daar niet te overdreven over moeten doen. Hij vertelt dat het heel erg moeilijk is om kritisch te zijn, omdat journalisten het dossier niet van A tot Z kennen. De dossiers zijn niet openbaar, dus de rechtspraak is heel moeilijk te controleren. Er kan niet worden beoordeeld of de rechter goed bezig is of niet. Chris concludeert dat het niet mogelijk is om de waakhondfunctie te vervullen.

Han Koch ziet zichzelf wel als waakhond van de rechtspraak. Ook Annieke Kranenberg brengt af en toe kritiek op de rechtspraak tot uitdrukking in haar rubriek. Peter Elberse schrijft ook over zaken waar het misgaat en dat geldt ook voor Paul Vugts. Paul heeft zijn vingers bijvoorbeeld ‘blauw’ geschreven toen het gerechtshof blunderde tijdens de zaak van Saban B. Hij was vluchtgevaarlijk maar werd toch op verlof gestuurd. Hij vluchtte



naar Turkije en is nooit meer veroordeeld. Ana van Es is van mening dat rechtbankjournalisten zeker een waakhondfunctie vervullen, omdat ze de rechtspraak alleen al controleren door aanwezig te zijn. Ook Ilan Sluis vindt dat rechtbankverslaggevers de rechtspraak controleren, omdat de journalistiek in het algemeen de waakhond van de samenleving is. Ten slotte is ook Saskia Belleman van mening dat journalisten de rechtspraak controleren. Ze heeft daar zelf ook ervaring mee:

*“Ik heb bijvoorbeeld meegemaakt dat een moordzaak, toch niet het kleinste misdrijf, er in hoog tempo doorheen werd gejast. Dat vond ik verbijsterend. Ik had echt heel sterk het gevoel van nou hier zit nog van alles onder en achter, wat ik niet heb gehoord. Ik kon dus ook niet beoordelen of die verdachte nou wel zo'n eerlijk proces had gekregen. Ik kreeg zelf voortdurend het gevoel van niet. En dan merk je toch wel degelijk dat het invloed heeft op het moment dat je dat gaat opschrijven van 'nou ik heb dit nog nooit meegemaakt, dit is raar, we hebben heel veel vooral niet gehoord'. Je merkt dan heel erg dat ze zich daar ook wel wat van aantrekken. Als je twittert dan komt de reactie zelfs heel snel. Dan komen er onmiddellijk mensen naar je toe die gaan proberen om het uit te leggen of te verklaren. Dat heeft blijkbaar toch wel degelijk invloed. Ook niet altijd hoor, je moet onze invloed ook niet overschatten. Het is niet zo dat rechters sidderend en bevend voor ons oordeel achter de tafel zitten, zo is het nou ook weer niet.”*

Ten slotte zien de journalisten de toekomst van de rechtbankverslaggeving met vertrouwen tegemoet. Chris Klomp denkt dat er altijd wel aandacht zal blijven voor rechtbankjournalistiek. Hij weet alleen nog niet in welke vorm dat zal zijn. Hij is zelf bezig om te achterhalen hoe hij mensen kan laten betalen om hem te volgen op Twitter. Maar hij denkt dat een ander medium niet veel aan de rechtbankverslaggeving zal veranderen. Peter Elberse denkt ook niet dat de rechtbankverslaggeving in de toekomst wezenlijk zal veranderen. Ana van Es is ook van mening dat er altijd behoefte blijft aan rechtbankverslaggeving, maar ook zij kan niet voorspellen in welke vorm de verslagen zullen verschijnen. Saskia Belleman en Paul Vugst sluiten zich hierbij aan. Zij denken ook dat goede, gespecialiseerde rechtbankverslaggeving altijd nodig zal blijven. Ad Rijken denkt daarnaast dat er vanuit de voorlichting van de rechtbanken meer eigen berichtgeving zal komen, maar dat journalisten altijd nodig blijven om kritische vragen te stellen. Daarnaast denkt hij dat het aantal liveblogs zal blijven toenemen. Ilan Sluis denkt ook dat de invloed van social media op de rechtbankverslaggeving zal blijven toenemen:

*“Ik vind het altijd zo lastig om ver in de toekomst te kijken, maar ik denk dat de invloed die social media nu hebben, die Twitter nu heeft, dat dat nog veel groter gaat worden en dat dat ook uiteindelijk zal leiden tot veel meer openheid binnen de rechtspraak ook op het gebied van audiovisuele media. Ik denk dat door het gebruik van Twitter en andere social media de rechtspraak echt in een stroomversnelling zal raken de komende tijd. Maar ja aan de andere kant is er ook niets conservatiever dan de rechtspraak dus ze zullen het zo lang mogelijk tegen proberen te houden, dat is mijn idee ook wel ja.”*

Daarnaast denkt Ilan dat er binnen de media ook wel weer meer specialisten op gang zullen komen, ook wat betreft de rechtbankverslaggeving. Han Koch denkt ten slotte dat er in de toekomst hogere eisen gesteld gaan worden aan de rechtbankverslaggevers. Als er meer openheid komt voor het publiek, krijgen zij een andere taak. Hij of zij moet meer gaan toevoegen aan hetgeen wat het publiek zelf kan horen en zien. Er zal dus meer analyse moeten worden toegepast op de rechtspraak.

---

## Samenvatting resultaten deel 2: de interviews

Samenvattend is uit de interviews ten eerste gebleken dat de relatie van de rechtbankverslaggevers met de rechters niet voldoet aan de wensen van de geïnterviewde journalisten. Een aantal journalisten heeft af en toe een informeel gesprek met een rechter, maar daar kunnen zij journalistiek gezien niets mee. De rechtbankverslaggevers hebben geen mogelijkheid om rechters vragen te stellen over rechtszaken of om ze te spreken over actuele kwesties betreffende de rechtspraak. De enige twee journalisten die incidenteel een persoonlijk gesprek met een rechter hebben, zijn Paul Vugts en Saskia Belleman. Waarom zij wel af en toe contact hebben met de rechters en de andere rechtbankverslaggevers niet, valt niet te verklaren met variabelen als leeftijd, het aantal jaar ervaring of het medium. Zij geven beiden wel aan dat zij de rechters actief (blijven) opzoeken. De andere journalisten proberen ook contact te leggen, maar wellicht zit er een verschil in de benaderingswijze. In de interviews is niet dieper ingegaan op de manier waarop zij in contact komen met de rechters (naast de reguliere benadering via de voorlichting van de rechtbank).

Ten tweede is gebleken dat de relaties van de rechtbankverslaggevers met de persrechters redelijk goed is, omdat negen van de elf respondenten aangeven aan tevreden te zijn over de relatie. Een aantal journalisten heeft echter wel klachten over de bereikbaarheid van persrechters. Daarnaast zijn de persrechters niet altijd in staat om antwoorden te geven op inhoudelijke vragen van rechtbankverslaggevers. De onderlinge verschillen tussen de rechtbankverslaggevers wat betreft hun mening over de relatie met persrechters, is opnieuw niet te verklaren met variabelen als het medium of het aantal jaar ervaring. Waarschijnlijk zijn de verschillen, wat betreft de bereikbaarheid en de mate waarin de persrechters geïnformeerd zijn, te wijten aan de rechtbank waar de rechtbankverslaggever werkzaam is. De respondenten werken in verschillende rechtbanken met verschillende persrechters, dus de tegenstrijdige meningen kunnen verklaard worden door de verschillen in het beleid bij de rechtbanken wat betreft het contact met de pers. Saskia Belleman gaf ook aan dat het contact per arrondissement verschilt.

Ten derde is gebleken dat de relaties van de rechtbankverslaggevers met de voorlichters van de rechtbank redelijk goed is, omdat maar twee van de elf journalisten niet tevreden zijn over het contact met de voorlichters. Wat betreft de bereikbaarheid, is minder dan de helft ontevreden. Verder zijn maar drie rechtbankverslaggevers ontevreden over de relatie met voorlichters. De andere respondenten concluderen dat de voorlichting van de rechtbank nog niet perfect is, maar wel voldoende. De verschillen wat betreft het contact, de bereikbaarheid en de algemene relatie met de voorlichters zijn niet te wijten aan het aantal jaren ervaring van de journalist of het medium waar hij of zij voor werkt. Daar zijn geen patronen in te ontdekken. De verschillen kunnen opnieuw worden verklaard door de verschillende rechtbanken waar de journalisten werken. Dat geven zij zelf ook aan. Er worden steden genoemd waar de voorlichting heel goed is (zoals in Amsterdam) en steden waar het minder goed geregeld is (zoals in Rotterdam).

Ten vierde is gebleken dat het contact en de samenwerking tussen de rechtbankverslaggevers en het Openbaar Ministerie goed verloopt. Ruim de helft van de rechtbankverslaggevers concludeert dat zij tevreden zijn over de relatie met het OM. Vooral de rechtbankverslaggevers die meer dan tien jaar ervaring hebben, zijn tevreden over de relatie met het OM. Dit is waarschijnlijk veroorzaakt door het vele contact dat zij de

afgelopen jaren hebben gehad. Daarnaast werken deze rechtbankverslaggevers voor serieuze kwaliteitsmedia (ANP, Trouw, NOS). Dit zou ook een verklaring kunnen zijn voor de goede relatie met het OM. Wellicht heeft dat invloed op het vertrouwen van het OM in de journalist. Saskia Belleman (Telegraaf) is daarentegen ook tevreden over de relatie met het OM. Saskia staat echter bekend als goede rechtbankverslaggever, dus dat zou het vertrouwen van het OM in haar als journalist ook kunnen vergroten. Ten slotte kunnen deze verschillen nog te wijten zijn aan de werkwijze van de persofficieren van de verschillende Openbaar Ministeries.

Ten vijfde is gebleken dat iets meer dan de helft van de rechtbankverslaggevers tevreden is over de beschikbaarheid en toegankelijkheid van informatie. Vooral de meer ervaren rechtbankverslaggevers zijn tevreden. Zij hebben geen andere overeenkomsten wat betreft leeftijd, het medium (regionaal of landelijk) of het soort medium. Ten slotte kunnen deze verschillen nog te wijten zijn aan de persoonlijke werkwijze van de medewerkers van de rechtbanken. Ten zesde is gebleken dat alle respondenten tevreden zijn over de toegankelijkheid van rechtszittingen. Er werden wel uitzonderingen genoemd, maar dit had weinig effect op de algemene tevredenheid wat betreft de toegankelijkheid van de rechtszaken. Ten zevende is gebleken dat acht van de elf rechtbankverslaggevers ontevreden zijn over de faciliteiten in de rechtbank. Journalisten worden op allerlei manieren beperkt in hun werk. Alleen Chris Klomp, Peter Elberse en Paul Vugts zijn tevreden over de faciliteiten. Chris Klomp werkt als enige rechtbankverslaggever voornamelijk in de rechtbank Groningen en Paul en Peter zijn vooral in de rechtbank Amsterdam te vinden. In deze rechtbanken blijken de faciliteiten in orde. De afwijkende mening van deze journalisten kan dus worden verklaard door de locaties waar ze werken.

Ten achtste is gebleken dat een groot deel van de respondenten tevreden is over de inhoud van de persrichtlijn. Een aantal respondenten is echter ontevreden over het functioneren van de persrichtlijn, omdat de regels niet uniform worden toegepast en de verboden niet voldoende worden gemotiveerd. Dit lijkt te kunnen worden verklaard door de verschillen in het eigen beleid van rechtbanken. De respondenten geven zelf ook aan dat de regels per rechtbank verschillen. Daarnaast zijn vooral Saskia Belleman, Pepijn Crone, Ilan Sluis en Han Koch ontevreden over de toepassing van de richtlijn. Ilan en Pepijn werken beiden voor een audiovisueel medium en dat verklaard waarom zij vooral ontevreden zijn over de beperkingen wat betreft het opnemen van beeld en geluid. Saskia Belleman en Han Koch twitteren vanuit de rechtszaal en dat kan verklaren waarom zij klagen over het verbod op twitteren. Zij zijn echter niet de enige respondenten die twitteren, dus hun ontevredenheid kan ook te wijten zijn aan het beleid van de rechtbanken waar zij het meest werken.

Ten negende is gebleken dat van de elf respondenten er vijf journalisten niet twitteren vanuit de rechtszaal. De ander zes rechtbankverslaggevers twitteren wel vanuit de rechtszaal. Je zou verwachten dat vooral de oudere journalisten niet twitteren, omdat zij minder bekend zijn met het medium. Opvallend genoeg kunnen de verschillen tussen de respondenten, wat betreft het wel of niet twitteren vanuit de rechtszaal, niet worden verklaard door de leeftijd of het aantal jaar ervaring van de respondenten. Ook andere variabelen zoals de opleiding of fulltime rechtbankverslaggever zijn of niet, lijken geen verklaring te geven voor deze verschillen. Wat betreft de mening over het twitteren vanuit de rechtszaal, zijn de meeste respondenten (ook sommigen die zelf niet twitteren) wel positief over het gebruik van het medium voor de rechtbankverslaggeving. Alleen Peter van Vlerken, Annieke Kranenberg, Paul Vugts en Han Koch hebben hun kanttekeningen bij het twitteren vanuit de rechtszaal. Het feit dat ze alle vier voor een krant werken, zou een verklaring kunnen zijn voor de

negatieve mening over het gebruik van Twitter voor de rechtbankverslaggeving. Van de zeven respondenten die voor een krant werken, twitteren er maar twee vanuit de rechtszaal.

Ten tiende is gebleken dat ruim de helft van de rechtbankverslaggevers het prima vindt als rechtszaken worden uitgezonden op televisie of internet. Een aantal van hen denkt echter dat het maar weinig mensen aan zal spreken om een rechtszaak helemaal te volgen. Vier van de elf respondenten is overtuigd tegen het uitzenden van rechtszaken. Zij zien niet in wat het toevoegt en denken dat het negatieve effecten zal hebben op de betrokken partijen en de behandeling ter zitting. Peter van Vlerken, Chris Klomp, Ana van Es, Pepijn Crone hebben geen overeenkomsten die kunnen verklaren waarom zijn geen voorstander zijn van het uitzenden van rechtszaken. Zij zijn alle vier jonger dan vijftig jaar, maar ik zie geen verband tussen de leeftijd en de mening over het uitzenden van zittingen. Daarnaast zijn Ana van Es en Pepijn Crone algemeen verslaggever en heeft Peter van Vlerken nog maar 1,5 maand ervaring als rechtbankverslaggever, maar ook hier zie ik geen verband. Het lijkt er dus op dat de verschillen te wijten zijn aan persoonlijke meningen. Ten elfde is gebleken dat de meerderheid van de respondenten burgerjournalistiek in de rechtszaal niet terugziet. De meeste rechtbankverslaggevers hebben er niets op tegen, maar zijn het wel met elkaar eens dat mensen waarschijnlijk toch eerder voor een kwaliteitsmedium kiezen en dat burgers maar een klein bereik hebben.

Ten twaalfde is gebleken dat de helft van de rechtbankverslaggevers de kwaliteit van de rechtbankverslaggeving in Nederland hoog vindt. De andere helft is van mening dat algemeen verslaggevers de plank nog wel eens mislaan, maar dat de kwaliteit over het algemeen meer dan voldoende is. Deze verschillen zijn te verklaren door het feit dat alle respondenten die ontevreden zijn over het werk van algemeen verslaggevers zelf fulltime rechtbankverslaggevers zijn. Daarnaast zien acht van de elf respondenten de rechtbankverslaggeving echt als een specialisme, omdat bij veel zaken ervaring vereist is. De andere rechtbankverslaggevers vinden dat algemeen verslaggevers ook prima de rechtbankverslaggeving voor hun rekening kunnen nemen. De drie respondenten die van mening zijn dat algemeen verslaggevers de rechtbankverslaggeving niet per definitie slecht doen zijn Han Koch, Saskia Belleman en Pepijn Crone. Deze journalisten hebben geen overeenkomsten die hun afwijkende mening kan verklaren.

Ten slotte zien alle respondenten zichzelf als intermediair tussen de rechtspraak en het publiek. Wat betreft de rol als waakhond van de rechtspraak, waren de meningen wel verdeeld. Drie respondenten vonden dat de rechtspraak niet gecontroleerd hoeft te worden omdat het prima op orde is, of omdat het niet mogelijk is om de rechtspraak echt te controleren. De drie respondenten die zichzelf geen waakhond van de rechtspraak vinden zijn Peter van Vlerken, Ad Rijken en Chris Klomp. De eerste twee zijn rechtbankverslaggevers voor een regionale krant en dat zou mogelijk hun afwijkende mening kunnen verklaren. Zij bezoeken waarschijnlijk meer kleinere rechtszaken, waarbij de rechtspraak niet als zodanig gecontroleerd hoeft te worden. De andere algemene variabelen geven geen alternatieve verklaringen. Ten slotte zien de respondenten de toekomst van de rechtbankverslaggeving met vertrouwen tegemoet. Ze denken dat rechtbankverslaggeving altijd relevant zal blijven, in welke vorm de verslagen ook zullen verschijnen.

---

## Deel 3: Resultaten tekstanalyse tweets

### 5.3 Resultaten betreffende de tweets van rechtbankverslaggevers

In deze paragraaf worden de resultaten besproken betreffende hoofdvraag 3: 'Op welke manier maken journalisten gebruik van Twitter voor hun rechtbankverslaggeving?'. Uit de interviews is gebleken dat journalisten die twitteren vanuit de rechtszaal, het medium ten eerste gebruiken om nieuws uit de rechtszaal snel naar buiten te brengen. Daarnaast wordt het publiek de mogelijkheid geboden om een zaak 'live' te volgen. Ten derde geven de rechtbankverslaggevers aan dat ze de lezers via Twitter een beeld willen geven van de verdachte, de slachtoffers en de sfeer in de zaal. Dat gebeurt door middel van quotes en beschrijvingen van de gebeurtenissen tijdens de zitting. Verder zien de journalisten het medium Twitter als een toevoeging op de klassieke rechtbankverslaggeving, omdat de mogelijkheid wordt gecreëerd om meer in detail te treden. Ten slotte gebruiken de journalisten Twitter om mensen inzicht te geven hoe het er aan toe gaat tijdens een zitting. De journalisten geven via Twitter toelichting op hetgeen wat er in de zaal gebeurt en zij kunnen ook direct antwoord geven op vragen van lezers. De resultaten van de tekstanalyse van de tweets over de zaak Vaatstra zullen aantonen of deze beschrijving van de journalisten over het gebruik van Twitter voor hun rechtbankverslaggeving ook is terug te zien in de manier waarop journalisten twitteren over de zaak Vaatstra.

In deze paragraaf worden de resultaten besproken van de tekstanalyse van de tweets over de zaak Vaatstra. Per procesdag (in totaal drie dagen) zijn de tweets van tien journalisten verzameld, met uitzondering van procesdag drie waarbij de tweets van acht journalisten zijn verzameld. Dit resulteerde in 72 pagina's aan tweets. Zie de bijlage voor een overzicht van de journalisten van wie ik de tweets heb geanalyseerd. Tijdens de analyse van deze tweets is gekeken naar de manier waarop de journalisten twitterden tijdens de zitting. Het draait daarbij om wat voor functie Twitter heeft. Allereerst zal worden besproken welke onderwerpen het meest aan bod komen. Wat wordt door de meesten journalisten als belangrijk ervaren en wat is blijkbaar het twitteren waard? En wat voor soort commentaar wordt er geleverd? Daarna is gekeken of er onderlinge verschillen zijn wat betreft de manier waarop de journalisten over de rechtszaak twitteren.

#### 5.3.1 Algemene resultaten betreffende het twitteren

Uit de tekstanalyse is ten eerste gebleken dat journalisten Twitter gebruiken om het publiek te informeren. Dat gebeurt aan de hand van algemene informatie over het verloop van de zitting, quotes en interessante details waarover zij algemene informatie verschaffen. Wie zij quoten en waarover details naar buiten worden gebracht, zal in deze paragraaf worden besproken. Daarbij is gekeken of er overeenkomsten zijn te ontdekken in de onderwerpen waarover alle journalisten tijdens de zaak Vaatstra hebben getwitterd. Uit de analyse is gebleken dat er zeker gelijkenissen zijn te onderscheiden wat betreft de onderwerpkeuze van de journalisten en de manier waarop zij informatie naar buiten brengen. Ik zal de grootste overeenkomsten bespreken.

##### 1. Jasper S.

De grootste overeenkomst is dat Jasper S. zeer vaak is geciteerd door de journalisten. Zo is de volgende uitspraak herhaaldelijk getweet:

*"Jasper S. stotterend: 'Vanuit het niets flitste het door mijn hoofd: jij bent van mij'."*

Daarnaast wordt Jasper S. veel geciteerd als hij vertelt over de manier waarop hij Marianne Vaatstra het weiland in heeft getrokken, hoe hij haar in bedwang hield, hoe hij haar verkrachtte, hoe hij in paniek raakte en hoe hij haar vermoordde. Verder is Jasper S. veel geciteerd als hij spreekt over het feit dat hij 13 jaar gezwegen heeft, als hij vertelt dat hij wist dat hij als dader naar voren zou komen uit het DNA-onderzoek en als hij benoemt dat hij zich bepaalde details niet meer herinnert. Hij wordt ook veel geciteerd als hij spreekt over het mes waarmee hij Marianne Vaatstra vermoorde en waarom hij het mes bewaard heeft. Journalisten hebben ten slotte veel quotes getweet van het laatste woord van Jasper S. Vooral de volgende uitspraak komt veel voorbij:

*“Ik heb spijt en wroeging. Beseft dat ik de familie Vaatstra niet die duidelijkheid heb kunnen geven waarop ze rekenden. Toch hoop ik dat ze met mijn bekentenis en veroordeling een stuk van dit alles kunnen afsluiten.”*

Naast de quotes van Jasper S. twitteren de journalisten ook af en toe beschrijvingen van zijn gedrag tijdens de zitting. Een voorbeeld van zo'n beschrijving is:

*“Jasper S. stottert en hakkelt. Haalt diep adem. Kijkt veel naar beneden.”*

Het is niet verwonderlijk dat journalisten het meest quotes en beschrijvingen van Jasper S. hebben getweet. Tijdens het proces was het namelijk de eerste en de enige keer dat Jasper S. in het openbaar zou verschijnen en zou spreken. De moord op Marianne Vaatstra heeft Nederland 13 jaar in zijn greep gehouden en logischerwijs wil het publiek weten wat voor een man het is en wat zijn motieven zijn. Met de quotes en de beschrijvingen van Jasper S., krijgt het publiek de mogelijkheid om een beeld van de man te vormen. Dit beeld is wel medebepaald door de journalist, omdat die een selectie maakt van welke quote hij of zij naar buiten brengt en hoe S. beschreven wordt. De journalisten hadden daarnaast de unieke kans om de laatste vragen over het motief voor deze moord te beantwoorden. Twitter is in dit geval door de journalisten dus gebruikt om informatie te verstrekken over het motief van Jasper S. en om het publiek en beeld te geven van de verdachte.

## 2. Rechters

Een tweede overeenkomst die zichtbaar werd na analyse van de tweets van de journalisten, was dat zij ook de rechters veelvuldig citeerden. De journalisten besteedden daarbij vooral veel aandacht aan het vraaggesprek tussen de rechters en Jasper S. Tijdens dit verhoor probeerden de rechters te achterhalen of zijn daad als moord of als doodslag berecht moest worden. Er worden veel quotes van de rechters getweet als zij doorvragen over een mogelijk moment van bezinning bij Jasper S. Aan de hand van het vraaggesprek wordt de daad van S. zoveel mogelijk gereconstrueerd. Daarbij citeren de journalisten uitspraken van de rechters wanneer zij aan Jasper S. vragen hoe het kan dat hij zich sommige aspecten van zijn daad wel herinnert en sommige niet. De journalisten laten zien dat de rechters stug blijven doorvragen over details van sommige momenten:

*“De rechter vindt het vreemd dat Jasper S. zich het een wel, het ander niet herinnert. “U weet zeker dat u niet iets uit de weggaat?” De rechter wordt een beetje boos: “Veel details weet u wel en dit niet?”*

Verder worden de rechters veel geciteerd als zij Jasper S. vragen of hij een seksverslaving heeft. Daarnaast worden de vragen van de rechters over het overmeesteren van Marianne en het kapot snijden van haar kleding

veel geciteerd. Ook komen er veel quotes voorbij van vragen van de rechters over het moment dat Marianne werd vermoord. De vraag van de rechter aan Jasper S. of Marianne nog in leven was toen hij haar keel doorsneed komt bij veel journalisten voorbij. Daarbij zijn de rechters veel geciteerd wanneer zij inschatten of Jasper S. toerekeningsvatbaar is. Ten slotte twitteren alle journalisten quotes van het uiteindelijke oordeel van de rechters dat zij moord bewezen achten en Jasper S. veroordelen tot 18 jaar cel.

Ook in dit geval is het niet verwonderlijk dat de journalisten heel veel quotes van de rechters naar buiten brengen. Het draait in deze zaak voornamelijk om het hoe en waarom van de dader (zoals we eerder al zagen) en de straf die hij krijgt opgelegd. Dat zijn de enige vragen die nog open staan tijdens deze rechtszaak. Nu de dader na 13 jaar eindelijk is opgepakt, wil het publiek weten hoe hij gestraft wordt voor zijn gruwelijke daad. De tweets laten zien hoe een rechtszaak in zijn werk gaat en hoe de rechters hun werk doen. Via de quotes geven de journalisten inzicht in de manier waarop de rechters tot hun oordeel komen. Door het vraaggesprek van de rechters met Jasper S. tot in detail naar buiten te brengen, wordt duidelijk hoe de rechters deze zaak hebben behandeld. De gedachtegang en de motivatie van de rechters wordt in kaart gebracht en dat komt ten goede aan de openbaarheid van de rechtspraak. Door de quotes van de rechters te tweeten laten de journalisten zien hoe zij tot de straf van 18 jaar zijn gekomen en dan is het aan het publiek om te beoordelen of zij vinden dat de rechters de zaak goed hebben behandeld. Ook hier bepalen de journalisten mede hoe het publiek de gerechtsgang beoordeeld, omdat zij een selectie maken van wat de rechters hebben gezegd.

### 3. *Advocaat Jasper S.*

Een derde overeenkomst die zichtbaar werd na analyse van de tweets van de journalisten, was dat zij ook de advocaat van Jasper S. regelmatig citeerden. De advocaat wordt vooral geciteerd als hij beargumenteert waarom de daad van Jasper S. volgens hem doodslag is en geen moord (een essentieel punt in deze zaak). Veel quotes beschrijven hoe de advocaat benadrukt dat Jasper S. handelde in een opwelling, zoals deze:

*“Daarna schrok hij pas 'wakker'. Angst, ontreddering, paniek was er, zegt advocaat.”*

Verder wordt de advocaat geciteerd als hij benoemt dat de familie van S. hem beschrijft als een vriendelijk, sociaal en absoluut niet agressief persoon, als hij benadrukt dat Jasper S. geen seksverslaving heeft en als hij vertelt dat S. de politie heeft geholpen door essentiële details te vertellen. Daarnaast worden veel uitspraken van de advocaat getwitterd betreffende de shockschade die de familie Vaatstra eist. In lijn met het OM stelt hij dat het strafrecht zich niet leent voor de behandeling van dit soort claims. Hij benadrukt dat Jasper S. het ook niet kan betalen waardoor hij een extra jaar moet zitten, wat hij ‘doelloze detentie’ noemt. Daarbij wordt de advocaat veelvuldig geciteerd als hij pleit voor een straf onder de 15 jaar, zoals in deze tweet:

*“Advocaat: 20 jaar is maximaal. Levenslang is nog nooit opgelegd voor enkelvoudige moord. Gemiddeld wordt voor moord 8,5 jaar opgelegd, voor doodslag minder. Straf zou beneden 15 jaar moeten blijven.”*

Ook in dit geval is de onderwerpkeuze van de journalisten en de manier waarop zij over dit onderwerp twitteren niet verrassend. De journalisten twitteren namelijk veel quotes van de advocaat, omdat dit wederhoor geeft op de uitspraken van de rechters. Als de journalisten de advocaat van Jasper S. niet aan het woord zouden laten, dan krijgt het publiek een eenzijdig beeld. Deze overeenkomst is dus niet erg verrassend

omdat het een journalistiek vereiste is om hoor en wederhoor te plegen. Als de rechter aan het woord wordt gelaten, moet ook de verdediging de kans krijgen om zijn zegje te doen en dat is wat hier gebeurt. Het publiek wordt op deze manier zo volledig mogelijk geïnformeerd. Daarnaast is het voor het publiek interessant om te horen hoe Jasper S. verdedigd wordt. De man was namelijk publiekelijk al veroordeeld en de uitspraken van de advocaat kan het publiek meer inzicht geven in de andere kant van het verhaal. De rechters nemen zowel de argumenten van het OM als die van de advocaat in overweging en voor het begrip van het publiek is het van belang dat zij ook de standpunten van de advocaat horen. De journalisten spelen daar op in.

#### 4. Getuigen-deskundigen en Officier van justitie

Een vierde overeenkomst die zichtbaar werd na analyse van de tweets van de journalisten, was dat zij frequent twitteren over de verklaringen van de psycholoog, de psychiater, de ‘milieudeskundige’ (een persoon die de jeugd van S. en zijn huidige levenssituatie heeft onderzocht) en de Officier van justitie. De verklaringen van de psycholoog, de psychiater en de milieudeskundige spelen een belangrijke rol in dit proces. Zij moeten vaststellen of Jasper S. een bepaalde stoornis heeft en in hoeverre hij toerekeningsvatbaar is. De journalisten twitteren dan ook behoorlijk wat quotes van deze getuigen-deskundigen. Daarbij leggen ze vooral de nadruk op wat de psycholoog, de psychiater en de milieudeskundige zeggen over de seksuele driften van S., over zijn egocentrische en impulsieve gedrag en over de kans op herhaling. Een voorbeeld hiervan is:

*“De psychiater zegt nu: S. scoort hoger dan gemiddeld op test voor psychopathie (volgens PLC-R, Hare), maar te weinig om psychopaat te zijn.”*

Daarnaast twitteren de journalisten veel quotes van de Officier van justitie wanneer hij zijn requisitoir houdt en uiteindelijk zijn eis formuleert. Daarbij wordt de opmerking waarmee de Officier van Justitie zijn verhaal begint herhaaldelijk getweet:

*“Officier van justitie Henk Mous begint requisitoir in zaak Vaatstra met wat Jasper S. dacht toen hij Marianne zag: ‘Do bist fan my.’”*

De Officier van justitie wordt verder vooral geciteerd als hij benoemd dat hij het zeer hinderlijk vindt dat Jasper S. een ‘selectief’ geheugen heeft en ook de foto’s van Marianne Vaatstra niet wil zien om zijn geheugen op te frissen. Voorts tweeten de journalisten veel over hoe de Officier van justitie de daad van Jasper S. en het onderzoek tot in detail doorneemt. Daarbij geven verschillende journalisten aan dat zij de gruwelijke details die in de rechtszaal worden benoemd niet naar buiten willen brengen.

Het is opnieuw niet verwonderlijk dat de journalisten het van belang vinden om de quotes van de psycholoog, de psychiater, de milieudeskundige en de Officier van justitie naar buiten te brengen. De meningen van deze personen maken het verhaal namelijk rond. Door ook de getuigen-deskundigen en de Officier van justitie aan het woord te laten, worden alle procespartijen gehoord en krijgt het publiek een compleet beeld van hoe het proces verloopt en waar de rechters hun oordeel op baseren. Daarnaast geeft het twitteren (of het juist niet twitteren) van de details die de Officier van justitie benoemt ook een beeld van de sfeer in de zaal. Door het twitteren van de uitspraken van de getuigen-deskundigen en de Officier van justitie geven de journalisten het publiek dus informatie over het verloop van de zaak, een compleet overzicht van de meningen



van alle verschillende partijen en een sfeerbeeld van de gebeurtenissen in de rechtszaal. Het is wel opvallend dat sommige journalisten er voor kiezen om gruwelijke details van de moord niet te twitteren. Ze zijn van mening dat deze details ook niet in een normaal rechtbankverslag zouden terugkomen, dat het erg confronterend is voor de familie Vaatstra om deze details te lezen en dat het voor het publiek niets toevoegt. De journalisten die ervoor kozen om de details niet naar buiten te brengen kregen daar van sommige volgers wel commentaar op. Zij stelden dat journalisten geen censuur mogen toepassen.

### 5. Familie Vaatstra

De journalisten vonden de uitspraken van de familie Vaatstra ook het twitteren waard. Zowel de vader als de zus van Marianne kwam tijdens de zitting aan het woord en zij werden door de meeste journalisten ook geciteerd. De twee quotes die daarbij veel voorbij komen zijn de volgende uitspraken van de vader van Marianne Vaatstra over het moment waarop hij bij zijn vermoorde dochter aankwam:

*“Ik heb haar gevonden. Zat op hurken bij haar en zei: Lieverd, wat ben je koud.” & “Ik krijg haar nooit meer thuis. Ze hebben haar hals afgesneden.”*

Verder wordt veel getwitterd dat Bauke Vaatstra Jasper S. een ‘rat’ noemt en verteld dat hij teleurgesteld is over de straf omdat de familie Vaatstra ‘levenslang heeft’. Daarnaast worden ook uitspraken van de zus van Marianne Vaatstra getwitterd, maar lang niet alle journalisten doen dat. Degene die dat wel hebben gedaan, twitteren vooral quotes van Wilma Vaatstra wanneer zij spreekt over het leed dat haar familie is aangedaan. Ze was erg emotioneel en dat trof ook de journalisten. Zo twitterde een van hen:

*“Nu is zus Marianne aan het woord. Het snijdt door je ziel. Bij iedereen hier in de zaal.”*

De twee uitspraken van Wilma Vaatstra die het meest worden getwitterd zijn:

*“De traan in haar ooghoek zal ik nooit vergeten” & “Famke famke, wat heb je een doodsstrijd gehad.”*

Ten slotte heeft de advocaat van de familie Vaatstra de verklaring van de moeder voorgelezen. Een klein aantal journalisten heeft hier ook uit geciteerd. Verder hebben sommige journalisten de advocaat van de Vaatstra’s geciteerd wanneer hij beargumenteert waarom de familie een schadevergoeding moet ontvangen.

Het is journalistiek gezien erg interessant voor de rechtbankverslaggevers om uitgebreid te citeren uit de verklaringen van Bauke en Wilma Vaatstra, omdat dit een extra lading geeft aan alle feitelijkheden die naar voren zijn gebracht door de andere procespartijen. De journalisten geven met het twitteren van hun uitspraken inzicht in de gevolgen die de moord op Marianne voor de familie heeft gehad. Hoewel Bauke Vaatstra voorafgaand aan de rechtszaak al veelvuldig in de media is verschenen, blijft het voor het publiek interessant om te horen wat hij en Wilma tijdens de zitting te zeggen hebben. Het is namelijk de eerste keer dat Bauke en Wilma Vaatstra publiekelijk tot Jasper S. spreken. Dit heeft als gevolg dat S. begint te huilen. Deze emotionele uitbarsting van hem is erg onverwachts en daardoor ook nieuwswaardig. Door middel van Twitter kunnen de journalisten dit nieuws direct naar buiten brengen en daar maken zij dan ook veelvuldig gebruik van. De verklaringen van de Vaatstra’s geven de rechtszaak daarnaast een emotionele lading en die is erg bepalend voor de sfeer in de rechtszaal. Door de uitspraken van de Vaatstra’s uitgebreid te twitteren, geven de

journalisten het publiek de mogelijkheid om met de familie mee te leven. Dit is dus een goed voorbeeld van de manier waarop Twitter een aanvulling kan zijn op de klassieke rechtbankverslaggeving.

### 5.3.2 Toevoegingen van de journalisten

Uit de tekstanalyse is ten tweede gebleken dat journalisten Twitter gebruiken om het publiek bepaalde zaken uit te leggen en om gebeurtenissen in de rechtszaal van commentaar te voorzien. Ze plaatsen daarbij ook persoonlijke opmerkingen en schromen niet om hun eigen mening te geven. Waarover de journalisten hun mening geven, waar zij commentaar op hebben en wat zij uitleggen aan het publiek zal in deze paragraaf worden besproken. Daarbij is ook gekeken naar onderlinge verschillen tussen de journalisten.

Uit de tweets over de zaak Vaatstra blijkt dat journalisten in dit geval Twitter het meest gebruiken om uitleg te geven aan het publiek. Opvallend is dat deze uitleg voornamelijk over praktische zaken gaat. De journalisten twitteren bijvoorbeeld veelvuldig over hoe de rechtszaak gaat verlopen. Een voorbeeld daarvan is:

*“De zitting is begonnen. We gaan luisteren naar de persoonlijke omstandigheden van Jasper S. Drie experts geven toelichting.”*

De journalisten geven daarnaast voornamelijk aan hoe lang de zitting gaat duren, wie er aan het woord komen en wanneer de uitspraak is. Verder geven sommige journalisten aan welke delen van de rechtszaak ‘live’ worden uitgezonden en waar dat gebeurt. Daarbij wordt uitgelegd waarom bepaalde zaken niet worden uitgezonden. De rechters hebben bepaald dat er geen opnames mogen worden gemaakt tijdens de feitelijke behandeling, uit respect voor Marianne. Daarnaast vertellen de journalisten dat de camera’s tijdens het laatste woord van Jasper S. ook uit moeten, omdat hij heeft aangegeven niet te willen praten als de camera’s draaien.

Naast deze praktische uitleg geven de journalisten ook duiding aan inhoudelijke zaken die tijdens de zitting voorbij komen. Ze beschrijven wat zich afspeelt in de rechtszaal en geven daar een toelichting bij. Daarbij ligt de nadruk op het vraaggesprek tussen de rechters en Jasper S. De journalisten leggen uit dat de rechters sommige vragen stellen om de mate van voorbedachte rade vast te stellen en dat de rechters op die manier proberen te achterhalen of de daad van Jasper S. moord of doodslag is. De journalisten leggen daarbij uit dat moord met voorbedachten rade is en dat doodslag in een opwelling gebeurt en dat dit verschil grote gevolgen heeft voor de uiteindelijke straf van Jasper S. Ten slotte geven de journalisten uitleg over de straf van Jasper S. Hij was voorafgaand aan de rechtszaak namelijk al publiekelijk veroordeeld tot levenslang, maar alle journalisten geven aan dat het zeer onwaarschijnlijk is dat S. die straf krijgt. Ze noemen daarbij een aantal vergelijkbare zaken, waar ook geen levenslang is gegeven. De journalisten leggen uit dat de straf niet boven de twintig jaar zal uitkomen, omdat het een enkelvoudige moord betreft. Er is maar één voorbeeld van een vergelijkbaar misdrijf waarbij levenslang werd gegeven voor een enkelvoudige moord.

Uit de tweets over de zaak Vaatstra blijkt daarnaast dat journalisten Twitter regelmatig gebruiken om de sfeer in de rechtbank te beschrijven. Daarbij geven zij ten eerste algemene beschrijvingen van de gebeurtenissen in de rechtszaal. Journalisten benoemen de ‘topdrukte’ bij de rechtbank, met de lange wachtrijen. Ze beschrijven hoe de gehele rechtbank is ingericht voor deze ene rechtszaak. Er zijn naast de zittingszaal, twee zalen voor de pers en drie zalen voor het publiek. Ze noemen het de drukste rechtszaak ooit. Daarnaast gaan de journalisten specifiek in op de sfeer tijdens de zittingen. Ze beschrijven hoe Jasper S. even

schichtig de zaal inkijkt als hij binnenkomt, hoe het soms doodstil is als Jasper S. of de familie Vaatstra aan het woord is, hoe emotioneel Jasper S. af en toe reageert, hoe hij ongemakkelijk op zijn stoel heen en weer schuift, hoe hij ineengedoken zit met zijn handen voor zijn gezicht, hoe de rechters en de Officier van Justitie soms geërgerd zijn als Jasper S. zich dingen niet herinnert en hoe de familie Vaatstra huilt. Deze beschrijvingen worden versterkt met woorden als ‘kippenvol’, ‘muisstil’, ‘bizar’ en ‘heel heftig’. Door middel van deze beschrijvingen krijgt het publiek de kans om mee te leven. Zij krijgen het gevoel zelf aanwezig te zijn in de rechtszaal. Het publiek kan zich daardoor goed inbeelden hoe het er aan toe gaat tijdens de zitting. De beschrijvingen van de journalisten zijn echter wel gekleurd, waardoor het publiek niet helemaal objectief wordt geïnformeerd over de sfeer in de zaal. Dit kan van invloed zijn op het beeld dat zij over de rechtszaak vormen.

Uit de tweets over de zaak Vaatstra blijkt als laatste dat journalisten Twitter regelmatig gebruiken om een persoonlijk opmerking te plaatsen of hun mening te geven. De persoonlijke opmerkingen hebben allereerst betrekking op wat voor impact de aanwezigheid van Jasper S. en de familie Vaatstra heeft op de journalisten. Vooral de verklaringen van Jasper S. en de familie Vaatstra maken ook gevoelens los bij de journalisten en zij aarzelen niet om deze ook te uiten. Een voorbeeld daarvan is:

*“Wat moet dit zwaar zijn voor de familie van Marianne Vaatstra die schuin voor me zitten. Merk zelf ook de impact van al deze details. Zit met een brok in mijn keel te luisteren.”*

Daaropvolgend geven verschillende journalisten ook aan dat zij sommige details niet twitteren. Twee voorbeelden daarvan zijn:

*“Erg bloederige details nu van officier van justitie. Ik laat de details even achterwege.” & “Rechter vraagt details over verkrachting. Ga ik niet over twitteren.”*

De journalisten twitteren daarnaast over de persoonlijke omstandigheden waarin zijn verkeren tijdens de zitting. Zij melden bijvoorbeeld dat ze in de perszaal zitten met een videoverbinding en dat ze daardoor niet alles in de rechtszaal goed kunnen volgen, dat ze eigenlijk een detail zouden willen googelen, maar dat dat niet kan omdat de familie Vaatstra achter hen zit en dat Wilma Vaatstra Fries praat waardoor haar verklaring soms moeilijk te begrijpen is. Daarbij benoemen de journalisten dingen die hen persoonlijk opvallen, bijvoorbeeld dat Jasper S. Marianne ‘zijn slachtoffer’ noemt en dat de rechters vaak Marian zeggen in plaats van Marianne.

De journalisten gebruiken Twitter om hun eigen mening over de rechtszaak met de lezers te delen. De journalisten geven vooral hun mening over de werkwijze van de rechters, de Officier van justitie en de advocaat van S. Zo is een journalist bijvoorbeeld van mening dat de rechter wel erg lijkt aan te koersen op tbs. Een tweede journalist vindt dat de rechter behoorlijk doorzaagt tijdens het verhoor met Jasper S. en weer een ander vindt dat de rechter, wat betreft de beoordeling van de keuze van S. voor het weiland, details over het hoofd ziet. Uit de tweets komen ook positieve meningen naar voren. Een journalist noemt de eis van het OM bijvoorbeeld een ‘prima eis’. De aanklager krijgt ook een compliment over zijn ‘sterke requisitoir’ en de advocaat van Jasper S. krijgt positieve feedback op zijn pleidooi:

*“Waardig, ingetogen pleidooi van Jan Vlug in moordzaak Vaatstra.”*

Daarnaast geven de journalisten hun mening over de verklaringen van Bauke en Wilma Vaatstra en het laatste woord van Jasper S. Een journalist noemt het verhaal van Wilma Vaatstra ‘hartverscheurend’ en een andere journalist noemt het ‘triest’ dat het gezin van Jasper S. voor altijd getekend is door zijn daden. Het commentaar op het laatste woord van S. is vooral negatief. Een journalist noemt het een ‘teleurstellend’ laatste woord en een ander benoemt dat hij het woord ‘spijt’ miste. Verder beargumenteerden sommige journalisten waarom zij bepaalde details niet twitteren. Ze zijn van mening dat het ongepast is om deze details naar buiten te brengen. Ze willen sensatie tegen gaan en vinden dat niet elk detail thuishoort in een rechtbankverslag:

*“Je kunt ook de werkelijkheid benaderen zonder in lugubere/intieme details te treden.”*

---

### Samenvatting resultaten deel 3: de tekstanalyse van de tweets

Samenvattend laat de tekstanalyse van de tweets over de zaak Vaatstra zien dat de journalisten, wat betreft deze zaak, vooral twitteren over Jasper S., de rechters, de advocaat van Jasper S., de psycholoog, de psychiater, de milieudeskundige, de Officier van justitie en de familie Vaatstra. Er werd bijna niet getwitterd over de verklaringen van de zus en een vriend van Jasper S. of over de verklaringen van de vrienden van Marianne Vaatstra. Blijkbaar was dit niet het twitteren waard. Dat valt te verklaren doordat deze personen geen essentiële rol spelen tijdens deze rechtszaak. De journalisten brachten informatie over de grote onderwerpen voornamelijk naar buiten aan de hand van quotes. Daarnaast gebruikten de journalisten Twitter om het publiek bepaalde zaken uit te leggen en om gebeurtenissen in de rechtszaal van commentaar te voorzien. Opvallend is dat zij het meest toelichting geven op het praktische verloop van de rechtszaak en dat zij minder uitleggen over inhoudelijke onderwerpen die aan bod komen. Verder werden ook persoonlijke opmerkingen geuit en schroomde men niet om hun eigen mening te geven. Ten slotte twitteren de journalisten over de sfeer en de omstandigheden in de rechtszaal en de gevoelens die van invloed zijn op hun rechtbankverslaggeving.

Deze resultaten komen overeen met de manier waarop de geïnterviewde journalisten hun twittergebruik voor de rechtbankverslaggeving beschreven. Zij zien het als een toevoeging op de klassieke rechtbankverslaggeving en het is in de praktijk terug te zien dat journalisten het ook op die manier gebruiken. Hoewel het rechtbankverslag van de journalist via de tweets op dezelfde manier is opgebouwd als een regulier rechtverslag (alle partijen worden aan het woord gelaten, de uitspraak van de rechter wordt zoveel mogelijk onderbouwd en de sfeer in de rechtszaal wordt omschreven), biedt Twitter de mogelijkheid om veel dieper in te gaan op een zaak. Via Twitter kunnen er veel meer details naar buiten worden gebracht. Het medium biedt meer ruimte voor de informatie. Wanneer gewenst kan de journalist non-stop twitteren tijdens een rechtszaak en zo kan hij veel meer informatie kwijt dan in 200 woorden. Verder biedt Twitter de lezers ook de mogelijkheid om een zaak semi-live te volgen. Ten slotte is een opvallend resultaat dat journalisten bij het twitteren dezelfde ethische codes hanteren als voor hun reguliere rechtbankverslaggeving. Het feit dat sommige journalisten geen gruwelijke details naar buiten wilde brengen, omdat zij deze ook niet zouden optekenen in hun ‘normale’ rechtbankverslag, geeft aan dat de journalisten geen andere normen en waarden hanteren tijdens het twitteren. Dit bleek ook uit de interviews.

De tekstanalyse bevestigt dat Twitter de klassieke rechtbankverslaggeving verandert. De journalisten gaan uit van dezelfde opbouw (alle partijen worden aan het woord gelaten, de uitspraak van de rechter wordt zoveel mogelijk onderbouwd en de sfeer in de rechtszaal wordt omschreven) en ze hanteren dezelfde normen en waarden wat betreft de manier waarop zij informatie verstrekken, maar aan de andere kant wordt er ook afgeweken van de 'statische verslaggeving'. Er worden meer details, quotes en meningen aan het verslag toegevoegd, waardoor de rechtbankverslaggeving in zijn essentie is veranderd. Een rechtbankverslag is in de basis (in de essentie) een 'droog' verslag met een beschrijving van de rechtszaak en duiding en uitleg van de journalist. Daarnaast schrijven de journalisten af en toe een opiniestuk over een rechtszaak of de rechtspraak. Via Twitter wordt emotie en sfeer toegevoegd aan dit 'droge' verslag. De gevoelens en de meningen van de rechtbankverslaggever zelf komen ook aan bod in de tweets en dit zie je in de reguliere rechtbankverslaggeving veel minder terug. Ten slotte is ook de interactie met het publiek sterk veranderd, doordat journalisten en lezers nu direct met elkaar kunnen communiceren. Dat zagen we terug in de tweets over de zaak Vaatstra.

Deze interactie bracht ook een 'nieuw probleem' wat betreft de openbaarheid van de rechtspraak aan het licht. Meerdere rechtbankverslaggevers gaven aan dat zij bepaalde details niet twitterden. Deze terughoudendheid riep bij sommige lezers verontwaardiging op, omdat zij van mening zijn dat journalisten geen zaken mogen achterhouden. De journalisten gaven aan dat de werkelijkheid ook benaderd kan worden zonder lugubere details te twitteren. Deze discussie laat zien dat Twitter een nieuw probleem met zich meebrengt, omdat de vraag van het publiek en het aanbod van de rechtbankverslaggevers niet meer op één lijn zitten. Het publiek verwacht dat de rechtspraak door het twitteren nog meer openbaar wordt, zodat ze het gevoel hebben 'live' aanwezig te zijn bij de zitting. De journalisten hanteren echter nog steeds de opvatting dat zij het nieuws moeten selecteren voor hun publiek. Dit is een interessant resultaat, omdat het laat zien dat het twitteren vanuit de rechtszaal als gevolg heeft dat de verwachtingen van het publiek wat betreft de rechtbankverslaggeving veranderen, maar dat de rechtbankverslaggevers hun normen en waarden tijdens het twitteren in stand houden.

---

## 6. Nabeschuwing & Conclusie

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de interviews en de tekstanalyse teruggekoppeld naar de theorie en de concepten zoals besproken in de literatuurverkenning en vergeleken met de resultaten van Ruigrok, et. al. (2011b), Malsch (2013), Van der Meer (2012), Lent (2008), Van Spanje en De Vreese (2013) en Papacharissi & De Oliveira (2012). Daarna volgt een korte conclusie.

### 6.1 Terugkoppeling naar literatuur

#### 6.1.1 Openbaarheid

Om de rechtspraak in de (deliberatieve) democratie goed te laten functioneren, eist de samenleving openbaarheid. In de huidige samenleving wordt namelijk niet getolereerd dat machtsuitoefening in het geheim plaatsvindt en daarom wordt transparantie en controleerbaarheid verwacht. De media hebben hierbij een belangrijke functie, want zij fungeren als intermediair tussen het gerecht en het publiek. Burgers zijn in hun informatievoorziening en beeldvorming van de rechtspleging namelijk voor een groot deel afhankelijk van de media, omdat zij zelf zelden een rechtszaak bijwonen (Van Vree, 2012). Het doel van de openbaarheid is onder meer het mogelijk maken van controle op de rechtspleging. Deze taak komt dus voornamelijk neer op de journalisten, omdat burgers de informatie over de rechtspraak hoofdzakelijk via de media verkrijgen. Daarbij is het noodzakelijk dat de gerechten de pers in staat stellen deze taak te vervullen. Dit houdt concreet in dat zittingen en uitspraken openbaar moeten zijn, dat uitspraken gemotiveerd moeten worden, dat vonnissen begrijpelijk zijn, dat de toegang tot de zittingen gefaciliteerd wordt, dat de pers wordt geïnformeerd over de plaats en tijd van de zittingen, dat de rechtszalen groot genoeg zijn en dat de rechters en de andere procespartijen verstaanbaar zijn (Lent, 2008). Aan de hand van de begrippen transparantie, toegankelijkheid en responsiviteit wordt hieronder besproken op welke manier de openbaarheid van de rechtspraak in de huidige samenleving functioneert.

De resultaten van de interviews laten zien dat iets minder dan de helft van de respondenten klachten heeft over de beschikbaarheid en toegankelijkheid van informatie. Ze benoemen dat de persrollen en vonnissen soms heel laat worden verstuurd, dat de rollijsten maar weinig informatie geven of helemaal niet beschikbaar zijn en dat ze naar de rechtbank toe moeten om de dagvaardingen in te zien en ze deze niet eens mogen kopiëren. Daarnaast geven de journalisten aan dat zij graag het dossier voorafgaand aan een rechtszaak zouden willen inzien, maar dat dit nog steeds niet mogelijk is. Dit is niet verwonderlijk, omdat dit bij de wet verboden is. Deze hoge mate van schriftelijkheid van de Nederlandse rechtspraak kwam ook al naar voren in het onderzoek van Malsch (2013). De resultaten van dit onderzoek laten zien dat de openbaarheid wat betreft de toegankelijkheid in de huidige samenleving niet optimaal is, omdat informatie betreffende de rechtspraak niet in alle gerechten even toegankelijk is. Doordat de informatie voorafgaand aan rechtszaken niet goed toegankelijk is, kunnen de media de interessante zaken moeilijk selecteren. Daarnaast kunnen de media de rechtspraak niet goed controleren, omdat vonnissen en uitspraken ook niet altijd worden verstrekt. De transparantie van de rechtspraak is dus ook niet goed. De gerechten stellen de media onvoldoende in staat om hun functie uit te oefenen.

Wat betreft de toegankelijkheid van de rechtszittingen zijn de respondenten tevreden. Hen is nog nooit de toegang tot een rechtszaak geweigerd. Bij uitzondering wordt de toegang van camera's of geluidsopnameapparatuur beperkt, maar de algemene conclusie luidt dat de rechtszittingen goed toegankelijk zijn. Er zijn echter wel klachten over de faciliteiten in de rechtbank. Een groot deel van de respondenten geeft aan ontevreden te zijn over de voorzieningen. Ze zijn mobiel niet bereikbaar, moeten hun communicatieapparatuur inleveren of volgen een proces via een videoverbinding. Daarnaast zijn er niet altijd fatsoenlijke perskamers en gaan de rechtbanken dicht als de rechtbankverslaggevers nog aan het werk zijn. Verder zijn niet alle rechtbanken ingesteld op een groot aantal journalisten. De toegankelijkheid van de zitting is in orde, maar de toegankelijkheid op de zitting is dus niet optimaal. Het is voor de pers wel mogelijk om rechtszaken te bezoeken, maar tijdens de zittingen worden de media allerlei manieren beperkt. Ook wat betreft de toegankelijkheid op de zittingen stellen de gerechten de media dus niet voldoende in staat om hun functie uit te oefenen. Dit geeft opnieuw een tekortkoming van de openbaarheid van de rechtspraak aan.

Wat betreft de toegankelijkheid en responsiviteit van de rechtspraak zijn de respondenten ook niet helemaal tevreden. De resultaten geven aan dat de relatie van de rechtbankverslaggevers met de rechters niet voldoet aan de wensen van de geïnterviewde journalisten. De rechtbankverslaggevers hebben geen mogelijkheid om rechters vragen te stellen over rechtszaken of om ze te spreken over actuele kwesties betreffende de rechtspraak. Zij worden journalistiek gezien beperkt in hun mogelijkheden en daar zijn ze zeer ontevreden over. De responsiviteit van de rechters is dus onvoldoende. Uit het onderzoek van Van der Meer (2012) bleek dat de rechters de relatie met de pers ook als negatief ervaren. Ze zijn bang dat ze dingen aan de pers vertellen die ze helemaal niet mogen zeggen en dat de pers hen op een verkeerde manier weergeeft. Dit zou een mogelijke verklaring kunnen zijn voor de terughoudendheid van de rechters naar de pers. De relatie met de persrechters is beter. Het grootste gedeelte van de respondenten geeft aan tevreden te zijn over deze relatie. Een enkeling benoemt dat persrechters niet altijd even goed bereikbaar zijn en dat zij niet altijd een bevredigend antwoord kunnen geven. Wat betreft de bereikbaarheid en de relatie met de voorlichters zijn de rechtbankverslaggevers tevreden, net als over de bereikbaarheid en de relatie met het Openbaar Ministerie. De toegankelijkheid en de responsiviteit van de persrechters, voorlichters en het OM is dus goed. De responsiviteit en toegankelijkheid van de rechters is echter onvoldoende en dat kan als een sterke beperking van de openbaarheid van de rechtspraak worden gezien. Responsiviteit is namelijk essentieel voor het behouden en het vergroten van het vertrouwen van de maatschappij in de rechtspraak. Daarnaast voldoet de rechtspraak op dit punt niet aan de eisen van de representatieve democratie.

Wanneer we de resultaten van de interviews vergelijken met het model 'De Ideale Rechtbank' van Malsch et. al. (2003), dan zien we dat de openbaarheid betreffende de rechtspraak in de huidige samenleving nog niet op het ideale niveau zit. Hieronder worden de punten van Malsch et. al. (2003) benoemt en de tekortkomingen van de huidige openbaarheid van rechtspraak aangegeven:

1. De burgers en de media ontvangen op eenvoudige wijze adequate informatie over de inhoud, de tijd en de plaats van de zitting (Malsch et. al., 2003). De toegankelijkheid van informatie is in de huidige samenleving niet optimaal, omdat informatie betreft de rechtspraak niet altijd op eenvoudige wijze wordt verkregen en ook niet altijd adequaat is.

2. In de rechtbank kunnen de burgers en de pers de juiste rechtszaal snel en efficiënt vinden en worden zij tijdig op de hoogte gebracht wanneer een zitting uitloopt of vervalt (Malsch et. al., 2003). De rechtbankverslaggevers hebben aangegeven dat zij niet op de hoogte worden gesteld als een zitting uitloopt of opvalt en zij zouden dit graag anders zien. Op dit punt is de toegankelijkheid van de rechtspraak dus ook nog niet optimaal.
3. In de rechtszaal zijn alle procespartijen goed te zien en te verstaan (Malsch et. al., 2003). Verschillende respondenten hebben aangegeven dat zij de zittingen soms via een videoverbinding moeten volgen en zij zien dit als een handicap. Daarnaast is de geluidskwaliteit in de rechtszalen ook niet altijd goed. Dit is ook een beperking van de toegankelijkheid.
4. Daarnaast is er voldoende ruimte voor het publiek en de pers (Malsch et. al., 2003). De respondenten hebben aangegeven dat lang niet alle rechtbanken bij grote zaken voldoende ruimte hebben voor de pers. Dit wordt als een grote beperking van de toegankelijkheid gezien.
5. De pers beschikt over voldoende middelen om de zitting te registreren (zoals een perstafel en stopcontacten). De resultaten van de interviews laten zien dat er niet voldoende perskamers zijn en dat de aanwezige perskamers niet allemaal voldoen. Dit betreft opnieuw een beperking van de toegankelijkheid van de rechtspraak.
6. Camera's worden toegestaan (Malsch et. al., 2003). De respondenten hebben aangegeven dat zij nog niets hebben gemerkt van de verruiming van de cameratoegang zoals vastgelegd in de Persrichtlijn 2013. De cameratoegang wordt nog veel beperkt en een goed onderbouwde motivering daarvoor ontbreekt regelmatig. Dit is een beperking van de toegankelijkheid en transparantie van de rechtspraak.
7. Na de rechtszaak hebben de burgers en de pers beschikking tot het vonnis (Malsch et. al., 2003). Een aantal respondenten hebben aangegeven dat zij niet altijd de beschikking hebben tot het vonnis, of dat zij het pas heel laat ontvangen. Dit is een beperking van de transparantie en de responsiviteit van de rechtspraak.

Wanneer we de resultaten van de interviews vergelijken met het ideaalbeeld van de geïnterviewde journalisten wat betreft de relaties met rechters, persrechters, voorlichters, het OM en de persrichtlijn (paragraaf 5.1.9), blijkt dat de huidige werkelijkheid nog niet overeenkomt met dit ideaalbeeld:

- Openheid van rechters naar de media: de geïnterviewde journalisten geven aan dat zij niet bij rechters terecht kunnen met vragen over rechtszaken of kwesties betreffende de rechtspraak.
- Geïnformeerde persrechters: de geïnterviewde journalisten geven aan dat persrechters niet altijd volledig op de hoogte zijn van de rechtszaken en ook niet altijd inhoudelijke vragen kunnen beantwoorden. Daarnaast hebben niet alle journalisten mobiele telefoonnummers van persrechters en kunnen zij hen niet altijd bereiken, vooral niet buiten kantooruren.
- Behulpzame voorlichters: de geïnterviewde journalisten geven aan dat voorlichters hen niet altijd tegemoet kunnen komen in hun wensen en verzoeken.
- Geïnformeerde en behulpzame persofficiëren: de geïnterviewde journalisten geven aan dat het OM buiten kantooruren niet altijd bereikbaar is.



- Informatie is beschikbaar en toegankelijk: de geïnterviewde journalisten geven aan dat rollijsten, dagvaardingen, vonnissen en uitspraken niet altijd op tijd en niet allemaal per e-mail worden verstrekt. De informatie op de rollijsten en dagvaardingen is daarnaast summier.
- De zittingszaal is toegankelijk: de geïnterviewde journalisten geven aan dat hun apparatuur (camera's, geluidsopnameapparatuur, telefoons, laptops en tablets) niet altijd wordt toegelaten tot de rechtszaal en de journalisten moeten een zaak soms volgen via een videoverbinding.
- Goede faciliteiten rechtbank: de geïnterviewde journalisten geven aan dat niet in alle rechtbanken overal WiFi is, er niet altijd een perskamer is, er soms onvoldoende stopcontacten zijn, journalisten niet altijd overal mobiel bereikbaar zijn, journalisten niet overal beschikking hebben over hun apparatuur en in de rechtszalen de geluidskwaliteit niet altijd goed is. Daarnaast sluit de rechtbank soms al terwijl journalisten nog aan het werk zijn.
- Uniforme toepassing persrichtlijn: de persrichtlijn 2013 wordt niet door alle gerechten op dezelfde manier gehanteerd en toegepast. Wanneer er wordt afgeweken van de persrichtlijn dan wordt de reden daarvoor niet altijd kenbaar gemaakt of onderbouwt.

De tekortkomingen betreft de openbaarheid van de rechtspraak in de huidige samenleving komen overeen met de resultaten van het onderzoek van Lent (2008). Lent (2008) constateert dat de openbaarheid van de rechtspraak in Nederland blijft steken op het algemeen niveau van informatie over wat de rechtspraak inhoudt. Ook zij stelt vast dat journalisten klagen over de beperkte openbaarheid van de rechtspraak. Volgens haar pleiten journalisten voor het operationaliseren van de openbaarheid van de rechtspraak en een verbetering van de faciliteiten voor de media. In het onderzoek wordt ook benoemd dat de geluidskwaliteit in de rechtszalen te wensen over laat en dat de journalisten graag (minimaal) een fotokopie van dagvaardingen en vonnissen tot hun beschikking zouden willen hebben.

### 6.1.2 Rol van de media in de rechtsstaat

De meeste burgers hebben geen directe ervaring met het strafrechtelijk systeem en bezoeken ook geen rechtszittingen. Wat betreft de informatie en beeldvorming over de rechtspraak zijn zij dus grotendeels afhankelijk van de berichtgeving in de media (Vanderveen, 2011; Jonkers, 2013). De media leggen verschillende accenten in hun rechtbankverslaggeving, waardoor er geen sprake is van eenvormige invloed op de samenleving. In de volgende paragrafen wordt aangegeven op welke manieren de journalisten met hun tweets over de zaak Vaatstra het publiek beïnvloeden aan de hand van nieuwsselectie, gatekeeping, agendasetting, priming, framing en personalisering en hoe de medialogica is terug te vinden in de tweets.

Uit de analyse van de tweets is gebleken, dat de journalisten in hun berichtgeving een selectie hebben gemaakt van wat zich tijdens de rechtszaak heeft afgespeeld. Zij kunnen niet alles naar buiten brengen en selecteren het nieuws voor hun volgers (nieuwsselectie). Zij beslissen voor het publiek wat relevant is en geven dit door via de tweets (gatekeeping). Er zijn vijf overeenkomsten wat betreft de onderwerpkeuze van de journalisten. De journalisten twitteren wat betreft de zaak Vaatstra voornamelijk over Jasper S., de rechters, de advocaat van Jasper S., de psycholoog, de psychiater, de milieudeskundige, de Officier van justitie en de familie Vaatstra. In de tweets is dus een sterke mate van personalisering te zien. Deze personen hadden volgens de journalisten blijkbaar de grootste nieuwswaarde. De zus en vriend van Jasper S. en de vrienden van Marianne

Vaatstra worden nauwelijks genoemd. Door de nadruk op de acht personen te leggen (vooral op Jasper S.), bepalen de journalisten waarover het publiek gaat praten en nadenken (agendasetting). Doordat deze onderwerpen steeds weer worden herhaald neemt de toegankelijkheid van deze onderwerpen in het geheugen toe, waardoor de gepercipieerde belangrijkheid van de onderwerpen toeneemt en het publiek de onderwerpen ook belangrijker gaat vinden. Als gevolg hiervan zal die informatie gebruikt worden bij de receptie, interpretatie en beoordeling van latere informatie over de zaak Vaatstra. Uit de resultaten is dus gebleken dat het publiek op meerdere niveaus is beïnvloed door de tweets van de journalisten.

In tegenstelling tot het onderzoek van Van Spanje en De Vreese (2013) is uit de tekstanalyse van dit onderzoek niet gebleken dat de journalisten negatieve frames gebruiken in hun tweets. In het onderzoek van Van Spanje en De Vreese kwam naar voren dat de rechtspraak in de periode van 1992-2012 op een negatieve manier is geframed. Daarbij werden vooral de optredens van de rechters als negatief bestempeld. Er werd veel kritiek op hen geuit en ze werden beticht van partijdigheid. In de tweets over de zaak Vaatstra wordt er geen kritiek geuit op de rechters of de rechtspleging. Er is dus geen sprake van negatieve framing in de tweets over de zaak Vaatstra. In de tweets van de journalisten over de zaak Vaatstra overheerst wel de medialogica in plaats van de rechtbanklogica. Berichten worden op hoge snelheid getwitterd. Er is sprake van oppervlakkige actualiteitsverslaggeving. Het doel is namelijk om informatie openbaar te maken en beschikbaar te stellen aan het publiek. Daarbij wordt duiding gegeven aan de informatie en commentaar en uitleg toegevoegd.

### 6.1.3 Het veranderende medialandschap

Het medialandschap heeft enkele grote veranderingen ondergaan. In de literatuurverkenning zijn deze veranderingen beschreven en de gevolgen ervan voor de journalistiek benoemd. Aan de hand van resultaten van de interviews en de tekstanalyse wordt beschreven wat voor gevolgen de veranderingen in het medialandschap hebben voor de rechtbankjournalistiek in de huidige samenleving.

#### *Invloed van social media op de rechtbankverslaggeving*

Uit het onderzoek van Hermans, Vergeer en Pleijter (2011) is gebleken dat journalisten social media als een extra communicatievorm zien voor (aanvullende) informatie, die niet direct past binnen de traditionele berichtgeving. Daarbij hebben zij geen beperkingen wat betreft ruimte en formats en kunnen ze op geheel eigen wijze verslag doen. Tevens hebben ze via social media meer interactie met het publiek en gaat het communicatieverkeer veel sneller. Deze resultaten van Hermans, Vergeer en Pleijter komen overeen met de resultaten in dit onderzoek. De respondenten zien ook de voordelen in van het gebruik van Twitter voor de rechtbankverslaggeving. Uit de tekstanalyse blijkt daarnaast dat journalisten Twitter gebruiken om uitleg te geven aan het publiek over praktische en inhoudelijke zaken. Opvallend is dat zij het meest toelichting geven op het praktische verloop van de rechtszaak en dat zij minder uitleggen over inhoudelijke onderwerpen die aan bod komen. Verder geven zij uitleg over het verloop van de rechtszaak, bijvoorbeeld over welke personen er zullen gaan spreken, structuur aan in de tweets van de journalisten. Bovendien twitteren de journalisten ook over de sfeer en de omstandigheden in de rechtszaal en de gevoelens die van invloed zijn op hun rechtbankverslaggeving. Daarnaast geven ze hun mening over het verloop van de rechtszaak en het handelen van de procespartijen. Dit resultaat laat zien dat Twitter een extra dimensie geeft aan de reguliere

rechtbankverslaggeving, omdat het medium de mogelijkheid biedt om persoonlijke gevoelens en meningen te uiten en om aan de hand van details dieper in te gaan op de sfeer in de rechtszaak. Dit resultaat is een aanvulling op de resultaten van Hermans, Vergeer en Pleijter (2011).

De tekstanalyse bevestigt dat Twitter de klassieke rechtbankverslaggeving verandert. Hoewel het rechtbankverslag van de journalist via de tweets op dezelfde manier is opgebouwd als een regulier rechtverslag (alle partijen worden aan het woord gelaten, de uitspraak van de rechter wordt zoveel mogelijk onderbouwd en de sfeer in de rechtszaal wordt omschreven) en dezelfde normen en waarden worden gehanteerd wat betreft de manier waarop zij informatie verstrekken, wordt er ook afgeweken van de 'statische verslaggeving'. Er worden meer details, quotes, meningen en sfeeraanduidingen aan het verslag toegevoegd, waardoor de rechtbankverslaggeving in zijn essentie is veranderd. Een rechtbankverslag is in de basis (in de essentie) een 'droog' verslag met een beschrijving van de rechtszaak en duiding en uitleg van de journalist. Daarnaast schrijven de journalisten af en toe een opiniestuk over een rechtszaak of de rechtspraak. Via Twitter wordt emotie en sfeer toegevoegd aan dit 'droge' verslag. De gevoelens en de meningen van de rechtbankverslaggever zelf komen ook aan bod in de tweets en dit zie je in de reguliere rechtbankverslaggeving veel minder terug. Hier is dus een verschuiving te zien van de informatiefunctie naar de vermaakfunctie (infotainment), overeenkomstig met de resultaten van Malsch (2003), Brants (2005), Corstens (2011), Ruigrok et. al. (2011a; 2011b). Het nieuws wordt meer met emotie gemengd, wat ook naar voren kwam in het onderzoek van Papacharissi en De Oliveira (2012).

Ten slotte is ook de interactie met het publiek sterk veranderd, doordat journalisten en lezers nu direct met elkaar kunnen communiceren. Deze interactie bracht ook een 'nieuw' probleem wat betreft de openbaarheid van de rechtspraak aan het licht. De vraag van het publiek en het aanbod van de rechtbankverslaggevers zit namelijk niet meer op één lijn. Het publiek verwacht dat de rechtspraak door het twitteren nog meer openbaar wordt, zodat ze het gevoel hebben 'live' aanwezig te zijn bij de zitting. De journalisten hanteren echter nog steeds de opvatting dat zij het nieuws moeten selecteren voor hun publiek. Dit is een interessant resultaat, omdat het laat zien dat het twitteren vanuit de rechtszaal als gevolg heeft dat de verwachtingen van het publiek wat betreft de rechtbankverslaggeving veranderen, maar dat de rechtbankverslaggevers hun normen en waarden tijdens het twitteren in stand willen houden.

### **Rechtspraak TV**

De Raad voor de rechtspraak is begin dit jaar begonnen met een proef met het uitzenden van rechtszaken. De proef wordt uitgevoerd om te onderzoeken of er belangstelling is bij het publiek voor het 'live' volgen van rechtszaken via het internet of de televisie. Daarbij vraagt de Raad voor de rechtspraak echter niet naar de mening van de pers over dit idee. De resultaten van de interviews geven het gedachtegoed van de rechtbankverslaggevers over het uitzenden van rechtszaken weer. De resultaten van de interviews laten zien dat ruim de helft van de rechtbankverslaggevers het prima vindt als rechtszaken worden uitgezonden op televisie of internet. Zij denken dat het de rechtspraak een stuk zichtbaarder maakt in de maatschappij en zien ze het als een nieuwe vorm van openbaarheid. Een aantal van hen denkt echter ook dat het maar weinig mensen aan zal spreken om een rechtszaak helemaal te volgen. Hoewel zij er dus niet op tegen zijn, denken zij

dat het in de praktijk niet veel animo zal krijgen. Maar vier van de elf respondenten zijn overtuigd tegen het uitzenden van rechtszaken.

### *Burgerjournalistiek*

De journalistiek heeft in het veranderende medialandschap ook te maken met de opkomst van burgerjournalistiek. De resultaten van de interviews laten zien wat voor gevolgen de opkomst van de burgerjournalistiek heeft voor de rechtbankverslaggeving. Uit de interviews is gebleken dat de respondenten de burgerjournalistiek niet terugzien in de rechtszaal. Daarnaast hebben zij er ook niets op tegen als burgers zich met rechtbankverslaggeving bezighouden. Ze zijn van mening dat burgers de vrijheid hebben om het te doen. De rechtbankverslaggevers zijn het wel met elkaar eens dat mensen waarschijnlijk toch eerder voor een kwaliteitsmedium kiezen en dat burgers maar een klein bereik zullen hebben. De burgerjournalistiek blijkt dus (bijna) geen invloed te hebben op de rechtbankverslaggeving.

### *Persrichtlijn 2013*

De resultaten van de evaluatie van de Persrichtlijn 2013 komen voor een groot deel overeen met de resultaten van de evaluatie van de Persrichtlijn 2008 (Novum, 2008; Ruigrok et. al., 2011b). Uit de evaluatie van Novum (2008) bleek dat journalisten vooral problemen hadden met het ontvangen van informatie. Van uniformiteit, wat betreft de wijze waarop informatie (rollijsten en dagvaardingen) wordt verstrekt, bleek geen sprake. De inzage van de dagvaardingen bleek niet altijd even toegankelijk en de informatie op de rollijsten werd omschreven als zeer summier. Uit het onderzoek van Ruigrok et. al. (2011b) bleek ook dat de richtlijn op een aantal punten nog niet werkte. In het onderzoek kwam naar voren dat niet alle gerechten de rollijsten gratis verstrekken, de vonnissen niet altijd op tijd beschikbaar zijn, de dagvaardingen niet altijd konden worden ingezien en dat de bereikbaarheid van de voorlichting buiten werktijd onvoldoende is. Verder waren de rechtbankverslaggevers ontevreden over de toepassing van de regels over de apparatuur die is toegestaan in de rechtszaal. Daarnaast voorzag de richtlijn niet in regels over het gebruik van Twitter en mogelijkheden om informatie op internet te zetten en waren de faciliteiten voor verslaggevers in de rechtbanken op het vlak van nieuwe mediatechnologie ontoereikend (Ruigrok et. al., 2011b).

De resultaten van de interviews laten zien dat de problemen die in de evaluatie van de Persrichtlijn 2008 naar voren kwamen, nog niet zijn opgelost. Ondanks de nieuwe regels wordt het twitteren af en toe nog verboden en het filmen of opnemen van geluid wordt zelfs regelmatig verboden. De respondenten geven aan dat de toepassing van de persrichtlijn wat betreft het twitteren en opnemen van beelden of geluid verschilt per rechtbank. De respondenten zijn vooral ontevreden over het feit dat de regels niet uniform worden toegepast en dat de verboden niet voldoende worden gemotiveerd. Daarnaast is er nog steeds geen uniformiteit wat betreft het verstrekken van de informatie, zijn de dagvaardingen nog steeds niet altijd goed toegankelijk, is de informatie op de rollijsten nog steeds summier, zijn de vonnissen niet altijd op tijd beschikbaar, is er nog steeds geen uniformiteit wat betreft de toegang van apparaten, zijn de faciliteiten op het gebied van nieuwe mediatechnologie in sommige rechtbanken nog steeds ontoereikend en is de bereikbaarheid van de rechters nog steeds onvoldoende. De persrichtlijn 2013 leidt in de praktijk dus nog niet tot verbetering.

Het grootste gedeelte van de respondenten is echter wel tevreden over de inhoud van de persrichtlijn. Men geeft aan het nuttig te vinden dat er regels op papier staan. Daarnaast worden zij er niet door gehinderd in hun werk. Dit is een verbetering ten opzicht van de Persrichtlijn 2008, want uit het onderzoek van Ruigrok et al. (2011b) bleek dat iets minder dan de helft van de rechtbankverslaggevers de regels en beperkingen van de Persrichtlijn te streng vonden. De klacht blijft echter bestaan dat de Persrichtlijn 2013 niet overal op dezelfde manier wordt toegepast. Ten slotte geven de respondenten als verbeterpunten aan dat zij graag worden ingelicht als een zaak wordt aangehouden, dat de dagvaardingen en vonnissen door iedere rechtbank per e-mail worden verstuurd, dat het contact met rechters verbetert en dat er een oplossing wordt gezocht voor het capaciteitsgebrek in rechtszalen.

## 6.2 Antwoorden op de hoofdvragen

In dit onderzoek stonden de volgende drie hoofdvragen centraal: 'Hoe definiëren journalisten hun relatie tot rechters, persrechters, voorlichters, Openbaar Ministerie en de persrichtlijn?', 'Wat vinden journalisten van de huidige ontwikkelingen wat betreft de rechtbankverslaggeving en hoe zien zij de toekomst van de rechtbankverslaggeving?' en 'Op welke manier maken journalisten gebruik van Twitter voor hun rechtbankverslaggeving?'. Op basis van de interviews met rechtbankverslaggevers en de tekstanalyse van de tweets van de journalisten kunnen de volgende conclusies worden getrokken. Ten eerste definiëren de journalisten hun relatie met rechters als ontoereikend. Ze hebben geen mogelijkheid om rechters vragen te stellen over rechtszaken of om ze te spreken over actuele kwesties betreffende de rechtspraak. De journalisten definiëren hun relatie met persrechters, voorlichters en het OM als goed, omdat zij hen goed kunnen bereiken en het onderlinge contact naar wens is. Daarnaast zijn de rechtbankverslaggevers tevreden over de inhoud van de Persrichtlijn 2013, maar zeer ontevreden over het functioneren van de persrichtlijn. De richtlijn wordt nog steeds niet uniform toegepast wat betreft de toegankelijkheid van de rechtszaal (twitteren en het opnemen van beeld en geluid) of het verstrekken van informatie. Wat betreft de toegankelijkheid van de zittingen zijn de rechtbankverslaggevers wel tevreden.

Ten tweede zijn de rechtbankverslaggevers positief over de invloed van social media op de rechtbankverslaggeving. Zij zien vooral de voordelen in van het gebruik van Twitter voor de rechtbankverslaggeving. Daarnaast staan de rechtbankverslaggevers ook positief tegenover het uitzenden van rechtszaken op internet of televisie. Zij denken dat het de rechtspraak een stuk zichtbaarder maakt in de maatschappij en zien het als een nieuwe vorm van openbaarheid. Ze twijfelen echter wel of er ook animo is voor het 'live' volgen van rechtszaken. Daarnaast kan worden geconcludeerd dat de respondenten burgerjournalistiek niet terugzien in de rechtszaal. Ze staan positief tegenover het idee van burgerjournalistiek, maar denken ook dat mensen eerder voor een kwaliteitsmedium kiezen. Ten slotte zien de respondenten de toekomst van de rechtbankverslaggeving met vertrouwen tegemoet. Ze denken dat rechtbankverslaggeving altijd relevant zal blijven, in welke vorm de verslagen ook zullen verschijnen. De rechtbankverslaggevers zijn van mening dat er altijd behoefte zal blijven aan journalisten die de rechtspraak voor het publiek toegankelijk maken en de rechterlijke macht controleren.

Ten derde kunnen we concluderen dat Twitter de klassieke rechtbankverslaggeving verandert. De opbouw van het verslag vanuit de rechtszaal en de waarden en normen die de journalisten bij het twitteren

hanteren zijn nog steeds dezelfde, maar er worden meer details, quotes, meningen en sfeeraanduidingen aan het verslag toegevoegd. Een rechtbankverslag is in essentie een 'droog' verslag met een beschrijving van de rechtszaak en duiding en uitleg van de journalist. Via Twitter wordt hier emotie en sfeer aan toegevoegd. De gevoelens en meningen van de rechtbankverslaggever zelf komen ook aan bod in de tweets en dit zie je in de reguliere rechtbankverslaggeving veel minder terug. Journalisten gebruiken Twitter dus om informatie, opinie, sfeer en emotie toe te voegen aan hun reguliere rechtbankverslag. Daarbij is de interactie met het publiek verbeterd, doordat journalisten en lezers direct met elkaar kunnen communiceren.

## 7. Discussie

In dit hoofdstuk wordt een kritische reflectie op mijn onderzoek uiteengezet en aanbevelingen voor vervolgonderzoek benoemd.

Mijn onderzoek heeft de bevindingen van eerder onderzoek bevestigd en aangevuld. Er moeten echter wel een aantal kanttekeningen worden geplaatst bij mijn methode van onderzoek en de resultaten. Ten eerste zijn een groot deel van mijn bevindingen gebaseerd op de interviews met elf journalisten. Hoewel zij representatief zijn voor de rechtbankverslaggevers in Nederland, blijft het een klein aantal. Om de betrouwbaarheid en validiteit van dit onderzoek te vergroten, moet in een vervolgstudie een groter aantal rechtbankverslaggevers worden geïnterviewd. De omvang van de tweets is wel voldoende om de resultaten van de tekstanalyse mee te valideren. De resultaten kunnen echter niet gegeneraliseerd worden, omdat de analyse is beperkt tot de tweets van één casus (de zaak Vaatstra). De resultaten geven wel een eerste inzicht in de manier waarop journalisten van Twitter gebruiken voor hun werk en vervolgonderzoek is naar aanleiding van mijn resultaten zeker interessant. Daarbij zou ook kunnen worden onderzocht wat er van de tweets van journalisten is terug te zien in de rechtbankverslagen in de krant, op de radio of op televisie. Wat komt er terug in de tekst en welke informatie die wel is getwittert, wordt weggelaten in de uiteindelijke berichtgeving? Om het beeld van de relatie tussen de pers en de rechtspraak helemaal compleet te maken, is vervolgonderzoek naar de meningen van de communicatiemedewerkers van de rechtbanken nog interessant.

Wat betreft de methode van mijn onderzoek zijn er ook nog een aantal kritische opmerkingen te maken. De inductieve methode van de tekstanalyse is ten eerste erg tijdrovend en daarnaast niet erg betrouwbaar, doordat de open codering nooit helemaal objectief is. Bij herhaling van de analyse door een andere onderzoeker staat dus niet vast dat er dezelfde resultaten naar voren komen. Daarmee zijn de resultaten niet voldoende valide om te generaliseren. De analysemethode van de interviews bleek echter wel zeer effectief en meer valide, doordat de codering werd gestuurd door de vooropgestelde thema's.

Wanneer ik mijn methode van interviews met de methode van enquêtes van Ruigrok et. al. (2011b) vergelijk, dan kan ik stellen dat de interviews een nog beter inzicht hebben gegeven in de ervaringen van journalisten. De antwoorden van de geïnterviewde journalisten wijken niet sterk af van de antwoordmogelijkheden van Ruigrok et. al. (2011b), maar de voorbeelden die de respondenten benoemen in de interviews geven verdieping aan deze standaardantwoorden. Ik ben dus van mening dat de interviews de resultaten van Ruigrok et. al. (2011b) hebben verdiept. Het nadeel van interviews ten opzichte van enquêtes is dat het een meer bewerkelijke methode is en de resultaten minder valide zijn, omdat bij de verwerking van de antwoorden de interpretatie van de onderzoeker van invloed kan zijn.

## 8. Literatuur

- Beyens, K. (2000). *Straffen als sociale praktijk: Een penologisch onderzoek naar straftoemeting*. Vubpress.
- Boer, de G. (2011). *Wel camera's in de rechtszaal*. Op [robzijlstra.wordpress.com](http://robzijlstra.wordpress.com), geraadpleegd op 15-05-2013  
<http://robzijlstra.wordpress.com/2011/10/26/rechtspraak-tv/>
- Brants, C., & Brants, K. (2002). Vertrouwen en Achterdocht: De Driehoeksverhouding Justitie-Media-Burger. *Justitele Verkenningen*, 6(2), 8-28.
- Brants, C.H. (2005). Trial by media: publiciteit in het vooronderzoek. In: J. Reijntjes, *Praktisch Strafrecht*. Liber amicorum, Nijmegen.
- Breedveld, W. (2008). *Media en rechtspraak in de ban van het kwaad*. Lezing op symposium Rechtspraak en Media van SURRF: Samenwerking tussen de Utrechtse Rechtbank en de Rechtenfaculteit. Universiteit Utrecht
- Briggs, A. en Burke, P. (2002). *Sociale geschiedenis van de media. Van boekdrukkunst tot internet*. Nijmegen: SUN. Hieruit hoofdstuk 3: Media en publieke sfeer in vroegmoderne Europa, 85-88
- Bunt, H. van de, de Keijser, J. en Elffers, H. (2004). Responsieve rechters. *Rechtstreeks* 2004-2.
- Cohen, B. (1963). *The press and foreign policy*. Princeton (NJ): Princeton University Press.
- Corstens, G. J. M. (2009a). *Magistraat 2.0 – de update*. Voordracht op Jaarcongres Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak. Op [www.rechtspraak.nl](http://www.rechtspraak.nl), geraadpleegd op 11-05-2013  
<http://www.rechtspraak.nl/Organisatie/HogeRaad/OverDeHogeRaad/publicaties/Pages/Vertrouwen-in-de-rechtspraak.aspx>
- Corstens, G. J. M. (2010). *Media en rechtspraak in Nederland*. Op [www.rechtspraak.nl](http://www.rechtspraak.nl), geraadpleegd op 11-05-2013. <http://www.rechtspraak.nl/Organisatie/HogeRaad/OverDeHogeRaad/publicaties/Pages/MediaenrechtspraakinNederland.aspx>
- Corstens, G. J. M. (2011). *Vertrouwen in de rechtspraak*. Voordracht tijdens de discussiebijeenkomst 'Rechters van deze tijd', georganiseerd door het Montesquieu Instituut. Den Haag. Op [www.rechtspraak.nl](http://www.rechtspraak.nl), geraadpleegd op 11-05-2013. <http://www.rechtspraak.nl/Organisatie/HogeRaad/OverDeHogeRaad/publicaties/Pages/Vertrouweninderechtspraak.aspx>
- Crone, P. (2012). *Media zijn alleen maar uit op bloed*. Op [www.rtlnieuws.nl](http://www.rtlnieuws.nl), geraadpleegd op 06-05-2013.  
<http://blogs.rtlnieuws.nl/pepijn-crone/680-media-zijn-alleen-maar-uit-op-bloed.html>
- Crone, P. (2013). *Transcript 5*.
- Dubnick, M. (2005). Accountability and the promise of performance. In search of the mechanisms. *Public Performance & Management Review*, 28(3), 276-417.
- Duits, L. (2012). *Twitternieuws versus televisienieuws: de bajonet versus de Playstation*. Op [www.denieuwereporter.nl](http://www.denieuwereporter.nl), geraadpleegd op 15-05-2013  
<http://www.denieuwereporter.nl/2012/06/twitternieuws-versus-televisienieuws-de-bajonet-versus-de-playstation/>
- Eerdmans, J. (2007) Het debat over lekenrechtspraak: de politieke opmaat. *Rechtstreeks* 2007-1, p.9-13.
- Engelen, E. R. & M. Sie Dhian Ho. (2004). *De staat van de democratie. Democratie voorbij de staat*. Amsterdam University Press, Amsterdam



- Entman, R. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, 51-58.
- Evers E. (2007). *Kwalitatief interviewen: kunst en kunde*. Den Haag: uitgeverij LEMMA
- Feuth, L. (2010). *Publiekelijk veroordeeld. Een onderzoek naar de botsing tussen de informatievrijheid (art. 10 EVRM) en de onschuldpresumptie (art. 6 EVRM) bij publiciteit over strafrechtpleging*. Universiteit van Tilburg.
- Galtung, J. & Ruge, H. M. (1965) The Structure of Foreign News. The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Norwegian Newspapers. *Journal of Peace Research*, vol. 2 no. 1, 64-90
- Gans, H.J. (1980). *Deciding what's news – A study of CBS Evening News, NBC Nightly News, Newsweek and Time*. New York: Vintage/Random House
- Ginniken, J. van (2002) *De schepping van de wereld in het nieuws: de 101 vertekeningen die elk 1 procent verschil maken*. Alphen aan den Rijn: Kluwer
- Gommer, H. (2008). Afscheid van het mythisch gezag. *Trema*, 31(2), 54-59.
- Habermans, J.(1962). *Strukturwandel der Öffentlichkeit: Untersuchungen zu einer Kategorie der bürgerlichen Gesellschaft*. Frankfurt.
- Habermas, J. (1964) The public sphere: An encyclopedia article. *New German Critique*, 3, 49-55.
- Hagen, P. (2005). *Waar is de rechtbankverslaggever?* Op [www.nrc.nl](http://www.nrc.nl), geraadpleegd op 13-05-2013, [http://vorige.nrc.nl/thema\\_archief\\_oud/krantachteraf/article1860479.ece](http://vorige.nrc.nl/thema_archief_oud/krantachteraf/article1860479.ece)
- Harcup, T. & O'Neill, D. (2001). What Is News? Galtung and Ruge revisited. *Journalism Studies*, 2(2), 261-280.
- Hermans, E. A. H. M., Vergeer, M. R. M., & Pleijter, A. R. J. (2011). *Nederlandse journalisten in 2010. Onderzoek naar de kenmerken van de beroepsgroep, professionele opvattingen en het gebruik van digitale media in het journalistieke werk*. Nijmegen: RU.
- Jonkers, P. (2013). Zet transparantie liever in voor bekritisbaarheid dan voor vertrouwen. In D. Broeders et al. (red.), *Speelruimte voor transparantere rechtspraak*, WRR-verkenning 26, 449-470. Amsterdam: AUP.
- Kester, B. en N. Ruigrok (2012). Grenzen aan de openbaarheid. *De Helling* 3: 31–33.
- Klomp, C. (2010). *#Twitcourt – Live vanuit de rechtszaal*. Op [www.denieuwereporter.nl](http://www.denieuwereporter.nl), geraadpleegd op 15-05-2013 <http://www.denieuwereporter.nl/2010/11/twitcourt-live-vanuit-de-rechtszaal/>
- Klomp, C. (2011). *Rechtspraak is niet openbaar*. Op [rechtbankverslaggever.wordpress.com](http://rechtbankverslaggever.wordpress.com), geraadpleegd op 11-05-2013. <http://rechtbankverslaggever.wordpress.com/2011/06/12/rechtspraak-is-niet-openbaar/>
- Konings, K. (2012). Recht en social media. *Recht in de informatiesamenleving*, 1(1).
- Lent, L., van. (2008). *Externe openbaarheid van het strafproces*. Den Haag.
- Lewin, Kurt. (1943). Forces behind food habits and methods of change. *Bulletin of the National Research Council* 108: 35–65.
- Malsch, M. (2004). Persvoorlichting en rechtbankverslaggeving. *Rechtstreeks* 2/2004. Den Haag.
- Malsch, M. (2005). Geregisseerde openbaarheid: het om en de zichtbaarheid van transacties, *Justitiële Verkenningen* 6: 113–127.

- Malsch, M. (2013). Een transparanter strafrechtssysteem in Nederland? Mogelijkheden en onmogelijkheden van meer openbaarheid. In D. Broeders et al. (red.), *Speelruimte voor transparantere rechtspraak*, WRR-verkenning 26, 265-290. Amsterdam: AUP.
- Malsch, M. en E. de Bakker. (2003). Niet-professionele procesdeelnemers over de rechtspraak: inleiding. *Recht der Werkelijkheid*, p.3-12.
- Malsch, M., Van den Berg, F., De Bruijn, I., de Keijser, J., & Nijboer, H. (2003). *De ideale rechtbank: openbaarheid en gerichtheid op de buitenstaander*. 117-134.
- Meer, J. van der. (2012). *Rechtspraak vs. Journalistiek. Onderzoek naar de relatie tussen de rechterlijke macht en de journalistiek*. Erasmus Universiteit Rotterdam
- Mije, P., van der. (2013). Interview Saskia Belleman: Twitteren kweekt begrip. *Rechtspraak* 2013-1.
- Mommers, L. & Zwenne, G.J. (2010). *Publiceer nu eens alle rechterlijke uitspraken; dan controleren we de rechterlijke macht pas echt*. NRC Handelsblad 2 juli 2010.
- Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR). (2012). *Naar een toekomstbestendige rechtspraak*. NVvR Jaarplan 2012. Op [www.nvvr.org](http://www.nvvr.org), geraadpleegd op 11-05-2013. [http://www.nvvr.org/view.php?Pagina\\_Id=25](http://www.nvvr.org/view.php?Pagina_Id=25)
- NOS. (2012). *Proef met Rechtbank TV*. Op [nos.nl](http://nos.nl), geraadpleegd op 16-05-2013 <http://nos.nl/artikel/423255-proef-met-rechtbank-tv.html>
- Papacharissi, Z., & de Fatima Oliveira, M. (2012). Affective news and networked publics: the rhythms of news storytelling on# Egypt. *Journal of Communication*, 62(2), 266-282.
- Paulussen, S., & Ugille, P. (2008) User Generated Content in the newsroom: Professional and organisational constraints on participatory journalism. *Communication and Culture*, 5(2), 24-41.
- Peter, J. (2002), Medien-Priming-Grundlagen, Befunde und Forschungstendenzen. *Publizistik*, 47(1), 21-44.
- Pleijter, A. (2013). *Help! De journalistiek wordt vloeibaar*. Op [www.denieuwereporter.nl](http://www.denieuwereporter.nl), geraadpleegd op 15-05-2013 <http://www.denieuwereporter.nl/2013/04/help-de-journalistiek-wordt-vloeibaar/>
- Prakken, T. (2004). *Drie honden vechten om een been. Over strafrechtspraak, verdediging en de media en hun onderlinge betrekkingen*. Afscheidscollege UvM , Maastricht.
- Prins, C., van der Mijl, J., & Tiemeijer, W. (2013). Rechters aan het woord over transparantie. In D. Broeders et al. (red.), *Speelruimte voor transparantere rechtspraak*, WRR-verkenning 26, 209-265. Amsterdam: AUP.
- Prins, C.J.E.J. , H. Griffioen, D. Broeders, P. Jonkers, M. Bokhorst en M. Sax. (2013). Naar een transparantere rechtspraak. Geen glans zonder wrijving. In D. Broeders et al. (red.), *Speelruimte voor transparantere rechtspraak*, WRR-verkenning 26, 23-158. Amsterdam: AUP.
- Raad voor de rechtspraak. (2012a). *Jaarplan Rechtspraak 2012*. Den Haag.
- Raad voor de rechtspraak. (2003). *Persrichtlijn 2003*. Den Haag
- Raad voor de rechtspraak. (2008). *Persrichtlijn 2008*. Den Haag
- Raad voor de rechtspraak. (2010). *Agenda van de Rechtspraak 2011-2014. Gericht op de samenleving*. Den Haag
- Raad voor de rechtspraak. (2012b). *Jaarverslag Rechtspraak 2012*. Den Haag.

- Raad voor de rechtspraak. (2013). *Jaarplan Rechtspraak 2013*. Den Haag.
- Raad voor de rechtspraak. (2013). *Persrichtlijn 2013*. Den Haag
- Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO). (2003). Medialogica. Over het krachtenveld tussen burgers, media en politiek. Advies 26. Den Haag
- Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling. (2003). *Medialogica: over het krachtenveld tussen burgers, media en politiek*. RMO.
- Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling. (2006). *Ontsnappen aan medialogica*. Rmo
- Rooy, Y.C.M. van. (2011). *Rechtspraak in beeld. Evaluatie Wilders II en aanbevelingen voor de toekomst*. Rechtbank Amsterdam
- Ruigrok, N. en Kester, B. (2011). *Meer open rechtspraak, betere verslaggeving*. Op [www.sargasso.nl](http://www.sargasso.nl), geraadpleegd op 11-05-2013. <http://sargasso.nl/meer-open-rechtspraak-betere-verslaggeving/>
- Ruigrok, N., Kester, B., Scholten, O., Ismaili, N., en Goudswaard, M. (2011b). Rechtspraakverslaggeving in een veranderend medialandschap. *Research Memoranda Raad voor de Rechtspraak*, 7(5), 1-165.
- Ruigrok, P. C., Ismaili, N., en Goelema, M. (2011a). *Rechtspraak in het nieuws: het jaar 2010*. Sdu Uitgevers.
- Rutten, P. & Slot, M. (2011). *Zijn de persbureaus te verslaan? De positie van Nederlandse persbureaus in de nieuwsketen*. TNO-rapport in opdracht van Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
- Scholten, O. & Ruigrok, N. (2009), *Bronnen in het Nieuws: Een Onderzoek naar Brongebruik in Nederlandse Dagbladen 2006–2008*. Amsterdam: Nederlandse Nieuwsmonitor
- Scholten, O. (1998). Media, misdaad en strafrecht. *Delikt en Delinkwent*, 28(11), 901-919.
- Shoemaker, P. & Vos, T.P.(2009). *Gatekeeping Theory*. New York etc.: Routledge, pp 52-61. (chapter 4: The communication routines level of analysis)
- Shoemaker, P.J. (1983). Bias and source attribution. *Newspaper Research Journal*, 5, 25-32
- Spanje, J.H.P. van & de Vreese, C.H.. (2013). De rechtspraak in de media: drie negatieve trends. In D. Broeders et al. (red.), *Speelruimte voor transparantere rechtspraak*, WRR-verkenning 26, 413-449. Amsterdam: AUP.
- Staa, A. van & Evers, J. (2010). 'Thick analysis': strategie om de kwaliteit van kwalitatieve data-analyse te verhogen. *KWALON. Tijdschrift voor Kwalitatief Onderzoek in Nederland*, 43(1), 5-12.
- Strömbäck, J. (2008). Four phases of mediatization: An analysis of the mediatization of politics. *International Journal of Press/Politics*, 13, 228–4.
- Tom Bakker (2013). *Citizens as political participants. The myth of the active online audience?* UVA, Amsterdam
- Vanderveen, G.N.G. (2011). *Trial by media. Stereotypering van daders en slachtoffers*. Leiden Universiteit, Leiden.
- Villamedia. (2012). *Twitterverslag uit rechtszaal mag*. Op [www.villamedia.nl](http://www.villamedia.nl), geraadpleegd op 15-05-2013 <http://www.villamedia.nl/nieuws/bericht/twitterverslag-uit-rechtszaal-mag/>
- Voorhoof, D. (1998). *De relatie tussen media en justitie. Burger, recht en samenleving*. Brussel: Koning Boudewijnstichting

- Vree, F. van. (2012). Overheid, media en openbaarheid. *Jaarverslag Mediafonds*, 27-37.
- Vreese, C. de. (2002). *Framing Europe. Television and European integration*. Amsterdam: Aksant Academic Publishers.
- Wester, F. & Peters, V. (2004). *Kwalitatieve analyse. Uitgangspunten en procedures*. Bussum: Uitgeverij Coutinho
- White, D. M. (1950). The gatekeeper: A case study in the selection of news. *Journalism Quarterly*, 27(3), 383–390
- Woerden, S., van. (2013). *Augmented journalism: Twitter als ondersteuning van je krantenstuk*. Op [www.denieuwereporter.nl](http://www.denieuwereporter.nl), geraadpleegd op 15-05-2013  
<http://www.denieuwereporter.nl/2013/01/augmented-journalism-twitter-als-ondersteuning-van-je-krantenstuk/>
- Zijlstra, R. (2011). *Rechtspraak TV. Wel of geen tv-camera's in de rechtszaal*. Op [robzijlstra.wordpress.com](http://robzijlstra.wordpress.com), geraadpleegd op 15-05-2013 <http://robzijlstra.wordpress.com/2011/10/26/rechtspraak-tv/>

## 9. Bijlagen

### 9.1 Persrichtlijn 2013 (Raad voor de rechtspraak)

#### 1 Dienstverlening aan journalisten

1.1 De gerechten stellen journalisten in staat om hun werk te doen en zorgen voor faciliteiten in en rond de rechtszaal.

1.2 Journalisten die gebruik willen maken van de faciliteiten wordt (eenmalig) gevraagd om een kopie van een door de Raad voor de rechtspraak geaccepteerde perskaart (de politieperskaart of de perskaart van de Nederlandse Vereniging van Journalisten). Overige perskaarten kunnen ter beoordeling aan het gerecht worden voorgelegd. Journalisten die niet over een door de Raad voor de rechtspraak geaccepteerde perskaart beschikken, dienen eenmalig een protocol te ondertekenen.

1.3 Ieder gerecht heeft een afdeling communicatie. Deze afdeling is – tenminste tijdens kantooruren – bereikbaar.

1.4 De afdeling communicatie is samen met de persrechter verantwoordelijk voor de woordvoering over rechtszaken en uitspraken. Het contact met de persrechter verloopt via de afdeling communicatie.

1.5 De afdeling communicatie is samen met het gerechtsbestuur verantwoordelijk voor de woordvoering namens het gerecht over alle zaaks-overstijgende onderwerpen. Het contact met het gerechtsbestuur verloopt via de afdeling communicatie.

1.6 De afdeling communicatie van de Raad voor de rechtspraak is verantwoordelijk voor de woordvoering over alle landelijke onderwerpen.

1.7 Het gerecht verstrekt op de website [www.rechtspraak.nl](http://www.rechtspraak.nl) algemene en actuele informatie aan journalisten.

1.8 Ieder gerecht werkt in beginsel mee aan het maken van documentaires en het geven van interviews. Aanvragen daartoe worden ingediend bij en gecoördineerd door de afdeling communicatie.

#### Toelichting bij 1.1–1.8

Deze richtlijn informeert journalisten over de medewerking die zij van de rechter en de gerechten mogen verwachten. Onder een 'journalist' verstaat de Persrichtlijn personen die op een zodanige wijze berichten publiceren dat deze voor iedereen toegankelijk zijn. Op grond van de wet heeft de zittingsrechter te allen tijde de bevoegdheid tot het stellen van regels in verband met de orde ter zitting. Veel zaken worden (enkelvoudig) afgedaan door een enkele rechter. Er zijn ook zaken die (meervoudig) door drie rechters worden beslist. In dat laatste geval beslist op grond van de wet soms de voorzitter over kwesties van openbaarheid, soms de drie rechters gezamenlijk. In deze richtlijn wordt steeds gesproken over de rechter als het gaat om enkelvoudige of (de voorzitter van) meervoudige combinaties. Het is in Nederland niet gebruikelijk dat rechters hun eigen vonnis tegenover journalisten toelichten of anderszins spreken over wat er in een zaak op de zitting is gebeurd. De rechter 'spreekt door zijn vonnis' zoals dat heet. In de praktijk is dat echter niet altijd toereikend om de vragen die er over de rechtspraak rijzen, adequaat te beantwoorden. Daarom heeft elk gerecht een afdeling communicatie die onder meer zorgt voor een goede persvoorlichting. Een persrechter treedt op als woordvoerder. Een persrechter is een rechter die persvoorlichting als neventaak heeft en de betreffende uitspraak niet zelf heeft gedaan en geen deel uitmaakt van de combinatie die de betreffende uitspraak heeft gedaan. Op [www.rechtspraak.nl](http://www.rechtspraak.nl) zijn alle adressen en telefoonnummers van de contactpersonen van de afdelingen communicatie van de gerechten te vinden.

#### 2 Informatie voorafgaand aan een rechtszaak

2.1 De afdeling communicatie voorziet journalisten van informatie over komende en lopende rechtszaken.

2.2 Het gerecht stelt een week voor de zitting gratis zittingslijsten ter beschikking aan journalisten.

2.3 In strafzaken, voorlopige voorzieningen in bestuurszaken en in korte gedingen liggen dagvaardingen, verzoekschriften en beroepschriften uiterlijk één week voor de zitting onder embargo ter inzage voor journalisten. Hiervan zijn uitgezonderd zaken op het gebied van personen-, familie- en jeugdrecht en andere zaken die op wettelijke gronden achter gesloten deuren worden behandeld. Als dagvaardingen van zaken op kortere termijn dan een week worden aangebracht, worden deze stukken direct nadat de zaak is aangebracht ter inzage gelegd. Het embargo geldt tot het moment waarop de openbare behandeling is gestart.

#### Toelichting bij 2.1–2.3

De komende rechtszaken staan meestal uiterlijk één week voor de zittingsdatum vermeld op zogenoemde 'zittingslijsten'. Deze lijsten geven aan welke zaken het gerecht in die week in een openbare zitting zal behandelen. Op die lijsten worden ook de namen van de betrokken procespartijen genoemd. Rechtszaken die

op grond van de wet achter gesloten deuren worden behandeld, staan niet op deze lijsten vermeld. Het betreft bijvoorbeeld zittingen op het gebied van het familierecht, zoals echtscheidingen en ondertoezicht stellingen, zittingen op grond van de Wet bijzondere opnemingen psychiatrische ziekenhuizen, zittingen waarop faillissementsaanvragen worden behandeld en zittingen waar belastingzaken aan de orde zijn. Het gerecht stelt de zittingslijsten gratis ter beschikking aan journalisten. Met uitzondering van de processtukken die onder 2.3 worden genoemd, liggen andere processtukken die de inhoud van het dossier in een rechtszaak vormen, niet ter inzage. De wet verbiedt dat. Deze stukken zijn alleen ter inzage voor de proces-partijen zelf, voor eventuele belanghebbenden en voor de gerechtsambtenaren. Op de informatie op de zittingslijsten rust een embargo tot aan het moment dat de zaak in het openbaar wordt behandeld. Tot dan kunnen de dagvaardingen immers nog worden ingetrokken en heeft de rechtszaak in feite niet bestaan. De gerechten gaan er dan ook vanuit dat de journalisten voorafgaand aan zittingen vertrouwelijk omgaan met de verstrekte informatie. Van het standaard ter inzage leggen van de zittingslijsten en de onder 2.3 genoemde processtukken kan worden afgeweken, indien daar geen behoefte aan blijkt te bestaan. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan dagvaardingen die betrekking hebben op zittingen bij de politierechter. Die stukken worden, indien daarom specifiek wordt verzocht door journalisten, alsnog ter inzage gelegd.

2.4 De woordvoering over de loop van strafrechtelijke vooronderzoeken is de verantwoordelijkheid van het openbaar ministerie. Het gerecht is verantwoordelijk voor de voorlichting over voorgeleidingen bij de rechter-commissaris en de raadkamerbeslissingen.

2.5 Het gerecht kan mededelingen doen over raadkamerbeslissingen in het kader van de voorlopige hechtenis, bijvoorbeeld als journalisten al op de hoogte zijn van de zaak of de naam van de verdachte en/of het feit dat er een beslissing moet worden genomen over diens voorlopige hechtenis.

2.6 Ook kan het gerechtshof mededelingen doen over raadkamerbeslissingen in procedures over de (verdere) vervolging (artikel 12 Strafvordering), bijvoorbeeld als journalisten al op de hoogte zijn van de zaak of de naam van de beklaagde en/of van het feit dat de raadkamer hierover een beslissing moet nemen.

### **3 De zitting**

3.1 De openbare zittingen zijn altijd toegankelijk voor journalisten.

3.2.1 Journalisten mogen tijdens de zitting tekstberichten via hun mobiele telefoon en/of laptop versturen. Het geluid van deze apparatuur moet tijdens de zitting zijn uitgeschakeld.

3.2.2 De rechter kan het versturen van tekstberichten tijdens de zitting beperken of verbieden, bijvoorbeeld als het versturen van tekstberichten belemmerend werkt voor een goede rechtspleging of voor een ordelijk verloop van de zitting. De rechter motiveert zijn beslissing om het verzenden van tekstberichten te beperken of te verbieden in het openbaar tijdens de zitting.

3.3 Tijdens de zittingen kunnen tekeningen worden gemaakt.

3.4.1 Zonder toestemming is het verboden in gerechtsgebouwen om beeld- en geluidsopnames te maken. Journalisten die beeld- en geluidsopnames willen maken, melden zich vooraf bij de afdeling communicatie van het gerecht.

3.4.2 Voorafgaand aan de zitting, dan wel op de momenten die met de afdeling communicatie zijn afgesproken, wordt aan fotografen gelegenheid geboden foto's te maken.

3.4.3 In verband met een ordelijk verloop van de zitting worden beeldopnames gemaakt vanuit een vaste opstelling.

3.4.4 In verband met een ordelijk verloop van de zitting kan het gerecht bepalen dat een beperkt aantal cameraploegen wordt toegelaten en als voorwaarde stellen dat zij deelnemen aan een poolregeling.

#### **Strafzittingen**

3.5.1 Journalisten kunnen tijdens strafzittingen in ieder geval beeld- en geluidsopnames maken van de opkomst van de rechtbank, de opening van de zitting door de voorzitter, de voordracht van de tenlastelegging, de behandeling van de feiten, requisitoir, pleidooi, repliek en dupliek en van de uitspraak, behoudens uitzonderlijke omstandigheden.

3.5.2 Journalisten kunnen verzoeken opnames te mogen maken van andere delen van de strafzitting.

3.5.3 Tijdens de zitting mogen beeld- en geluidsopnames worden gemaakt van de professionele procesdeelnemers.

3.5.4 Er mogen geen beeld- en geluidsopnames worden gemaakt van getuigen, deskundigen, slachtoffers en publiek. Journalisten kunnen hen zelf verzoeken om toestemming voor het maken van beeld- en geluidsopnames. In uitzonderlijke omstandigheden kan de rechter het maken van beeld- en geluidsopnames desondanks verbieden.

3.5.5 Ook van de verdachte mogen zonder zijn/haar toestemming geen beeldopnames worden gemaakt. Zijn/haar stem mag wel worden opgenomen. In het geval dat de verdachte daartegen bezwaar maakt, kan de rechter het maken van opnames van de stem van de verdachte verbieden of beslissen dat de stem van de verdachte moet worden vervormd.

Overige zittingen

3.6.1 Journalisten kunnen beeld- en geluidsopnames maken van de gehele zitting, behoudens uitzonderlijke omstandigheden.

3.6.2 Tijdens de zitting mogen beeld- en geluidsopnames worden gemaakt van de professionele procesdeelnemers.

3.6.3 Van de partijen mogen zonder hun toestemming geen beeld- en geluidsopnames worden gemaakt. Journalisten kunnen hen zelf verzoeken om toestemming voor het maken van beeld- en geluidsopnames. In uitzonderlijke omstandigheden kan de rechter het maken van beeld- en geluidsopnames van niet-professionele procespartijen desondanks verbieden.

3.7 Journalisten kunnen verzoeken om (delen van) de zitting rechtstreeks te mogen uitzenden.

3.8 Als de rechter een verzoek voor het maken van beeld- en geluidsopnames van delen van een zitting en/of rechtstreekse uitzending afwijst, zal hij dit motiveren. Hierbij weegt hij het belang van de openbaarheid af tegen onder andere onderstaande belangen:

- het maken van beeld- en geluidsopnames mag geen belemmering
- vormen voor een goede rechtspleging (bijvoorbeeld voor de
- waarheidsvinding);
- de privacy van de procesdeelnemers moet zijn gewaarborgd;
- een ordelijk verloop van de zitting moet voldoende zijn
- gegarandeerd;
- de veiligheidsaspecten moeten voldoende gewaarborgd zijn.

Het gerecht publiceert de beslissing en motivering zo spoedig mogelijk op [www.rechtspraak.nl](http://www.rechtspraak.nl).

3.9 Geluidsfragmenten waarin namen voorkomen dienen te worden aangepast door bijvoorbeeld de namen te wissen of te vervangen door een geluidssignaal.

3.10 Journalisten kunnen buiten de rechtszaal opnames maken op plaatsen in het gerechtsgebouw die door de afdeling communicatie van het gerecht zijn aangewezen.

Toelichting bij 3.1–3.10

De rechter kan wettelijk in alle zaken bepalen dat de zitting geheel of gedeeltelijk met gesloten deuren zal plaatsvinden, als de rechter van oordeel is dat dit in het belang van de goede zeden, de openbare orde of de veiligheid van de staat nodig is, dan wel indien de belangen van minderjarigen of de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer van procesdeelnemers dit eisen of de openbaarheid het belang van de goede rechtspleging ernstig zou schaden. De schrijvende pers doet sinds jaar en dag verslag van wat er zich op de zitting tussen de procespartijen en de rechter afspeelt. Ook tekenaars hebben van oudsher een rol in de rechtbankverslaggeving. Journalisten kunnen door (korte) tekstberichten op internet te publiceren (al dan niet rechtstreeks) verslag doen van een rechtszaak. Door publicatie van een reeks van die berichten, kan iedereen via internet volgen hoe de

rechtszaak verloopt. De aanwezigheid van de schrijvende pers in de rechtszaal heeft niet of nauwelijks invloed op het proces. Ook tekstberichten waarin de journalist zijn indruk van de zitting weergeeft, worden als minder indringend ervaren dan beeld- geluidsopnames. Daarom zijn in deze richtlijn specifieke regels opgenomen voor het maken van beeld- en geluidsopnames. Het maken van beeld- en geluidsopnames in de rechtszaal zou kunnen verhinderen dat de betrokkenen bij een rechtszaak zich niet vrij voelen om te spreken. Het kan daarbij niet alleen gaan om procespartijen zoals een verdachte, maar ook slachtoffers of (andere) getuigen van een misdrijf. Deze druk kan het doel van de behandeling ter zitting – de waarheidsvinding – verstoren. Anderzijds zullen er ook betrokkenen zijn die de aanwezigheid van televisie- en radioverslaggevers aangrijpen om voor zichzelf een podium te creëren bij het grote publiek. Ook dat dient niet het doel van de zitting. In dat soort gevallen kan verslaggeving door audiovisuele pers een goed verloop van het proces beïnvloeden. Om het maken van beeld- en geluidsopnames tijdens de zitting zo min mogelijk storend te laten zijn, dienen opnames vanaf een vast punt gemaakt te worden. Aanbevolen wordt om, in verband met de voorbereidingstijd van de uitvoering van een verzoek, aanvragen voor het maken van beeld- of geluidopnames ten minste 24 uur voorafgaand aan de zitting te doen. De rechter die de zitting leidt, is verantwoordelijk voor een goed verloop van het proces. De rechter kan daarom, tegen de achtergrond van de belangen in deze richtlijn, bepalen dat van bepaalde onderdelen van de zitting geen beeld- of geluidsopnames gemaakt mogen worden. De

onderdelen van de zitting die procedureel van aard zijn of waar professionele procesdeelnemers zoals advocaten en officieren van justitie aan het woord zijn, mogen wel altijd worden opgenomen. Onder uitzonderlijke omstandigheden, bijvoorbeeld bij veiligheidsrisico's, kunnen verdergaande beperkingen worden gesteld. Voor de schrijvende pers geldt dit dus niet. Wanneer delen van de behandeling ter zitting niet opgenomen mogen worden, zal die beslissing worden gemotiveerd. Zittingen kunnen ook buiten het gerechtsgebouw plaatsvinden, zoals ter gelegenheid van een schouw of een comparitie ter plaatse. Ook die zittingen zijn in beginsel openbaar, uiteraard tenzij de wet daarop een uitzondering maakt, zoals bij zittingen op het vlak van het kinderrecht en de Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen. Ook 'buitenshuis' is de rechter bevoegd tot het treffen van ordemaatregelen, waaronder het 'sluiten van de deuren'.

#### Wie in beeld?

Over het in beeld brengen van publiek en niet-professionele procesdeelnemers (zoals verdachten, andere procespartijen, getuigen, deskundigen of slachtoffers) geeft de richtlijn specifieke regels. In beginsel wordt er vanuit gegaan dat de niet-professionele procesdeelnemers bezwaar hebben tegen opnamen en dat het maken van opnamen deze mensen zal beïnvloeden bij het afleggen van verklaringen en dus de waarheidsvinding en een goed procesverloop zal belemmeren. Daarom mogen deze mensen niet in beeld worden gebracht. Maar deze niet-professionele procesdeelnemers kunnen toestemming geven om wel in beeld gebracht te worden. In die gevallen zal de rechter dat in

de regel toelaten. De zittingsrechter dient hierover dan wel tevoren te worden geïnformeerd. In uitzonderlijke gevallen kunnen er belangen zijn om hiervan af te wijken. Van verdachten in strafzaken mogen daarentegen in beginsel opnames worden gemaakt van de stem. Hierdoor kan er een vollediger beeld van de zitting worden gegeven waarbij met name gedacht dient te worden aan de interactie tussen de rechter en verdachte. De verdachte blijft echter onherkenbaar voor het publiek. Een uitzondering kan gelden als de verdachte zelf geen bezwaar maakt tegen het filmen. In het strafrecht geldt als absoluut uitgangspunt dat iemand onschuldig is, totdat de rechter zijn oordeel heeft uitgesproken ('de onschuldpresumptie'). Tijdens de behandeling van een strafzaak wordt daarom uitgegaan van de onschuld van de betreffende verdachte. Zouden er voordat de eventuele veroordeling is uitgesproken, beeldopnames worden verspreid waaruit valt af te leiden wie de verdachte is, dan wordt vooruitgelopen op de uitspraak. Wanneer de betrokkene uiteindelijk door de rechter zou worden vrijgesproken, dan kan hij door de beelden waarop hij herkenbaar is in de media inmiddels al 'publiekelijk veroordeeld' zijn. Ook hier prevaleert dus het belang van een eerlijk proces.

Ook slachtoffers in strafzaken zullen vrijwel nooit in beeld gebracht mogen worden. Het gaat immers per definitie om kwetsbare procesdeelnemers die in de regel verklaringen van zeer persoonlijke aard afleggen. Uit oogpunt van bescherming van hun persoonlijke levenssfeer en evenzeer in het belang van een goed en eerlijk verloop van de strafzaak, mogen van hen geen opnamen gemaakt worden. Professionele procesdeelnemers zijn rechters, griffiers, officieren van justitie, advocaten en overige professionele procesdeelnemers zoals procesvertegenwoordigers van overheidsinstanties in de bestuursrechtspraak, fiscale adviseurs, deurwaarders, medewerkers van de Raad voor de Kinderbescherming en de reclassering. Zij zijn nooit als privépersoon op een zitting aanwezig, maar altijd uit hoofde van hun functie. In beginsel wordt er vanuit gegaan dat professionele procesdeelnemers er geen bezwaar tegen hebben dat hun publieke optreden wordt opgenomen. Dat geldt vooral voor rechters en officieren van justitie, van wie het functioneren nu juist het onderwerp van de controle van de pers vormt. Daarom is het vanzelfsprekend dat zij, bij opnames van (delen van) de zitting, in beeld zullen komen. In uitzonderlijke gevallen kunnen er belangen zijn om hiervan af te wijken. Advocaten kunnen in uitzonderlijke omstandigheden bezwaar maken tegen het maken van beeld- en geluidsopnames. Dat geldt ook voor de andere professionele procesdeelnemers. Publiek moet zich vrij voelen een zitting bij te wonen zonder de kans te lopen dat er beeld- en geluidsopnames worden gemaakt. Daarom is bepaald dat publiek niet in de zaal en ook niet in andere delen van het gerechtsgebouw mag worden gefilmd. Als het publiek zich met de pers wil verstaan, dan is daar buiten het gerecht alle mogelijkheid toe. Bij zittingen die plaatsvinden in extra beveiligde zittingszalen kunnen andere (huis)regels gelden.

#### Bijzondere toegang voor journalisten bij een besloten zitting

3.11.1 De rechter kan bepalen dat een zaak, die volgens de wet achter gesloten deuren wordt behandeld toch geheel of gedeeltelijk openbaar is. Dit kan de rechter beslissen als zwaarwegende belangen bij openbaarheid daartoe aanleiding geven en de belangen van de procespartijen zich daartegen niet verzetten.

3.11.2 In enkele gevallen is de rechter op grond van de wet bevoegd derden bijzondere toegang te verlenen tot besloten zittingen. Ook journalisten kunnen hiervoor een schriftelijk gemotiveerd verzoek indienen bij de afdeling communicatie van het gerecht.



3.11.3 Indien de rechter bijzondere toegang verleent, beslist hij of en van welke onderdelen van de zitting beeld- en geluidsopnames mogen worden gemaakt.

3.11.4 Aan journalisten die bijzondere toegang krijgen tot een besloten zitting, kan worden gevraagd een protocol te ondertekenen met aanvullende richtlijnen.

#### 4 Informatie over uitspraken

4.1 De gerechten publiceren op de dag van de uitspraak, onmiddellijk na het uitspreken daarvan, in geanonimiseerde vorm alle uitspraken waarvan bekend is dat daarvoor persbelangstelling bestaat op de site [www.rechtspraak.nl](http://www.rechtspraak.nl). Publicatie kan niettemin geheel of gedeeltelijk achterwege blijven in gevallen waarin de wet in verband met zwaarwegende belangen van anderen een uitzondering mogelijk maakt.

4.2 Het gerecht verstrekt journalisten op verzoek een geanonimiseerd afschrift van uitspraken, voor zover de wet dat toelaat.

##### Toelichting bij 4.1–4.2

Dagelijks worden er in een gerecht vele tientallen uitspraken gedaan. Uit diverse wetsbepalingen volgt dat vrijwel alle uitspraken, na een openbare of een niet-openbare terechtzitting, in het openbaar worden gedaan. Beslissingen van de raadkamer, beschikkingen geheten, waarvoor een niet-openbare behandeling is voorgeschreven, worden daarentegen niet in het openbaar gedaan, zoals bijvoorbeeld bij de raadkamer die beslist over de voorlopige hechtenis van een verdachte. Datzelfde geldt voor de beslissingen van de rechter-commissaris. Steeds vaker plaatst een gerecht de tekst van uitspraken die belangwekkend zijn of waarvan bekend is dat daarvoor belangstelling bestaat vanuit de pers, kort nadat de uitspraak is gedaan op de site [www.rechtspraak.nl](http://www.rechtspraak.nl). Het is goed

om daarbij een korte samenvatting te publiceren waarbij juridisch jargon wordt vermeden. Bij de publicatie worden de namen van privé-personen uit de tekst gehaald, zodat de uitspraak geanonimiseerd op het internet staat. De anonimiserings-richtlijn is te vinden op de site. De op [www.rechtspraak.nl](http://www.rechtspraak.nl) gepubliceerde uitspraken blijven daar staan. Door de anonimisering wordt voorkomen dat de site in feite een verzameling wordt van (strafrechtelijke) justitiële gegevens over personen, en daarmee een verkapt vorm van hun justitiële documentatie. Verzoeken om afschriften

van uitspraken moeten worden ingediend bij de afdeling communicatie. Voor het verstrekken van (afschriften van) uitspraken aan anderen dan de betrokkenen bij een rechtszaak, zoals journalisten, geeft de wet regels. Het gaat dan om de artikelen 28 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, artikel 365 van het Wetboek van Strafvordering, artikel 8:79 van de Algemene wet bestuursrecht en artikel 27g van de Algemene wet inzake rijksbelastingen. De gemeenschappelijke hoofdlijn van deze bepalingen is dat een gerecht uitspraken verstrekt aan derden die daarom vragen, tenzij de belangen van degenen die als procespartij, als verdachte, getuige, slachtoffer of anderszins

bij de zaak betrokken zijn, zich daartegen verzetten. Voorstelbaar is dat met publicatie van uitspraken vele, mogelijk vergaande details over het privéleven van mensen, hun psychische gesteldheid en andere aspecten van persoonlijk leven, in de openbare sfeer worden gebracht. Het is evident dat dit de belangen van die betrokkenen kan schaden. Het is ook om die reden dat uitspraken geanonimiseerd worden voordat ze op [www.rechtspraak.nl](http://www.rechtspraak.nl) worden gezet. Journalisten die een zaak op de voet volgen, weten overigens toch wel om welke zaak het gaat. Daarentegen is het voor anderen, die de personalia van de betrokkenen niet kennen, niet te herleiden wie het betreft. Op grond van genoemde wetsbepalingen kunnen ook uitspraken die niet op [www.rechtspraak.nl](http://www.rechtspraak.nl) zijn gepubliceerd of uitspraken die in het verleden zijn gedaan, worden opgevraagd. Bij dit soort verzoeken moet steeds een belangenafweging worden gemaakt, zoals de wet dat voorschrijft. Deze afweging wordt – vooral in strafzaken – steeds weerbarstiger naarmate er meer tijd verstrijkt. Men heeft dan inmiddels een opgelegde straf uitgediend en daarmee, gezien de bedoeling van straf in ons rechtssysteem, dus ook ‘geboet’ voor zijn misdaden. Een hernieuwde openbaarmaking van de oude veroordeling gaat aan dat beginsel voorbij en kan dus als een dubbele bestraffing worden ervaren. Voor uitspraken in civiele zaken of bestuursrechtelijke zaken ligt dat iets minder zwaar, maar ook daar is denkbaar dat men – hoewel de situatie sindsdien heel anders is geworden – als het ware kan blijven worden achtervolgd door een rechterlijke uitspraak uit het verleden. Anderzijds doen zich situaties voor waarin journalisten behoefte hebben aan informatie over eerder gedane uitspraken over een bepaalde persoon. Te denken valt aan de verslagen van eerder afgesloten faillissementen, in geval er opnieuw sprake is van een faillissement waarbij dezelfde personen zijn betrokken of aan iemand die na beëindiging van de maatregel ter beschikking stelling (tbs) opnieuw een strafbaar feit begaat. Dan kan het, mede uit oogpunt van controle op de rechtspraak, van belang zijn dat duidelijk wordt op welke wijze toezicht is gehouden of is geoordeeld

dat de maatregel beëindigd kon worden. Bij dit onderwerp zijn de omstandigheden van het betreffende geval allesbepalend. Er wordt naar gestreefd om bij de afdelingen Communicatie concrete voorbeelden van verzoeken en daarop genomen beslissingen te verzamelen en te plaatsen op Intro, zodat op dit gebied landelijk zoveel mogelijk een zelfde lijn wordt getrokken.

### **5 Naleving persrichtlijn**

5.1 Het gerechtsbestuur ziet toe op een correcte naleving van de persrichtlijn. Journalisten die klachten hebben over de toepassing van de persrichtlijn kunnen zich wenden tot het gerechtsbestuur van het betreffende gerecht.

5.2 Het gerecht ziet toe op correcte naleving van de met journalisten gemaakte afspraken. In geval die afspraken niet correct worden nagekomen door de journalist, kan het gerechtsbestuur besluiten tot het nemen van maatregelen. Daarbij wordt onder meer de aard en de ernst van de gemaakte overtreding in beschouwing genomen. Het gerechtsbestuur kan volstaan met een waarschuwing of een journalist uitsluiten van de door het gerecht verstrekte faciliteiten voor bepaalde of onbepaalde duur. De andere gerechten en de Raad voor de rechtspraak worden geïnformeerd over de getroffen maatregel.

## **9.2 E-mail zoals verstuurd naar de journalisten**

Beste ...,

Ik ben bezig met een onderzoek naar de rechtbankverslaggeving in Nederland. Mijn onderzoek bestaat uit een interviewproject met rechtbankverslaggevers (of journalisten die rechtbankverslaggeving voor hun rekening nemen). Graag wil ik u kort interviewen over de volgende zaken: Ik wil onderzoeken hoe rechtbankverslaggevers hun relatie tot rechters zien, wat zij van de huidige ontwikkelingen betreffende de rechtbankverslaggeving vinden (zoals het gebruik van social media in de rechtszaal en burgerjournalistiek) en hoe zij de toekomst van de rechtbankverslaggeving zien. Ik voer het onderzoek uit in het kader van mijn thesis voor de master Media & Journalistiek aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Dit onderzoek sluit aan bij het onderzoek dat mijn begeleidster, Bernadette Kester, samen met Nel Ruigrok van de Nieuwsmonitor, in 2010 uitvoerde in opdracht van de Raad voor de rechtspraak. Dit onderzoek ging over een evaluatie van de Persrichtlijn uit 2008; u kent het ongetwijfeld. In dat onderzoek is rechtbankverslaggevers gevraagd een enquête in te vullen. In mijn onderzoek wil ik middels interviews wat dieper ingaan op een aantal zaken die daarin ook aan de orde kwamen.

Uw gegevens heb ik verkregen via Anke Pouw, senior adviseur Communicatie & Voorlichting Rechtbank Amsterdam. Graag zou ik de interviews in de laatste twee weken van april en de eerste week van mei willen afnemen. Hopelijk schikt dat u ook. Het interview zal circa een half uur á drie kwartier duren en kan eventueel ook telefonisch.

Ik zou het zeer op prijs stellen als u mee wilt werken. Wilt u mij dat op korte termijn laten weten aub?

Met vriendelijke groet,

Mirjam de Rover

## 9.3 Codeboeken

### 9.3.1 Codeboek interviews rechtbankverslaggevers

Code	Omschrijving code
<b>Bereikbaarheid OM</b>	De mening van de rechtbankverslaggever over de bereikbaarheid (per e-mail of telefoon) van het Openbaar Ministerie.
<b>Bereikbaarheid persrechter</b>	De mening van de rechtbankverslaggever over de bereikbaarheid (per e-mail of telefoon) van de persrechter.
<b>Bereikbaarheid rechters</b>	De mening van de rechtbankverslaggever over de bereikbaarheid (of persoonlijk contact) van de rechters.
<b>Bereikbaarheid voorlichters</b>	De mening van de rechtbankverslaggever over de bereikbaarheid (per e-mail of telefoon) van de voorlichters.
<b>Beschikbaarheid informatie</b>	De mening van de rechtbankverslaggevers over de beschikbaarheid van informatie, zoals rollijsten, vonnissen en uitspraken.
<b>Beschrijving eigen rechtbankverslaggeving</b>	Beschrijving van de rechtbankverslaggever van zijn of haar eigen rechtbankverslaggeving. Betreft de beschrijving van zijn of haar functie en de manier waarop hij of zij verslag doet.
<b>Ervaring burgerjournalistiek</b>	De ervaring van de rechtbankverslaggever met burgerjournalistiek in de rechtszaal.
<b>Ervaring met persrichtlijn</b>	De ervaring van de rechtbankverslaggever met het gebruik en de toepassing van de persrichtlijn 2013.
<b>Ervaringen social media</b>	De ervaring van de rechtbankverslaggever met het gebruik van social media in de rechtszaal en het gebruik van social media voor de rechtbankverslaggeving.
<b>Faciliteiten rechtszaal</b>	De mening van de rechtbankverslaggever over de faciliteiten voor de pers in de rechtszaal.
<b>Functioneren persrichtlijn</b>	De ervaring van de rechtbankverslaggever met het functioneren van de persrichtlijn 2013.
<b>Geen ervaring social media</b>	Rechtbankverslaggever die niet twittert vanuit de rechtszaal ten behoeve van zijn of haar rechtbankverslaggeving.
<b>Geen goede bereikbaarheid persrechter</b>	Rechtbankverslaggever die van mening is dat persrechter niet goed telefonisch of per e-mail bereikbaar zijn.
<b>Geen goede bereikbaarheid voorlichters</b>	Rechtbankverslaggever die van mening is dat voorlichters niet goed telefonisch of per e-mail bereikbaar zijn.
<b>Goed functioneren persrichtlijn</b>	Rechtbankverslaggever die van mening is dat de persrichtlijn 2013 goed functioneert.
<b>Goede bereikbaarheid OM</b>	Rechtbankverslaggever die van mening is dat het Openbaar Ministerie goed telefonisch of per e-mail bereikbaar is.
<b>Goede bereikbaarheid persrechter</b>	Rechtbankverslaggever die van mening is dat persrechter goed telefonisch of per e-mail bereikbaar zijn.
<b>Goede bereikbaarheid voorlichters</b>	Rechtbankverslaggever die van mening is dat voorlichters goed telefonisch of per e-mail bereikbaar zijn.

<b>Goede relatie OM</b>	Rechtbankverslaggever die van mening is dat zijn of haar relatie met het Openbaar Ministerie goed is.
<b>Goede relatie persrechters</b>	Rechtbankverslaggever die van mening is dat zijn of haar relatie met persrechters goed is.
<b>Goede relatie voorlichters</b>	Rechtbankverslaggever die van mening is dat zijn of haar relatie met voorlichters goed is.
<b>Goede toegankelijkheid informatie</b>	Rechtbankverslaggever die van mening is dat de informatie betreft rechtszittingen goed toegankelijk is.
<b>Goede toegankelijkheid rechtszittingen</b>	Rechtbankverslaggever die van mening is dat rechtszittingen goed toegankelijk zijn.
<b>Invloed social media</b>	De mening van de rechtbankverslaggever over de invloed van social media op de rechtbankverslaggeving.
<b>Kwaliteit rechtbankverslaggeving</b>	De mening van de rechtbankverslaggever over de kwaliteit van de rechtbankverslaggeving in Nederland.
<b>Mening over burgerjournalistiek</b>	De mening van de rechtbankverslaggever over de opkomst van de burgerjournalistiek in het algemeen en meer specifiek wat betreft de rechtbankverslaggeving.
<b>Mening over Rechtspraak TV</b>	De mening van de rechtbankverslaggever over het <i>streamen</i> of uitzenden van rechtszaken.
<b>Mening over social media</b>	De mening van de rechtbankverslaggever over het gebruik van social media voor de rechtbankverslaggeving.
<b>Mening persrichtlijn</b>	De mening van de rechtbankverslaggever over de inhoud en de werking van de persrichtlijn 2013.
<b>Negatief over persrichtlijn</b>	Rechtbankverslaggever die negatief is over het functioneren van de persrichtlijn 2013.
<b>Negatief over social media</b>	Rechtbankverslaggever die negatief is over het gebruik van social media voor de rechtbankverslaggeving.
<b>Neutraal over persrichtlijn</b>	Rechtbankverslaggever die neutraal (geen mening/niet voor of tegen) is over het functioneren van de persrichtlijn 2013.
<b>Niet als specialisme</b>	Rechtbankverslaggever die van mening is dat rechtbankverslaggeving niet per se een specialisme moet zijn, maar vindt dat algemeen verslaggevers het ook kunnen.
<b>Niet goede bereikbaarheid OM</b>	Rechtbankverslaggever die van mening is dat het Openbaar Ministerie niet goed telefonisch of per e-mail bereikbaar is.
<b>Ontevreden faciliteiten rechtszaal</b>	Rechtbankverslaggever die ontevreden is over de faciliteiten voor de pers in de rechtszalen.
<b>Ontevreden relatie persrechters</b>	Rechtbankverslaggever die ontevreden is over zijn of haar relatie met persrechters.
<b>Ontevreden relatie voorlichters</b>	Rechtbankverslaggever die ontevreden is over zijn of haar relatie met voorlichters.
<b>Positief over persrichtlijn</b>	Rechtbankverslaggever die positief is over de inhoud en het nut van de persrichtlijn 2013.
<b>Positief over social media</b>	Rechtbankverslaggever die positief is over de invloed en het gebruik van social media voor de rechtbankverslaggeving.
<b>Rechtbankverslaggeving geleerd</b>	Rechtbankverslaggever vertelt hoe hij of zij het vak

	heeft geleerd.
<b>Rechtbankverslaggeving als specialisme</b>	Rechtbankverslaggever die van mening is dat rechtbankverslaggeving als specialisme gehanteerd moet worden.
<b>Relatie persrechters</b>	Rechtbankverslaggever omschrijft de relatie met de persrechters.
<b>Relatie rechters</b>	Rechtbankverslaggever omschrijft de relatie met rechters.
<b>Relatie tot Openbaar Ministerie</b>	Rechtbankverslaggever omschrijft de relatie met het Openbaar Ministerie.
<b>Relatie voorlichters</b>	Rechtbankverslaggever omschrijft de relatie met voorlichters.
<b>Rol rechtbankverslaggever</b>	De omschrijving van de rechtbankverslaggever van zijn rol als rechtbankverslaggever in de maatschappij.
<b>Slecht functioneren persrichtlijn</b>	Rechtbankverslaggever die van mening is dat de persrichtlijn 2013 slecht functioneert.
<b>Slechte relatie OM</b>	Rechtbankverslaggever die van mening is dat zijn of haar relatie met het Openbaar Ministerie slecht is.
<b>Slechte relatie persrechters</b>	Rechtbankverslaggever die van mening is dat zijn of haar relatie met persrechters slecht is.
<b>Slechte relatie rechters</b>	Rechtbankverslaggever die van mening is dat zijn of haar relatie rechters slecht is.
<b>Slechte relatie voorlichters</b>	Rechtbankverslaggever die van mening is dat zijn of haar relatie voorlichters slecht is.
<b>Slechte toegankelijkheid informatie</b>	Rechtbankverslaggever die van mening is dat de informatie betreft rechtszittingen slecht toegankelijk is.
<b>Slechte toegankelijkheid rechtszittingen</b>	Rechtbankverslaggever die van mening is dat rechtszittingen slecht toegankelijk zijn.
<b>Tegenstander burgerjournalistiek</b>	Rechtbankverslaggever die een tegenstander is van de burgerjournalistiek betreft rechtbankverslaggeving.
<b>Tegenstander Rechtspraak TV</b>	Rechtbankverslaggever die een tegenstander is van het 'live' uitzenden van rechtszaken.
<b>Tevreden faciliteiten rechtszaal</b>	Rechtbankverslaggever die tevreden is over de faciliteiten voor de pers in de rechtszalen.
<b>Tevreden relatie persrechters</b>	Rechtbankverslaggever die tevreden is over zijn of haar relatie met persrechters.
<b>Tevreden relatie voorlichters</b>	Rechtbankverslaggever die tevreden is over zijn of haar relatie met voorlichters.
<b>Tevredenheid relatie OM</b>	De waardering van de rechtbankverslaggever wat betreft de relatie met het Openbaar Ministerie.
<b>Tevredenheid relatie persrechters</b>	De waardering van de rechtbankverslaggever wat betreft de relatie met persrechters.
<b>Tevredenheid relatie rechters</b>	De waardering van de rechtbankverslaggever wat betreft de relatie met rechters.
<b>Tevredenheid relatie voorlichters</b>	De waardering van de rechtbankverslaggever wat betreft de relatie met voorlichters.
<b>Toegankelijkheid van rechtszittingen</b>	De ervaring van de rechtbankverslaggever en zijn of haar mening over de toegankelijkheid van de rechtszittingen.
<b>Toegankelijkheid informatie</b>	De ervaring van de rechtbankverslaggever en zijn of haar mening over de toegankelijkheid van informatie.
<b>Toekomst rechtbankverslaggeving</b>	De visie van de rechtbankverslaggever over de toekomst van de rechtbankverslaggeving.

<b>Toepassing persrichtlijn</b>	De mening van de rechtbankverslaggever over de toepassing van de persrichtlijn 2013.
<b>Verbetering persrichtlijn</b>	De verbeterpunten die de rechtbankverslaggever noemt ter verbetering van de persrichtlijn
<b>Voorstander burgerjournalistiek</b>	Rechtbankverslaggever die een voorstander is van de burgerjournalistiek betreft rechtbankverslaggeving.
<b>Voorstander Rechtspraak TV</b>	Rechtbankverslaggever die een voorstander is van het 'live' uitzenden van rechtszaken.
<b>Vragen aan OM</b>	Soort vragen die de rechtbankverslaggever stelt aan het OM.
<b>Vragen aan persrechters</b>	Soort vragen die de rechtbankverslaggever stelt aan persrechters.
<b>Vragen aan voorlichters</b>	Soort vragen die de rechtbankverslaggever stelt aan voorlichters.
<b>Wel als specialisme</b>	Rechtbankverslaggever die van mening is dat rechtbankverslaggeving een specialisme is.
<b>Wel ervaring social media</b>	Rechtbankverslaggever die twittert vanuit de rechtszaal ten behoeve van zijn of haar rechtbankverslaggeving.

### 9.3.2 Codeboek analyse tweets

<b>Code</b>	<b>Uitleg</b>
<b>Advocaat Jasper S.</b>	Quotes en uitspraken van de advocaat van Jasper S.
<b>Beschrijving handelingen Marianne</b>	Reconstructie van de handelingen van Marianne Vaatstra op de avond van haar moord.
<b>Beschrijving leven Jasper S.</b>	Beschrijving van het leven van Jasper S. voor en na de moord.
<b>Beschrijving onderzoek</b>	Beschrijving van het uitgevoerde onderzoek naar de moord op Marianne Vaatstra.
<b>Beschrijving sfeer rechtbank</b>	Beschrijving van de sfeer in en nabij de rechtszaal gedurende de rechtszittingen.
<b>Eis OM</b>	De strafeis van het Openbaar Ministerie
<b>Jasper S.</b>	Beschrijving van het gedrag van Jasper S. tijdens rechtszittingen.
<b>Mening journalist</b>	Persoonlijke mening van de rechtbankverslaggever.
<b>Oordeel rechtbank</b>	Beschrijving van het oordeel van de rechtbank.
<b>Persoonlijke opmerking journalist</b>	Persoonlijk commentaar van de rechtbankverslaggever op de ontwikkelingen gedurende de rechtszaak.
<b>Quote advocaat fam. Vaatstra</b>	Quotes van de advocaat van de familie Vaatstra.
<b>Quote Jasper S.</b>	Quotes van Jasper S.
<b>Quote OvJ</b>	Quotes van de Officier van Justitie.
<b>Quote rechter</b>	Quotes van de rechter.
<b>Quote vader Marianne</b>	Quotes van de vader van Marianne Vaatstra.
<b>Quote zus Jasper S.</b>	Quotes van de zus van Jasper S.
<b>Quote zus Marianne</b>	Quotes van de zus van Marianne Vaatstra.
<b>Reconstructie daad Jasper S.</b>	Reconstructie van de handelingen welke door Jasper S. werden uitgevoerd voor, tijdens en na de dood van Marianne Vaatstra.
<b>Requisitoir OvJ</b>	De Officier van Justitie zet de feiten op een rij, geeft zijn mening over het bewijs en eist op grond daarvan een bepaalde straf.
<b>Uitkomsten 'milieu'- rapport</b>	Uitkomsten van het uitgevoerde onderzoek door milieu-deskundigen.

<b>Uitleg journalist</b>	Persoonlijke uitleg ter verduidelijking van de journalist in de richting van de burger.
<b>Uitleg voorzitter rechtbank</b>	Beschrijving van het verloop van de rechtszitting.
<b>Uitspraak rechter</b>	Uitspraak van de rechter.
<b>Verhoor rechter</b>	Gestelde vragen door de rechter in de richting van de verdachte ter verduidelijking.
<b>Verklaring getuige-deskundige</b>	Verklaring en uitleg van de getuige-deskundige naar aanleiding van zijn bevindingen.
<b>Verklaring Huisman</b>	Verklaring en uitleg van advocaat van de familie Vaatstra.
<b>Verklaring patholoog</b>	Verklaring en uitleg van de patholoog naar aanleiding van zijn bevindingen.
<b>Verklaring psychiater</b>	Verklaring en uitleg van de psychiater naar aanleiding van zijn bevindingen.
<b>Verklaring psycholoog</b>	Verklaring en uitleg van de psycholoog naar aanleiding van zijn bevindingen.
<b>Verklaring vriend Jasper S.</b>	Uitspraken en quotes van een vriend van Jasper S.
<b>Verklaring vrienden Marianne</b>	Verklaringen en quotes van vrienden van Marianne Vaatstra.

#### 9.4 Overzicht journalisten waarvan de tweets zijn geanalyseerd

<b>Journalist</b>	<b>Medium</b>
<b>Ana van Es</b>	Verslaggever Noord-Nederland Volkskrant
<b>Britta Sanders</b>	Journalist RTL Nieuws
<b>Ilan Sluis</b>	Journalist NOS
<b>Ilse van Wingerden</b>	TV-verslaggever voor Hart van Nederland
<b>Jeroen Wetzels</b>	Verslaggever RTL Nieuws
<b>Karin de Mik</b>	Verslaggever NRC Handelsblad
<b>Lammert de Bruin</b>	Journalist EénVandaag
<b>Mick van Wely</b>	Crimejournalist DvhN en BNNToday
<b>Niki van der Naald</b>	Journalist De Persdienst
<b>Pepijn Crone</b>	Verslaggever RTLNieuws
<b>Peter R. de Vries</b>	Crime reporter
<b>Saskia Belleman</b>	Rechtbankverslaggever De Telegraaf